

Aktivitet eller idrætspolitisk arbejde?

Frivilligt arbejde i DGI Vestsjælland og DGI Nordsjælland

Bjarne Ibsen og Carsten Hvid Larsen

2010:2

Aktivitet eller idrætspolitisk arbejde?

Frivilligt arbejde i DGI Vestsjælland og DGI Nordsjælland

Bjarne Ibsen og Carsten Hvid Larsen

Aktivitet eller idrætspolitisk arbejde?

Frivilligt arbejde i DGI Vestsjælland og DGI Nordsjælland

Udarbejdet for Danske Gymnastik og Idrætsforeninger af:

Bjarne Ibsen og Carsten Hvid Larsen

Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund

Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet

Udgivet 2010

ISBN 978-87-90923-92-1

Serie: Movements, 2010:2

Serieudgiver: Institut for Idræt og Biomekanik

Forsidefoto: Scanpix/Masterfile

Forsidelayout og opsætning: UniSats

Tryk: Print & Sign, Syddansk Universitet

Indholdsfortegnelse

Forord	5
Indledning	7
Teoretisk inspiration til undersøgelsen	10
Undersøgelsens metoder	12
Hvem er de frivillige i idrætten – lokalt og i DGIs landsdelsforeninger	16
Frivilligt arbejde i DGIs landsdelsforeninger og lokale idrætsforeninger	29
Anledninger og motiver til frivilligt arbejde i idræt	41
Kendskab til og deltagelse i DGI	58
Vurderinger af og holdninger til det frivillige arbejde	61
Frivilligt arbejde i andre sammenhænge	64
Det frivillige arbejde i landsdelsforeningerne – en sammenfatning	69
Hvordan kan det frivillige arbejde i DGIs landsdelsforeninger styrkes?	82
Litteratur	91
Udgivelser i serien MOVEMENTS	94

Forord

Danmark har stolte traditioner for frivilligt foreningsliv. Idrætten har i særdeleshed en kultur, der bæres af frivillige ledere. I DGI har vi helt bevidst en struktur, der bæres af frivillige. Fornemmelsen har i flere år været, at det bliver sværere og sværere at rekruttere frivillige også i DGI.

En undersøgelse som denne gør en forskel. Viser veje til at styrke det frivillige engagement. Samspejlet mellem ansatte og valgte har ændret sig over årene. Den forandring skal der fokuseres meget på, så det at være frivillig stadig giver mening og livsindhold.

DGI er en stor meningsfyldt organisation, hvor vi skal sælge os selv på holdninger og værdier. DGI er stedet, hvor den frivillige kan udvikle sig på idrætten og i høj grad udvikle sig personligt. Lysten til at være med skal være der. DGI skal vise, hvad vi har at byde på.

Per Frost Henriksen
Formand for DGI Nordsjælland

Margit Ølgod
Formand for DGI Vestsjælland

1. Indledning

I DGI er det frivillige arbejde altid blevet tillagt stor betydning. Et af målene i Strategi 2012 er, *'at flere involverer sig i det frivillige arbejde i idrætsforeningerne'*, og i forlængelse deraf vil organisationen *'understøtte foreningernes rekrutteringsarbejde og udviklingen af frivillige'*. Langt den største del af det frivillige arbejde finder sted i de lokale idrætsforeninger, og alle undersøgelser af det frivillige arbejde i foreninger er da også gennemført på det lokale niveau (Ibsen 1992, 2006a, 2006b).

Det frivillige arbejde spiller imidlertid også en væsentlig rolle i landsdelsforeningerne, men flere landsdelsforeninger giver udtryk for, at de oplever, at involveringen i og rekrutteringen til frivillige poster og opgaver har ændret karakter de seneste år. Nogle oplever, at det er blevet vanskeligere at engagere frivillige i landsdelsforeningens arbejde. Andre oplever, at det primært er blevet et problem at rekruttere frivillige til udvalg og især til formandsposten, mens det ikke er et problem at engagere frivillige til afgrænsede opgaver og projekter¹. Såfremt dette er rigtigt, kan flere organisatoriske ændringer i DGI have haft indflydelse derpå.

For det første er landsdelsforeningerne blevet større med øget afstand – fysisk og måske også mentalt – mellem medlemsforeningerne og landsdelsforeningen. Forskningen i frivilligt arbejde i lokale foreninger har vist, at det i sig selv har indflydelse på det frivillige arbejde².

For det andet er der sket en betydelig professionalisering af landsdelsforeningerne, som kan tænkes både at have en positiv og en negativ indvirkning på rekrutteringen og fastholdelsen af frivillige i landsdelsforeningens arbejde.

For det tredje varetager landsdelsforeningerne i dag en række opgaver, som det regionale organisationsniveau ikke gjorde tidligere. Det omfatter bl.a. en række projekter i samarbejde med kommuner samt et mere politisk-strategisk arbejde, der kan tænkes at have indflydelse på hvor mange og hvem, der er interesseret i at arbejde frivilligt i en landsdelsforening. På den ene side kan disse opgaver have gjort det mere spændende for nogle personer at påtage sig de centrale poster i en landsdelsforening. På den anden side er det også muligt, at disse opgaver stiller en række krav, fx. en omfattende mødevirksomhed, som af mange ikke opleves som vedkommende og meningsfuldt.

Foruden disse organisationsspecifikke faktorer er det også sandsynligt, at generelle forandringer i befolkningens involvering i frivilligt arbejde også gør sig gældende i DGIs landsdelsforeninger. Bl.a. at det frivillige arbejde i dag er mindre ideologisk og samfundsorienteret og mere interesse- og aktivitetsorienteret, end det tidligere har været.

Denne interesse for det frivillige arbejde i DGIs landsdelsforeninger falder i tråd med en voksende opmærksomhed mod det frivillige arbejde på dette organisationsniveau.

1 Baseret på kommunikation med DGI Vestsjælland, DGI Nordsjælland og DGIs uddannelsesforum.

2 DGI Nordsjælland har dog ikke ændret størrelse.

Nogle organisationer, hvor det frivillige arbejde traditionelt ikke har haft så central en rolle på landsplan, er blevet opmærksom på den betydning, det har for den folkelige og politiske legitimitet og for realiseringen af en række mål i organisationen. I andre organisationer, hvor det frivillige arbejde hidtil har spillet en afgørende rolle såvel på lokalt som regionalt og landsplan, har man erfaret, at antallet af frivillige er aftagende. Hidtil har forskningen næsten udelukkende sat fokus på lokale foreninger, og det er problematisk at antage, at den viden, vi har fra disse undersøgelser, også gælder for regionale foreninger og organisationer. Det frivillige arbejde på dette niveau synes at adskille sig på flere områder fra det mere lokale foreningsbaserede frivillige arbejde:

- Det er i højere grad noget, man bliver valgt til (i foreningerne er det kun bestyrelses- og udvalgslederne, som er valgt), selvom der som regel ikke foregår et egentligt valg mellem forskellige kandidater til en post. I DGI er denne gruppe de senere år dog blevet suppleret af en voksende kreds af personer, der indgår i forskellige idræts- og aktivitetsnetværk.
- Undersøgelser i andre lande viser, at man ofte bliver valgt til frivillige poster på regional- og landsplan efter flere års frivilligt arbejde lokalt eller på baggrund af erfaringer fra andre ledelsesposter og ofte med ambitioner om en 'lederkarriere'.
- Det er i højere grad noget, man engagerer sig i pga. engagementet i den aktivitet eller interesse, som organisationen beskæftiger sig med (lokalt udfører mange frivilligt arbejde, fordi egne børn fx dyrker idræt i foreningen, eller fordi man kender andre lokalt).
- Der er typisk større ulighed i rekrutteringen end på lokalt plan (forholdsvis flere mænd, forholdsvis flere midaldrende og ældre og forholdsvis flere med en højere uddannelse). Undersøgelser viser, at dette gælder blandt de valgte bestyrelses- og udvalgsmedlemmer, men det er uvist, om det også gælder for andre frivillige i arbejdsgrupper og aktivitetsnetværk.

For at blive klogere på disse problemstillinger og antagelser er denne undersøgelse iværksat. Formålet med undersøgelsen er tredelt. For det første er det formålet at opnå større viden om,

- a) hvem der engagerer sig i frivilligt arbejde i DGIs landsdelsforeninger, og hvorfor de gør det,
- b) de lokale frivilliges interesse for og holdning til frivilligt arbejde i DGIs landsdelsforeninger, og
- c) hvilke forhold der er henholdsvis fremmende og hæmmende for involveringen af frivillige i DGIs landsdelsforeninger.

For det andet skal undersøgelsen bidrage til en diskussion i DGI af, i hvilken grad og på hvilke områder landsdelsforeningernes aktiviteter skal varetages af frivillige, og hvad man kan gøre for at styrke det frivillige arbejde.

For det tredje skal undersøgelsen bruges til udvikling af et spørgeskema, som landsdelsforeningerne kan bruge til at undersøge interessen for frivilligt arbejde på landsdelsniveau blandt de frivillige i medlemsforeningerne.

Ideen til og det konkrete indhold i undersøgelsen er udviklet i dialog med DGI Vestsjælland, DGI Nordsjælland og DGIs Uddannelsesforum, som også har givet økonomisk støtte til undersøgelsens gennemførelse.

Til at følge og kvalificere undersøgelsen og analysen af resultaterne blev en følgegruppe nedsat. Gruppen har bestået af foreningskonsulent Steen Ulrik Hansen fra DGI Vestsjælland, foreningskonsulent Carsten Friis Overby fra DGI Nordsjælland, medlem af DGIs Uddannelsesforum Anne Refsgaard og landskonsulent Jette Velling Lindholm. Gruppen har afholdt syv møder. Rapportens forfattere har dog det fulde ansvar for undersøgelsens gennemførelse, analyserne og denne rapport.

2. Teoretisk inspiration til undersøgelsen

Hvad kan forklare, at der er forskelle på omfanget af frivilligt arbejde i en organisation?

Det kan dels forklares ud fra, hvem der er medlem af organisationen, dels med strukturelle og kulturelle karakteristika ved den pågældende organisation og det pågældende samfundsområde.

Den første side af forklaringen skal findes i teorier om, hvad der får folk til at udføre frivilligt arbejde. Henriksen og Rosdahl (2008) skelner mellem tre typer af individorienterede forklaringer. Den første type af teori søger at forklare forskellene på deltagelsen i frivilligt arbejde ud fra de interesser og ressourcer, individerne har, og det er tæt forbundet med folks uddannelse, indkomst og status på arbejdsmarkedet. Undersøgelser viser, at folk i højere stillinger og med længerevarende uddannelse har større sandsynlighed for at være frivillig end folk i lavere positioner. Foreninger og organisationer, der har forholdsvis mange medlemmer med en længevarende uddannelse, vil derfor have lettere ved at tiltrække frivillige, end foreninger og organisationer, der har forholdsvis få med en længerevarende uddannelse.

Den anden type af teori fokuserer mere på betydningen af sociale netværk og relationer, som folk er integreret i og kan trække på. Denne type teori fokuserer altså på de relationer og bånd, der forbinder den enkelte med andre medlemmer af samfundet, og som letter vejen ind i frivilligt arbejde. Undersøgelser har da også vist, at personer, der er aktive på arbejdsmarkedet, er mere frivillige end personer, der er udenfor arbejdsmarkedet. Endvidere ved vi, at folk først og fremmest bliver engageret i frivilligt arbejde, fordi de bliver opfordret til det af personer, som de har relationer til. Sociale netværk udgør en form for ressource eller 'social kapital', der blandt andet genererer kontakter, information og tillid, der både gør det nemmere at træde ind i den frivillige arbejdsstyrke, og som samtidig skaber en følelse af forpligtelse. I forlængelse af denne teori kan det således antages, at hvis der er mange, tætte relationer mellem medlemmer af en forening, så vil det være lettere at få nye frivillige, end hvis medlemmerne kun kender hinanden fra den træning, som de går til (fx ser vi, at de tætte relationer, der ofte er på DGIs repræsentationshold, også medfører, at mange derfra engagerer sig i frivilligt arbejde inden for gymnastik i landsdelsforeningen). På regionsplan er det tilsvarende sandsynligt, at hvis der er mange relationer mellem foreningsledere på tværs af foreningerne, så vil det være lettere at få frivillige til aktiviteter, der ikke vedrører den enkelte lokale forening (fx i en landsdelsforening).

Den tredje type af teori bygger på den antagelse, at folks engagement i frivilligt arbejde hænger sammen med bestemte normer og værdier, som bl.a. er et produkt af socialiseringen i familien. Frivilligt arbejde er altså et udtryk for en tillært norm om at handle på en bestemt måde i bestemte situationer. Mange undersøgelser har vist, at frivillige ofte selv henviser til såkaldt ideelle motiver som fx ønsket om at støtte en retfærdig sag eller at hjælpe andre i nød. Det kan imidlertid være vanskeligt at påvise, at der er en direkte sammenhæng mellem værdier og handling. I forlængelse af denne teori kan vi antage, at

organisationer, der har klare værdier, som også kommer til udtryk i praksis, vil have lettere ved at rekruttere frivillige end organisationer, hvor det er uklart, hvad organisationen står for.

Den anden side af forklaringen skal findes i karakteristika ved det samfundsområde og den organisation, hvor det frivillige arbejde finder sted. Den grundlæggende antagelse er, at kultur og struktur skaber mere eller mindre gode vilkår for frivilligt arbejde.

Flere undersøgelser af foreninger har påvist, at det frivillige arbejde varierer betydeligt mellem forskellige typer af foreninger. På baggrund af en undersøgelse gennemført i 1989 påviste Ibsen (1992) et sammenfald mellem frivillighedsgraden og en række foreningskendetegn – i dette tilfælde kendetegn ved idrætsforeninger – bl.a. at frivilligheden er størst i små foreninger, foreninger med en homogen medlemssammensætning, foreninger med lille hierarki, foreninger uden kommercielle aktiviteter og foreninger med en høj grad af autonomi i forhold til det offentlige og markedet. Disse konklusioner er siden bekræftet af en tysk undersøgelse fra slutningen af 1980'erne (Heinemann og Schubert 1992) og en stor kvantitativ undersøgelse af idrætsforeningerne i Norge (Enjolras og Seippel 2001:83-92). En undersøgelse af frivilligt arbejde i fritids- og kulturforeninger i Københavns Kommune fra 2005 bekræftede også dette (Ibsen og Habermann 2005).

En række undersøgelser har endvidere påvist, at der er store forskelle på det frivillige arbejdes udbredelse mellem forskellige organisationsområder. Det synes at hænge sammen med den betydning, det frivillige arbejde tillægges i organisationen, i hvilken grad medlemmerne socialiseres til – som en naturlig del af medlemskabet – at være frivillig, osv.

Vi ved imidlertid ikke, hvilken betydning strukturelle og kulturelle karakteristika har for rekrutteringen af frivillige i en regional organisation. På baggrund af den viden, vi har fra lokale foreninger, kan man imidlertid antage (som hypoteser), at følgende har indvirkning på organisationens evne til at rekruttere og fastholde frivillige:

- Graden af selvstændighed, som landsdelsforeningen, de enkelte udvalg / arbejdsgrupper og den enkelte frivillige har til at arbejde efter egne mål og interesser.
- Graden af åbenhed for nye ideer og aktiviteter i foreningen.
- Graden af professionalisering og arbejdsdelingen mellem de ansatte og de frivillige.
- Graden af sammenfald mellem det, som organisationen primært arbejder med og interesserer sig for, og det som de lokale foreninger og deres frivillige arbejder med og interesserer sig for.
- Organisationens værdimæssige og kulturelle profil.
- Den geografiske nærhed til og den geografiske identifikation med den regionale organisation.

Begge sider – den individorienterede og den strukturelle og kulturelle – skal således inddrages i denne undersøgelse i bestræbelsen på at finde frem til, hvilke faktorer der har betydning for landsdelsforeningernes evne til at rekruttere og fastholde frivillige.

3. Undersøgelsens metoder

Undersøgelsen er gennemført i fire trin. Først blev der foretaget en spørgeskemaundersøgelse af involveringen i og interessen for landsdelsforeningen blandt 'ledende' frivillige i medlemsforeninger i DGI Vestsjælland og DGI Nordsjælland. Dernæst gennemførtes anden del af undersøgelsen, som omfattede en spørgeskemaundersøgelse af alle de bestyrelsesmedlemmer, udvalgsmedlemmer, underudvalgsmedlemmer samt evt. medlemmer af projekt- og ad hoc grupper, der arbejder frivilligt i DGI Vestsjælland og DGI Nordsjælland. Den tredje del omfattede fokusgruppeinterviews med udvalgte frivillige samt fokusgruppeinterviews med nøglepersoner vedrørende de strukturelle og kulturelle ændringer i de to landsdelsforeninger de seneste fem år.

3.1. Spørgeskemaundersøgelsen i medlemsforeninger

Spørgeskemaundersøgelsen tog sigte på at belyse de lokale frivilliges (i medlemsforeninger) kendskab og holdning til landsdelsforeningen, deres interesse for at arbejde frivilligt i dette regi, hvilke forhold der er en barriere for at engagere sig i organisationens aktiviteter, hvad der karakteriserer de lokale idrætsforeningers bestyrelses- og udvalgsfrivillige (alder, køn, uddannelse, sociale netværk mv.), og hvordan disse lokale frivillige er rekrutteret til frivilligt arbejde.

Spørgeskemaet indeholder 23 spørgsmål, hvoraf flere består af en række underspørgsmål vedrørende demografi, baggrund, medlemskab af DGI, hvem der er frivillig i DGI samt deres bevæggrunde. For at kunne foretage en sammenligning af DGI's frivillige med frivillige på andre samfundsområder blev der anvendt en række af de spørgsmål, som blev brugt i den survey, der i 2004 blev gennemført som en del af Frivillighedsundersøgelsen (Boje, Fridberg og Ibsen 2006).

Spørgeskemaet blev i november måned udsendt over mail til ca. 2000 frivillige i medlemsforeningerne i DGI Vestsjælland og DGI Nordsjælland med en tilhørende beskrivelse, der forklarede formålet med undersøgelsen. Den mail-liste, som benyttedes til udsendelsen, omfatter overvejende formænd og kasserere i foreningerne. For de fleste foreningers vedkommende blev skemaet sendt til én person. Modtageren af mailen blev dog opfordret til at sende mailen videre til andre frivillige i foreningen, så de også fik mulighed for at besvare skemaet. Det vides ikke, i hvilket omfang det er sket. De frivillige fik kun mulighed for at besvare spørgeskemaet elektronisk ved hjælp af programmet Survey Xact.

Der blev af flere grunde udsendt relativt mange spørgeskemaer. Dels for at tage højde for at mange frivillige ikke ville besvare det tilsendte skema eller ikke længere var medlem af DGI. Dels for at opnå et stort antal besvarelser, som gør det muligt at gennemføre statistisk valide analyser af frivilligt arbejde i DGI og foretage sammenligninger med resultaterne fra Frivillighedsundersøgelsen fra 2004. Som beskrevet ovenfor blev spørgeskemaet helt overvejende sendt til formænd og kasserere i foreningen, og selvom disse opfordredes til at sende spørgeskemaet videre til andre frivillige i foreningen, så kan vi af besvarelsen se, at spørgeskemaet primært er besvaret af 'ledende' frivillige i foreningerne.

Besvarelsene er således ikke repræsentative for alle frivillige i lokale idrætsforeninger.

Som nævnt ovenfor modtog ca. 2000 frivillige i medlemsforeninger et spørgeskema i november måned. Da indsamlingen sluttede den 25. november 2009 havde 1225 frivillige besvaret hele eller dele af spørgeskemaet. Det svarer til ca. 60 pct. af det udsendte antal mails, men da en del af modtagerne af mailen givetvis har sendt spørgeskemaet videre til andre i foreningen, kan den reelle besvarelsesprocent ikke opgøres. Fra langt de fleste af de foreninger, som er repræsenteret i undersøgelsen, er der kommet én eller to besvarelser. Der er dog en del foreninger, hvor tre, fire eller fem har svaret, og fra ganske få foreninger er der kommet mellem fem og ti besvarelser.

3.2. Spørgeskemaundersøgelsen i landsdelsforeninger

Denne del af undersøgelsen skulle bl.a. belyse de frivilliges engagement i de to landsdelsforeninger. Hvad de arbejder frivilligt med, de frivilliges vurdering af landsdelsforeningen og den måde, det frivillige arbejde fungerer på, hvordan de frivillige blev rekrutteret til frivilligt arbejde i de to landsdelsforeninger, deres lyst til at fortsætte, hvad der ville motivere dem til at yde mere frivilligt arbejde i DGI (fx uddannelse, anerkendelse, mere interessante opgaver, nemmere tilgængelighed til nye opgave mv.) og de frivilliges alder, køn, uddannelse, sociale netværk mv.

Spørgeskemaet indeholder 27 spørgsmål, hvoraf flere ligeledes består af en række underspørgsmål vedrørende demografi, baggrund, medlemskab af DGI, hvem der er frivillig i DGI samt deres bevæggrunde. For at kunne foretage en sammenligning af DGI's frivillige med frivillige på andre samfundsområder blev der, som i første del af undersøgelsen, anvendt en række af de spørgsmål, som blev brugt i den survey, der i 2004 blev gennemført som en del af Frivillighedsundersøgelsen (Boje, Fridberg og Ibsen 2006).

Spørgeskemaet blev i november måned udsendt over mail til 356 frivillige i DGI, fordelt på 205 fra DGI Vestsjælland og 151 fra DGI Nordsjælland, med en tilhørende skrivelse, der forklarede formålet med undersøgelsen. De frivillige fik kun mulighed for at besvare spørgeskemaet elektronisk ved hjælp af programmet Survey Xact. En uge før deadline fik de frivillige, der ikke havde besvaret spørgeskemaet, en ny mail med en venlig anmodning om at besvare spørgeskemaet. Da indsamlingen sluttede den 1. december 2009 havde 208 frivillige helt eller delvist besvaret spørgeskemaet, hvilket udgør 58 pct. af det udsendte antal skemaer.

En sammenligning af aldersfordelingen af de frivillige, som har besvaret spørgeskemaet, med oplysninger fra DGI Vestsjælland om de frivilliges alder viser, at de frivillige i undersøgelsen i gennemsnit var 53 år, da de besvarede spørgeskemaet, mens aldersgennemsnittet for alle frivillige i landsdelsforeningen var 51 år. Samtidig fordeler besvarelsene sig også på de forskellige aktiviteter, så det tilnærmelsesvis svarer til fordelingen i de to landsdelsforeninger. Det tyder på, at besvarelsene er repræsentative for de frivillige i landsdelsforeningerne.

3.3. Fokusgruppeinterview med udvalgte frivillige

I forlængelse af spørgeskemaundersøgelsen blev der i begge landsdelsforeninger gennemført uddybende fokusgruppeinterviews med såvel frivillige fra medlemsforeningerne som frivillige i landsdelsforeningen. I alt fire fokusgruppeinterview med mellem fire og otte deltagere fordelt på to fokusgruppeinterview med frivillige fra lokale idrætsforeninger og to interviews med aktivitetsudvalgsmedlemmer i landsdelsforeningerne. For at gøre rekrutteringen og logistikken af frivillige nemmere og billigere blev hver af fokusgruppeinterviewene gennemført på det lokale landsdelskontor. I alt fire kvinder og 11 mænd deltog i fokusgruppeinterviewene med udvalgsmedlemmer fra landsdelsforeningerne.

3.4. Fokusgruppeinterview med nøglepersoner

Som den sidste del af undersøgelsen blev der gennemført uddybende fokusgruppeinterviews med nøglepersoner i de to landsdelsforeninger. I alt seks kvinder og otte mænd deltog i disse interviews.

Formålet med fokusgruppeinterviewene var at afdække dybere forståelser af frivilligt arbejde i DGI og de strukturelle og kulturelle ændringer i de to landsdelsforeninger de seneste fem år. De blev gennemført som semistrukturerede interviews, hvor interviewer på forhånd havde udvalgt emner, som ønskedes drøftet i interviewet, men med mulighed for, at den interviewede selv kunne komme til orde om forhold, som pågældende ønskede at fortælle om. Omdrejningspunktet for interviewene var de frivilliges egne forståelser og erfaringer. Interviewene varede mellem én time og én time og 45 minutter. Forinden blev der udarbejdet en spørgeguide, der bl.a. var inspireret af spørgeskemaundersøgelsens resultater. Interviewene fulgte tre stadier:

- Indledning – præsentation af deltagerne og interviewer samt præsentation af emnet.
- Fokusgruppeinterviewet – samtale om dybereliggende forståelser af frivillighed samt strukturelle eller kulturelle ændringer.
- Evaluering og opsamling – afsluttende kommentarer fra de frivillige eller nøglepersoner.

Deltagernes medvirken i interviewene var baseret på eget ønske om at deltage. Der var et ønske om at inddrage og interviewe både mænd og kvinder i forskellige aldre - ud fra en forventning om, at køn, alder og uddannelse er faktorer, der har indflydelse på deltagelse i frivilligt arbejde. Størstedelen af de interviewede var meget interesserede i at fortælle og tale om dem selv og frivilligt arbejde. De udviste et stort engagement og tillid i deres fortællinger om frivillighed.

I denne del af undersøgelsen er der anvendt kvalitative forskningsmetoder, der bygger på hermeneutiske forskningsprincipper med vægten på en eksistentiel tilgang. Mennesket står i centrum af undersøgelsen med dets muligheder for at vælge eller fravælge en bestemt adfærd. Det var et hovedmål for denne del at forstå den kontekst og situation, de frivillige lever i, samt forstå de frivilliges motiver for og anledninger til deres adfærd.

I de kvalitative metoder erkender man, at mennesker forholder sig bevidst og aktivt til sine omgivelser, og at man er nødt til at inddrage deltagerens egen forståelse i helheden.

En af fordelene ved de kvalitative metoder er, at man får meget mere nuancerede svar, end man får i en spørgeskemaundersøgelse. Metoden opfordrer til at se mennesker som komplekse væsener, der ikke kan beskrives i enkle årsag-virkning sammenhænge alene, og at deres tanker og motiver spiller en vigtig rolle i forståelsen af deres handlinger. Kvalitative analyser giver muligheden for en dybere forståelse af et emne, fordi metoden lægger vægt på at afdække kompleksiteten i menneskers liv (Kruse 1990).

3.5. Pålidelighed og validitet

En afgørende forudsætning for en undersøgelses gyldighed er, at de indhentede data er pålidelige og valide. Pålidelighed handler om, i hvilken grad resultaterne er konsistente, dvs. at en gentagelse af undersøgelsen ville give de samme resultater. Validitet omhandler, i hvilken grad undersøgelsen måler, hvad den skal, dvs. hvor troværdige resultaterne er vedrørende de spørgsmål, som ønskes svar på. Kombinationen af spørgeskemaundersøgelser og interviews giver gode muligheder for at vurdere, om fx spørgsmålene i spørgeskemaet er forstået på den måde, som de var tiltænkt, samt at sætte tal på nogle af de udsagn, som de interviewede er kommet med. Samlet vurderes det, at undersøgelsen har god pålidelighed og validitet.

Alle de statistiske sammenhænge, der redegøres for i de efterfølgende afsnit, opfylder de statistiske krav til signifikans ($P < .05$). Der er dog udelukkende gennemført bivariate analyser, og derfor kan nogle sammenhænge skyldes andre forhold, der har indvirkning på de to variable, hvis sammenhæng er undersøgt.

4. Hvem er de frivillige i idrætten – lokalt og i DGIs landsdelsforeninger

Denne første del af analysen handler om, hvem der er frivillig i henholdsvis de lokale idrætsforeninger og i DGIs landsdelsforeninger. For præcisionens skyld skal det dog bemærkes, at de frivillige i de lokale idrætsforeninger først og fremmest er formænd og kasserere, som fik spørgeskemaet tilsendt, og andre bestyrelses- og udvalgsmedlemmer, som formanden og kassereren eventuelt har videresendt mailen vedr. undersøgelsen til. Det er altså efter alt at dømme især 'ledende frivillige', som har besvaret spørgeskemaet.

Sigtet med denne del af analysen er dels at få et billede af, hvordan de frivillige fordeler sig på køn, alder, social baggrund, idrætsinteresse mv., dels at belyse, om denne fordeling af de frivillige i landsdelsforeningerne adskiller sig fra fordelingen i idrætsforeningerne. Er der fx. en tendens til, at det i højere grad er mænd end kvinder, som rekrutteres til frivilligt arbejde på landsdelsniveau.

Adskillige undersøgelser har vist, at der sker en social selektering i forhold til medlemssammensætningen, jo længere man bevæger sig op i organisationshierarkiet. I de fleste organisationer finder man, at mændene og de ældre er overrepræsenteret i bestyrelserne i såvel foreninger som landsorganisationer i forhold til køns- og aldersfordelingen blandt medlemmerne. Således viser en undersøgelse, at mens 40 pct. af medlemmerne i idrætsforeningerne i Danmark er kvinder, gælder det kun 25 pct. af bestyrelsesmedlemmerne i de nationale forbund og organisationer (Habermann, Ottesen, Pfister og Skirstad 2010).

I det følgende analyseres først fordelingen på sociale karakteristika: Køn, alder, bopæl, uddannelse, arbejde og etnisk herkomst. Forhold som andre undersøgelser har vist har betydning for rekrutteringen til frivilligt arbejde. Dernæst belyses de frivilliges sociale netværk og tillid, som vi også ved har betydning for, hvor meget og hvordan vi involverer os i frivilligt arbejde. Endelig belyses de frivilliges idrætsbaggrund for at se, om der en sammenhæng mellem dette og involvering i frivilligt arbejde i DGI.

4.1 Sociale karakteristika

I såvel de lokale idrætsforeninger som DGIs landsdelsforeninger er antallet af mænd og kvinder, som er frivillige, næsten lige stor med en svag overvægt af mænd (tabel 1). Det er overraskende, i betragtning af at en række undersøgelser har vist, at mændene er i overtal blandt såvel medlemmerne som de frivillige i idrætsforeningerne, og at denne ulighed tiltager på højere organisationsniveauer i idrætten (Habermann, Ottesen, Pfister og Skirstad 2010) ³.

³ En forholdsvis stor andel af de frivillige, der har besvaret spørgeskemaet, har ikke besvaret spørgsmålene vedr. deres køn, alder, uddannelse mv. Hver fjerde af besvarelsene indeholder således ikke disse oplysninger.

Tabel 1. Frivilliges køn i lokale idrætsforeninger og DGIs landsdelsforeninger (pct.)

	Lokale foreninger		DGIs landsdelsforeninger	
	N =	Pct. =	N =	Pct. =
Mand	572	51,4	82	53,2
Kvinde	541	48,6	72	46,8
Total	1113	100,0	154	100,0

I idrætsforeningerne er hver tredje frivillige mellem 40 og 49 år, og der er klart flere, der er yngre end 50 end ældre. Derved adskiller de frivillige i idrætsforeningerne sig klart fra de frivillige i landsdelsforeningerne, hvor to ud af tre hører til i de ældre aldersgrupper, og hver tredje er 60 år eller ældre (tabel 2). Der er endvidere en lidt større andel af de frivillige i foreningerne i Nordsjælland end i foreningerne i Vestsjælland, som er 60 år og ældre

Det er især de mandlige frivillige i landsdelsforeningerne, som hører til i den ældre aldersgruppe. 71 pct. af mændene er 50 år eller ældre mod 59 pct. af kvinderne. Omvendt er det kun 7 pct. af mændene mod 24 pct. af kvinderne, der er yngre end 40 år. Denne tendens finder vi også i de lokale idrætsforeninger, men den er ikke nær så stærk. Her er 20 pct. af mændene og 27 pct. af kvinderne yngre end 40 år. DGIs landsdelsforeninger har således svært ved at rekruttere yngre frivillige, og dette gælder især de mandlige frivillige.

En frivillig fra bestyrelsen i DGI Vestsjælland fortæller om de erfaringer, de har med at få unge og midaldrende til at engagere sig i frivilligt arbejde i lokale foreninger:

”Du ved jo godt, at de unge mennesker har travlt med familie, karriere og børn. Så de har jo ikke tid – det kan godt være, at de har lyst. Der er ikke ret mange som frivillige. Hvis der endelig er nogle, er de ude i udvalgene(...). De unge mennesker ved simpelthen ikke så meget om, hvad der foregår i DGI’s ledelse. Og de rekrutteres først til foreningerne, og det er dér, de lærer at lave foreningsarbejde”.

Tabel 2: Frivilliges alder i lokale idrætsforeninger og DGIs landsdelsforeninger (pct.)

	Frivillige i foreninger i Vestsjælland		Frivillige i foreninger i Nordsjælland		DGIs landsdelsforeninger	
	N =	Pct.	N =	Pct.	N =	Pct.
60 år og ældre	124	19,8	123	25,7	54	35,3
50 til 59 år	138	22,1	92	19,2	46	30,1
40 til 49 år	198	31,7	171	35,7	30	19,6
30 til 39 år	119	19,0	63	13,2	11	7,2
Yngre end 30 år	46	7,4	30	6,3	12	7,8
Total	625	100	479	100	153	100

Hvad angår etnisk herkomst, er der næsten ingen frivillige i hverken idrætsforeningerne eller de to landsdelsforeninger, som ikke er dansk statsborger, og som ikke er født i Danmark. Omkring hver tyvende frivillige i såvel idrætsforeningerne som landsdelsforeningerne har dog en forælder, der er født i et andet land end Danmark. Der er ingen forskelle på dette mellem idrætsforeningerne og landsdelsforeningerne (tabel 3). Det frivillige arbejde i idrætten er næsten udelukkende 'forbeholdt' borgere med en dansk baggrund.

Tabel 3. Statsborgerskab og etnisk baggrund

		Lokale foreninger		DGIs landsdelsforeninger	
		N =	Pct.	N =	Pct.
Har dansk statsborgerskab	Ja	1108	99,7	154	100,0
	Nej	3	,3	0	0
	N =	1111	100,0	154	0
Født i Danmark					
Født i Danmark	Ja	1093	98,4	150	97,4
	Nej	18	1,6	4	2,6
	N =	1111	100,0	154	100,0
Mindst én af forældrene har eller har haft udenlandsk statsborgerskab?					
Mindst én af forældrene har eller har haft udenlandsk statsborgerskab?	Ja	61	5,5	11	7,1
	Nej	1049	94,5	143	92,9
	N =	1110	100,0	154	100,0
Mindst én af forældrene er født i udlandet?					
Mindst én af forældrene er født i udlandet?	Ja	48	4,3	10	6,5
	Nej	1062	95,7	144	93,5
	N =	1110	100,0	154	100,0

Der er en interessant forskel mellem foreningsfrivillige og landsdelsforeningsfrivillige på andelen, som bor i en større by. Andelen af de frivillige i DGIs landsdelsforeninger, der bor i større byer, er klart lavere end i gruppen af frivillige i de lokale foreninger. Det omvendte er imidlertid tilfældet for andelen, der bor i mellemstore byer. Der er dog store forskelle på dette mellem de to landsdele, men det gør sig gældende begge steder, at de frivillige i landsdelsforeningerne i mindre grad kommer fra urbaniserede områder, end de frivillige i foreningerne gør. Det ser altså ud til, at de to landsdelsforeninger har svært ved at rekruttere frivillige fra foreninger i de større provinsbyer (tabel 4). Vi ved dog ikke, hvor repræsentativt besvarelsene blandt de frivillige på lokalt niveau er på denne dimension. Der er store forskelle mellem de to landsdelsforeninger på andelen af de foreningsfrivillige, som bor i landdistrikter og mindre byer.

Tabel 4. Hvor bor du i dag?

	Frivillige i foreninger i Vestsjælland		Frivillige i foreninger i Nordsjælland		DGIs landsdelsforeninger	
	N =	Pct.	N =	Pct.	N =	Pct.
Landdistrikt eller mindre landsby under 500 indbyggere	158	25,4	41	8,6	30	19,5
Mindre by - 500 – 5.000 indbyggere	220	35,3	132	27,6	45	29,2
Mellemstor by - 5.000 – 20.000 indbyggere	137	22,0	158	33,0	57	37,0
Større by eller storby – mere end 20.000 indbyggere	105	16,9	143	29,9	22	14,3
Ved ikke	3	,5	5	1,0	0	0
Total	623	100	479	100	154	100,0

At have boet længe i et nærområde gør det nemmere at træde ind i den frivillige arbejdsstyrke, og samtidig skaber det en følelse af forpligtelse (Wilson and Musick 1997:695). Man kan imidlertid forestille sig, at betydningen af dette varierer med typen af frivillig aktivitet, hvor folks integration i et lokalområde er mere betydningsfuldt for engagementet i den lokale gymnastikforening, end det fx er for at arbejde frivilligt i Foreningen af brystopererede (Henriksen & Rosdahl, 2008). Undersøgelser har vist, at jo længere folk har boet i et boligområde, jo større er sandsynligheden for, at de har etableret bekendtskaber og netværk, som har stor betydning for involveringen i frivilligt arbejde (Smith 1994:250).

I denne undersøgelse har tre ud af fire boet i området i mere end ti år, og hver tredje har boet i området i mere end 30 år. Dette bekræfter altså, at lang tids tilknytning til et lokalområde har betydning for involveringen i frivilligt arbejde i en idrætsforening (tabel 5). Spørgsmålet blev ikke stillet til de frivillige i landsdelsforeningerne.

Tabel 5. Hvor mange år har du ca. boet i området?

	Frivillige i lokale foreninger	
	N =	Pct. =
0 til 5 år	106	9,6
6 til 10 år	149	13,5
11 til 20 år	239	21,6
21 til 30 år	225	20,4
30 år eller længere	385	34,9
Total	1104	100,0

Det er en forholdsvis stor andel af de frivillige i såvel idrætsforeningerne som de to landsdelsforeninger, der har en gymnasial skoleuddannelse. Det gælder mere end fire ud af ti af de frivillige. I noget større grad i DGI Nordsjælland end i DGI Vestsjælland. Da der er forholdsvis mange ældre blandt de frivillige i landsdelsforeningerne, er der i denne gruppe en forholdsvis stor andel, som kun har en kortvarig skoleuddannelse. Men generelt er forskellene på skoleuddannelsen mellem de to grupper små (tabel 6).

Undersøgelser har vist, at uddannelsesniveau er en af de faktorer, der oftest og mest konsistent korrelerer positivt med et frivilligt engagement (Wilson 2000:219). For det første kan frivilligt engagement ses som et udslag af en mere 'selv-orienteret' interesse, hvor den frivillige indsats forventes at give et afkast i form af fx indflydelse på beslutninger, der kan komme en selv til gode. Det kan også være et udslag af, at frivillige med højere uddannelser og gode positioner besidder ressourcer og kvalifikationer, der gør dem særligt attraktive for de frivillige organisationer. Endelig kan man forestille sig, at den form for viden og kompetencer, som folk i højstatuspositioner besidder, først og fremmest har betydning i bestemte dele af den frivillige sektor. Fx der hvor der er økonomiske, politiske eller professionsmæssige interesser på spil. Uddannelse øger efter alt at dømme sandsynligheden for to typer af frivilligt engagement, nemlig den aktivitetsorienterede og den samfundsorienterede, idet såvel folk med videregående uddannelser som folk med en faglig uddannelse på begge disse områder har signifikant forøget sandsynlighed for at arbejde frivilligt sammenlignet med gruppen uden uddannelse. Dette kan både skyldes viden og kompetencer, som disse grupper har opnået i kraft af uddannelsen, og som endvidere kan antages at give disse grupper mere selvtillid (Wilson and Musick 1997:710), og det kan skyldes, at uddannelse forøger problembevidsthed og evnen til empati (Wilson 2000:219).

Tabel 6. De frivilliges højeste skoleuddannelse i lokale foreninger og DGIs landsdelsforeninger

	Lokale foreninger		DGIs landsdelsforeninger	
	N =	Pct. =	N =	Pct. =
<i>Går fortsat i skole</i>				
9.-10. Klasse	3	0,3	1	0,7
Gymnasium, HF, HHX, HTX	9	0,8	2	1,4
Andet (herunder skole i udlandet)	11	0,9	4	2,7
<i>Har afsluttet skolegang</i>				
Under 7 års skolegang	0	0	3	2,0
7-8 års skolegang	55	4,6	18	12,2
9-10 års skolegang	333	28,1	48	32,7
Gymnasium, HF, HHX, HTX	521	44,0	61	41,5
Andet (herunder skole i udlandet)	172	14,5	17	11,6
Total	1184	100,0	147	100,0

Befolkningsundersøgelser af frivilligt arbejde (Fridberg, Koch-Nielsen og Henriksen 2006: 56) viser, at frivillige i gennemsnit arbejder mere end dem, der ikke arbejder frivilligt. De frivillige i især landsdelsforeningerne synes dog at afvige lidt fra dette billede. Hver fjerde har slet ikke et arbejde, hvilket hænger sammen med, at hver tredje af de frivillige i landsdelsforeningerne er 60 år eller ældre. Og yderligere en femtedel arbejder mindre end 37 timer om ugen. Andelen, som har en meget lang arbejdsdag, er klart højere blandt de frivillige i de lokale idrætsforeninger end blandt de frivillige i landsdelsforeningerne (tabel 7).

Tabel 7. Hvor mange timers lønnet arbejde har du normalt om ugen (hovedbeskæftigelse og bibeskæftigelse)?

	Lokale foreninger		DGIs landsdels-foreninger	
	N =	Pct.	N =	Pct.
Jeg har ikke lønnet arbejde	176	16,0	36	23,4
Mindre end 20 timer	57	5,2	15	9,7
21 - 25 timer	19	1,7	1	,6
26-30 timer	37	3,4	7	4,5
31-35 timer	70	6,4	8	5,2
36-40 timer	501	45,5	60	39,0
41-45 timer	134	12,2	19	12,3
46-50 timer	64	5,8	5	3,2
Mere end 50 timer	33	3,0	3	1,9
Ved ikke	9	,8		
Total	1100	100,0	154	100,0

I betragtning af at størstedelen af de frivillige, både i de lokale foreninger og især landsdelsforeningerne, arbejder mellem 36 og 40 timer, kan det til tider være en stor udfordring, i en travl hverdag, at varetage det frivillige arbejde udover sit fuldtidsarbejde, som en frivillig fra DGI Vestsjælland fortæller:

”Det er meget forskelligt. Det svinger i perioder. Nogle perioder er der meget at lave, og så til andre perioder er der ikke så meget at lave. Men normalt 2-3 timer(...) men det kan også både være 12 og 15 timer (om ugen, red.)”.

4.2 Socialt netværk og tillid

Undersøgelser har vist, at frivilligt arbejde opstår af sociale netværk, som udgør en form for ressource eller 'social kapital', der blandt andet genererer kontakter, information og tillid (Wilson og Musick 1997). Med social kapital forstås netværk, tillid og normer for samarbejde og fællesskab. I denne undersøgelse har vi spurgt om de frivilliges netværk og tillid til personer og institutioner. Her skal vi se på, om der er forskel på dette mellem de frivillige lokalt og de frivillige på landsdelsniveau. Senere ser vi nærmere på, om omfanget af netværk og graden af social tillid har indvirkning på, hvor meget og hvordan de frivillige engagerer sig i frivilligt arbejde.

De frivillige har mange netværk og mødes ofte med familiemedlemmer, kolleger, naboer, andre foreningsmedlemmer mv. Der er kun små forskelle på, hvor ofte de frivillige i henholdsvis idrætsforeningerne og i landsdelsforeningerne mødes med familien, venner, arbejdskolleger, studiekammerater, bekendte fra en idrætsforening, bekendte fra andre foreninger samt naboer. Andelen af de frivillige i idrætsforeningerne, der ofte mødes med arbejdskolleger eller tidligere kolleger, er dog højere end blandt de frivillige i landsdelsforeningerne, men det må tilskrives det forhold, at næsten hver fjerde af de frivillige i landsdelsforeningerne ikke har et lønarbejde (tabel 8).

Tabel 8. Hvor ofte mødes de frivillige med familie, venner og bekendte?

		Frivillige i lokale foreninger		Frivillige i DGIs landsdelsforeninger	
		N =	Pct.	N =	Pct.
Familien (udenfor husstanden)	Dagligt	67	6,1	10	6,5
	Ugentligt	561	51,5	72	46,8
	Månedligt	411	37,7	58	37,7
	Årligt	42	3,9	9	5,8
	Aldrig	2	,2	0	0
	Ved ikke	7	,6	5	3,2
	Total	1090	100,0	154	100,0
Venner (personer du har et nært forhold til)	Dagligt	71	6,5	9	5,8
	Ugentligt	551	50,6	71	46,1
	Månedligt	430	39,4	65	42,2
	Årligt	23	2,1	7	4,5
	Aldrig	1	,1	0	0
	Ved ikke	14	1,3	2	1,3
	Total	1090	100,0	154	100,0
Arbejdskolleger/ tidligere kolleger	Dagligt	201	18,4	19	12,3
	Ugentligt	124	11,4	19	12,3
	Månedligt	267	24,5	26	16,9
	Årligt	308	28,3	59	38,3
	Aldrig	135	12,4	25	16,2
	Ved ikke	55	5,0	6	3,9
	Total	1090	100,0	154	100,0

Hvem er de frivillige i idrætten - lokalt og i DGIs landsdelsforeninger

Studiekammerater - nuværende eller tidligere	Dagligt	26	2,4	6	3,9
	Ugentligt	35	3,2	4	2,6
	Månedligt	147	13,5	14	9,1
	Årligt	375	34,4	63	40,9
	Aldrig	417	38,3	55	35,7
	Ved ikke	90	8,3	12	7,8
	Total	1090	100,0	154	100,0
Bekendte fra en idrætsforening	Dagligt	54	5,0	7	4,5
	Ugentligt	495	45,5	62	40,3
	Månedligt	323	29,7	45	29,2
	Årligt	110	10,1	20	13,0
	Aldrig	74	6,8	17	11,0
	Ved ikke	33	3,0	3	1,9
	Total	1089	100,0	154	100,0
Bekendte fra DGI	Dagligt			3	1,9
	Ugentligt			20	13,0
	Månedligt			69	44,8
	Årligt			35	22,7
	Aldrig			16	10,4
	Ved ikke			11	7,1
	Total			154	100,0
Bekendte fra andre foreninger	Dagligt	7	,6	2	1,3
	Ugentligt	149	13,7	22	14,3
	Månedligt	314	28,8	35	22,7
	Årligt	229	21,0	39	25,3
	Aldrig	253	23,2	39	25,3
	Ved ikke	138	12,7	17	11,0
	Total	1090	100,0	154	100,0
Naboer	Dagligt	119	10,9	23	14,9
	Ugentligt	336	30,8	40	26,0
	Månedligt	276	25,3	33	21,4
	Årligt	166	15,2	24	15,6
	Aldrig	137	12,6	22	14,3
	Ved ikke	56	5,1	12	7,8
	Total	1090	100,0	154	100,0

Ud fra svarene på disse netværksspørgsmål er der udarbejdet et netværks-indeks, så de frivillige opdelt i tre grupper: Personer som forholdsvis ofte mødes med familie, venner, arbejdskolleger, medlemmer fra foreninger mv. (største netværk), personer der ikke gør det så ofte (mindste netværk), og en gruppe der i mellem (middel netværk).⁴

Ud fra dette indeks kan undersøgelsen ikke påvise signifikante forskelle på netværkstætheden mellem mænd og kvinder, ældre og yngre (dog mødes de helt unge meget oftere med andre, end de midaldrende og yngre gør), personer med kortvarig skoleuddannelse og personer med længere skoleuddannelse osv.

Analysen viser imidlertid, at der er en tendens til, at en lidt større andel af de frivillige i landsdelsforeningerne end blandt de frivillige i idrætsforeningerne har forholdsvis få sociale netværk. Det hænger dog sammen med, at der blandt de frivillige i landsdelsforeningerne er svagere sociale netværk med nuværende eller tidligere arbejdskolleger, og det hænger sammen med, at der er forholdsvis mange ældre blandt de frivillige i landsdelsforeningerne (tabel 9).

Tabel 9. De frivilliges sociale netværk opdelt på frivillige i idrætsforeninger og frivillige i landsdelsforeninger

	Frivillige i lokale foreninger		Frivillige i DGIs landsdelsforeninger	
	N =	Pct.	N =	Pct.
Største netværk	298	35,5	40	33,3
Middel netværk	291	34,6	36	30,0
Mindste netværk	251	29,9	44	36,7
Alle	840	100,0	120	100,0

Der er heller ikke væsentlige forskelle på de frivilliges 'tillid' mellem frivillige i idrætsforeningerne og frivillige i landsdelsforeningerne. Generelt har de frivillige meget stor tillid til såvel 'personer' (foreningsmedlemmer, naboer, familiemedlemmer m.fl.) og 'institutioner' (hospitaller, socialforvaltning mv.).

Analysen viser imidlertid, at de yngre i højere grad end de ældre har høj tillid, og det samme gælder i højere grad for personer med en lang arbejdstid end personer med en kort arbejdstid, eller som slet ikke har et arbejde (tabel 10 og 11).

⁴ Svarene på de syv typer af socialt netværk, der er spurgt om (her ser vi bort fra netværk med andre fra DGI, som det kun er frivillige i landsdelsforeningerne, der har svaret på), er lagt sammen: Svaret 'dagligt' har fået værdien 1, 'ugentligt' har fået værdien 2, 'månedligt' værdien 3, 'årligt' værdien 4 og 'aldrig' værdien 5. Det er kun respondenter, der har svaret på alle syv netværksformer og som ikke har svaret 'ved ikke', der er medtaget i udarbejdelsen af indekset. Den lavest mulige værdi i indekset er således 7 (hvis der på alle netværksformer er svaret 'dagligt'), mens den højst mulige værdi er 35 (hvis der er svaret 'aldrig' på alle syv netværksformer). Personer under 'stort netværk' har tilsammen fra 11 til 19 'point'. Personer med 'middel netværk' har 20 til 23 point. Personer med 'lille netværk' har til sammen 24 til 33 point.

Tabel 10. De frivilliges tillid til andre personer og offentlige institutioner

		Frivillig i lokale foreninger		Frivillige i DGIs landsdelsforeninger	
		N =	Pct.	N =.	Pct
Andre foreninger du er medlem af	Meget stor tillid	175	16,2	35	22,7
	Ret stor tillid	576	53,2	85	55,2
	Ikke særlig stor tillid	32	3,0	0	0
	Slet ingen tillid	6	,6	0	0
	Ved ikke/Ikke relevant	293	27,1	34	22,1
	Total	1082	100,0	154	100,0
Naboer	Meget stor tillid	295	27,3	35	22,7
	Ret stor tillid	601	55,5	87	56,5
	Ikke særlig stor tillid	92	8,5	13	8,4
	Slet ingen tillid	9	,8	2	1,3
	Ved ikke/Ikke relevant	85	7,9	17	11,0
	Total	1082	100,0	154	100,0
Arbejdsgiver	Meget stor tillid	330	30,5	35	22,7
	Ret stor tillid	466	43,1	73	47,4
	Ikke særlig stor tillid	64	5,9	10	6,5
	Slet ingen tillid	10	,9	2	1,3
	Ved ikke/Ikke relevant	212	19,6	34	22,1
	Total	1082	100,0	154	100,0
Uddannelsesinstitution	Meget stor tillid	89	8,2	12	7,8
	Ret stor tillid	333	30,8	39	25,3
	Ikke særlig stor tillid	49	4,5	9	5,8
	Slet ingen tillid	5	,5	2	1,3
	Ved ikke/Ikke relevant	606	56,0	92	59,7
	Total	1082	100,0	154	100,0
Familien	Meget stor tillid	913	84,4	127	82,5
	Ret stor tillid	143	13,2	25	16,2
	Ikke særlig stor tillid	10	,9	1	,6
	Slet ingen tillid	2	,2	0	0
	Ved ikke/Ikke relevant	14	1,3	1	,6
	Total	1082	100,0	154	100,0

Hvem er de frivillige i idrætten - lokalt og i DGIs landsdelsforeninger

Egen læge	Meget stor tillid	363	33,5	55	35,7
	Ret stor tillid	596	55,1	81	52,6
	Ikke særlig stor tillid	73	6,7	14	9,1
	Slet ingen tillid	5	,5	1	,6
	Ved ikke/Ikke relevant	45	4,2	3	1,9
	Total	1082	100,0	154	100,0
Hospitaller	Meget stor tillid	163	15,1	34	22,1
	Ret stor tillid	705	65,2	94	61,0
	Ikke særlig stor tillid	170	15,7	21	13,6
	Slet ingen tillid	2	,2	1	,6
	Ved ikke/Ikke relevant	42	3,9	4	2,6
	Total	1082	100,0	154	100,0
Politiet	Meget stor tillid	241	22,3	37	24,0
	Ret stor tillid	653	60,4	96	62,3
	Ikke særlig stor tillid	138	12,8	17	11,0
	Slet ingen tillid	11	1,0	0	0
	Ved ikke/Ikke relevant	39	3,6	4	2,6
	Total	1082	100,0	154	100,0
Domstolene	Meget stor tillid	292	27,0	41	26,6
	Ret stor tillid	593	54,8	88	57,1
	Ikke særlig stor tillid	109	10,1	18	11,7
	Slet ingen tillid	8	,7	1	,6
	Ved ikke/Ikke relevant	80	7,4	6	3,9
	Total	1082	100,0	154	100,0
Social-forvaltningen	Meget stor tillid	60	5,5	11	7,1
	Ret stor tillid	427	39,5	75	48,7
	Ikke særlig stor tillid	330	30,5	38	24,7
	Slet ingen tillid	38	3,5	6	3,9
	Ved ikke/Ikke relevant	227	21,0	24	15,6
	Total	1082	100,0	154	100,0
Borgmesteren	Meget stor tillid	50	4,6	6	3,9
	Ret stor tillid	334	30,9	48	31,2
	Ikke særlig stor tillid	402	37,2	49	31,8
	Slet ingen tillid	139	12,8	23	14,9
	Ved ikke/Ikke relevant	157	14,5	28	18,2
	Total	1082	100,0	154	100,0

Tabel 11. De frivilliges 'tillid' – opdelt på frivillige i idrætsforeninger og frivillige i landsdelsforeninger

	Frivillige i lokale foreninger		Frivillige i DGIs landsdelsforeninger	
	N =	Pct.	N =	Pct.
Høj tillid (11 - 23 point)	403	37,2	62	40,3
Middel tillid (24 - 28 point)	344	31,8	47	30,5
Lav tillid (29 og flere point)	335	31,0	45	29,2
	1082	100,0	154	100,0

4.3. Idrætsbaggrund

85 pct. af de frivillige i de lokale idrætsforeninger svarer, at de dyrker en eller anden form for idræt. Det er ikke overraskende, at hovedparten, 57 pct., dyrker motionsidræt i en idrætsforening, mens det måske er mere overraskende, at fire ud af ti dyrker motionsidræt i andre sammenhænge. Langt færre, 17 pct., dyrker konkurrenceidræt, mens 3 pct. dyrker idræt på et højere præstationsniveau i form af elitehold i gymnastik eller konkurrenceidræt på højt niveau.

Undersøgelsen viser, at andelen af de frivillige, der er idrætsaktiv, er lidt lavere i aldersgruppen 30 til 39 år, end i såvel yngre som ældre aldersgrupper. Dette er helt i overensstemmelse med idrætsdeltagelsen i hele befolkningen (Pilgaard 2009). Det er i lidt højere grad kvindelige frivillige end mandlige frivillige, der dyrker motionsidræt udenfor en forening. Tilsvarende er det i højere grad de midaldrende frivillige – mellem 30 og 59 år – der dyrker motion udenfor en forening.

Hvad angår motionsidræt i en idrætsforening stiger andelen af de frivillige, der gør det, i takt med de frivilliges alder, og jo længere de har boet i det område, hvor de bor nu, jo mere dyrker de motionsidræt i en forening. Det omvendte gælder for konkurrenceidræt i en forening, som især de unge og frivillige, der har boet forholdsvis få år i det område, de bor nu, dyrker.

Blandt de frivillige i landsdelsforeningerne er andelen, som dyrker idræt under en eller anden form, lidt lavere nemlig 80 pct. Til gengæld er andelen, der dyrker motionsidræt i en forening, lidt højere, mens andelen, der dyrker motionsidræt i andre sammenhænge, er lidt lavere end blandt de frivillige i idrætsforeningerne.

Endelig skal det bemærkes, at hver femte af de frivillige i de to landsdelsforeninger dyrker eller tidligere har dyrket gymnastik på et repræsentationshold eller elitehold i gymnastik (tabel 12).

Tabel 12. Hvilken form for idræt eller motion dyrker de frivillige i lokalforeninger og DGIs landsdelsforeninger?

		Frivillige i lokale foreninger		Frivillig i DGIs landsdelsforeninger	
		N =	Pct.	N =	Pct.
Dyrker motionsidræt men ikke i en idrætsforening	Idag	463	42,4	57	36,8
	Tidligere	248	22,7	42	27,1
	Aldrig	382	34,9	56	36,1
	Total	1093	100,0	155	100,0
Dyrker motionsidræt i en idrætsforening	Idag	625	57,2	96	61,9
	Tidligere	315	28,8	38	24,5
	Aldrig	153	14,0	21	13,5
	Total	1093	100,0	155	100,0
Dyrker konkurrenceidræt	Idag	183	16,7	27	17,4
	Tidligere	383	35,0	60	38,7
	Aldrig	527	48,2	68	43,9
	Total	1093	100,0	155	100,0
Dyrker gymnastik på repræsentationshold/elitehold	Idag	8	,7	5	3,2
	Tidligere	97	8,9	27	17,4
	Aldrig	988	90,4	123	79,4
	Total	1093	100,0	155	100,0
Dyrker konkurrenceidræt på højt niveau (elite)	Idag	24	2,2	5	3,2
	Tidligere	149	13,6	19	12,3
	Aldrig	920	84,2	131	84,5
	Total	1093	100,0	155	100,0

5. Frivilligt arbejde i DGIs landsdelsforeninger og lokale idrætsforeninger

I dette afsnit belyses det, hvilke opgaver de frivillige i DGIs landsdelsforeninger og i de lokale idrætsforeninger varetager; hvilke idrætsgrene de arbejder frivilligt i; omfanget og varigheden af det frivillige arbejde; samt interessen for at arbejde frivilligt i DGI.

5.1. Poster som de frivillige i landsdelsforeningerne har

Hver femte af de frivillige i landsdelsforeningerne svarer, at de er medlem af bestyrelsen. Dette tal er meget større end det reelle antal bestyrelsesmedlemmer i de to landsdelsforeninger. Uoverensstemmelsen kan skyldes, at udvalgene for nogen opfattes som en form for 'bestyrelse'. Seks ud af ti er medlem af et aktivitetsudvalg, mens hver tiende også udfører frivilligt arbejde på landsplan (tabel 13).

Tabel 13. Hvilke opgaver har de frivillige i landsdelsforeningen som frivillig og / eller lønnet (N = 196)

	Ulønnet		Lønnet	
	N =	Pct.	N =	Pct.
Medlem af bestyrelsen i landsdelsforeningen	39	19,9	3	1,5
Medlem af et aktivitets udvalg i landsdelsforeningen	121	61,7	0	0
Medlem af et ad hoc udvalg i landsdelsforeningen	28	14,3	0	0
Arbejder på et konkret projekt, en aktivitet ol.	29	14,8	1	0,5
Udfører arbejde i DGI på landsplan	23	11,7	4	2,0
Udfører andet arbejde i DGI	46	23,5	7	3,6
Underviser/instruktør	46	23,5	23	11,7

Bestyrelserne har en ligelig fordeling mellem mænd og kvinder, men det er først og fremmest 'ældre' frivillige. Otte ud af ti af bestyrelsesmedlemmerne er 50 år eller ældre, mens det 'kun' gælder for seks ud af ti af de øvrige frivillige i landsdelsforeningen. Godt halvdelen af bestyrelsesmedlemmerne kommer fra landdistrikter eller mindre byer, men det afviger ikke fra de frivillige generelt i landsdelsforeningerne. Omkring halvdelen har en gymnasial uddannelse, hvilket også gælder for de øvrige frivillige. Omkring hver tredje af bestyrelsesmedlemmerne har ikke (mere) et lønarbejde, og det er en noget større andel end blandt de øvrige frivillige.

I aktivitetsudvalgene er der forholdsvis flere kvindelige frivillige end mandlige. En større andel af medlemmerne af aktivitetsudvalgene end blandt øvrige frivillige i landsdelsforeningerne dyrker motionsidræt i en forening.

Til forskel fra aktivitetsudvalgene er der lidt flere mænd end kvinder i ad hoc udvalgene. En lidt større andel af de, som er medlem af ad hoc udvalg, arbejder forholdsvis meget i sammenligning med andre frivillige. Der er endvidere en tendens til, at de frivil-

lige i landsdelsforeningerne, der (bl.a.) arbejder frivilligt i ad hoc udvalg, deltager mere i selvorganiseret motion, end øvrige frivillige i landsdelsforeningen.

Det er også i lidt højere grad mænd end kvinder, der arbejder frivilligt på et konkret projekt, en aktivitet ol. Også her er der en svag tendens til, at forholdsvis lidt flere af disse frivillige har meget lønnet arbejde. De frivillige på konkrete projekter dyrker i højere grad idræt udenfor foreninger – eller har tidligere gjort det. Men der er ikke forskel på andelen, som dyrker idræt i forening, dyrker konkurrenceidræt osv. Denne gruppe er i betydeligt mindre grad frivillige i en lokal idrætsforening

Det er i meget højere grad frivillige i den ældre aldersgruppe – i sammenligning med øvrige frivillige i landsdelsforeningen - der arbejder frivilligt på landsplan. Det er givetvis også forklaringen på, at en meget lavere andel af disse frivillige har en gymnasial uddannelse i sammenligning med de øvrige frivillige. Denne gruppe er også i betydeligt mindre grad frivillige i en lokal idrætsforening

Der er mange frivillige, der bestrider flere poster, inden for frivilligt arbejde, som kan have den konsekvens, at de af tidsmæssige årsager bliver nødt til at droppe nogle af deres poster, som en frivillig fra bestyrelsen i DGI Vestsjælland fortæller:

”F.eks. sidder jeg som formand i badmintonudvalget, og den tid jeg bruger på det, samt den tid jeg bruger her (red. i bestyrelsen), den er faktisk temmelig stor. Så hvis jeg på et tidspunkt skal tage et valg, så ryger en af posterne. Det er ikke det, jeg overvejer lige nu, men begge dele er tidskrævende, og det skal man så tænke på. Fordi folk ikke har tid. Og så skal man passe på ikke at dræne aktiviteternes udvalg for folk. Men det betyder ikke, at vi skal vælge folk helt udefra, som slet ikke har kendskab til idræt heller. Eller motion. Det skal være sådan en kombination”.

Samtidig kan der være en stor konkurrence mellem foreninger og udvalg om de samme frivillige, så det nærmest er en intern konkurrence mellem foreningen og landsdelsforeningen, som en frivillig fra DGI Vestsjælland fortæller:

”Det, der gør det svært at finde folk både til udvalgene og til landsdelsbestyrelsen, det er, at vi som sagt ligger i hård konkurrence med vores foreninger. Dem, der er interesserede evt. og dem, der kan være interessante for os, er også meget engagerede i deres forening. Mange gange kigger vi jo på dem, som vi i forvejen ved laver et godt stykke arbejde – de er engagerede i foreningen, og det gør det svært. Og foreningen har også problemer med at finde folk, så dem skal vi heller ikke stjæle”.

Især når der skal besættes nye poster, synes det at være meget svært at finde interesserede. Der er ikke mange om buddet, og ofte ender det med, at de 'prikker' eventuelle emner på skulderen, der er den foretrukne måde at rekruttere på, som det senere vil fremgå af rapporten. En frivillig fra bestyrelsen i DGI Nordsjælland fortæller:

"Jeg synes, at når vi skal have besat nogle poster, så står vi og river os selv i håret og siger, "hvem er det vi kan pege på". Og det er ikke sådan en helt emnebank, vi lige kan trække ud og sige, der er de, og de personer vi kan starte med at spørge(...). Hvis du går ud og prikker nogle på skulderen og siger, at der er en opgave lige til højre benet, så er det nemmere at få nogle til det. Det med at gå ud og sige, at her er en opgave, der passer godt til dig. Så gider folk at lave det, fordi de selv ved det. Hvis vi går ud og bare siger, at vi har brug for en ny kasserer, eller skriver det i foreningsbladet, så kommer der ikke nogle. Vi skal ud og prikke folk på skulderen og sige, "det der job passer godt til dig".

5.2. Idrætsgrene som de frivillige beskæftiger sig med

De frivillige i gymnastikken udgør så stor en gruppe, så det er muligt at foretage en pålidelig analyse af de frivilliges fordeling på køn, alder, uddannelse mv. inden for denne idrætsgren. Det er ikke muligt i de andre idrætsgrene, hvor der er meget færre frivillige. Derfor er de øvrige idrætsgrene slået sammen i to grupper. Den første gruppe består af de traditionelle store idrætsgrene – håndbold, fodbold og badminton – som DGI har haft aktivitet inden for i mange år. I det følgende benævnes gruppen som 'de gamle boldspil'. Den anden gruppe består af de resterende, overvejende små, idrætsgrene.

Undersøgelsen bekræfter den position, gymnastikken har i DGI. Hver fjerde af de frivillige i de to landsdelsforeninger arbejder frivilligt inden for gymnastik. Syv ud af ti af de frivillige i gymnastik er kvinder til forskel fra tre ud af ti i de gamle boldspil og knap halvdelen i de resterende idrætsgrene (der er dog store variationer i dette mellem de små idrætsgrene). Hver femte af de frivillige i gymnastik er yngre end 30, og hver tredje er yngre end 40. Til gengæld er der forholdsvis få i aldersgruppen mellem 40 og 60 år, mens der er forholdsvis næsten lige så mange i aldersgruppen over 60 år, som i de andre idrætsgrene i gennemsnit. I de store boldspil er det kun hver tiende af de frivillige, der er yngre end 40 år, og andelen er endnu lavere i de resterende idrætsgrene, hvor tre ud af fire er ældre end 50 år. Måske pga. denne aldersforskel er der en større andel af de gymnastik-frivillige end de øvrige frivillige, der har en gymnasial uddannelse eller lignende uddannelse, og de har i højere grad et lønnet arbejde. Det er blandt de frivillige i de gamle boldspil, at der er forholdsvis færrest frivillige med en gymnasial uddannelse.

Der er store forskelle på idrætsvanerne mellem de tre grupper af frivillige. Det er især frivillige i de små idrætsgrene, som svarer, at de dyrker idræt udenfor foreningssammenhænge. Det svarer næsten halvdelen, at de gør, mens det kun gælder for hver fjerde blandt de frivillige i gymnastik og de store boldspil. De frivillige i gymnastik går til gengæld til motionsidræt i en forening. Det svarer tre ud af fire, at de gør, mens det er lidt færre blandt de frivillige i de små idrætsgrene og under halvdelen af de frivillige i de gamle boldspil. Til gengæld dyrker gymnastik-frivillige stort set ikke konkurrenceidræt i en forening til forskel fra hver femte i gruppen af frivillige i de gamle boldspil og i de små idrætsgrene. Halvdelen af gymnastik-frivillige dyrker eller har dyrket gymnastik på et repræsentationshold (tabel 14).

I de lokale foreninger har gymnastik en næsten lige så fremtrædende position med knap hver fjerde frivillige. Dernæst kommer badminton og fodbold. I de lokale idrætsfor-

eninger er der markant flere mandlige frivillige i badminton og fodbold, mens kvinderne dominerer i især gymnastik og i lidt mindre grad i håndbold. I de øvrige idrætsgrene er der kun små og ikke signifikante forskelle på andelen af de to køn, som arbejder frivilligt. Opdelt på alder er der forholdsvis flere unge end ældre i fodbold og håndbold, mens gymnastik er karakteriseret ved forholdsvis mange unge og ældre, og forholdsvis få midaldrende. I motion og tennis er det især ældre, mens svømning har en forholdsvis stor andel midaldrende

Tabel 14. I hvilken idrætsgren arbejder de frivillige i – opdelt på lokale foreninger (N = 1223) og DGIs landsdelsforeninger (N = 194)

	Frivillige i lokale foreninger		Frivillige i DGIs landsdelsforeninger	
	N =	Pct.	N =	Pct.
Ikke i en bestemt i bestemt idrætsgren	120	9,8	14	7,2
Agility			7	3,6
Atletik			2	1,0
Badminton	208	17,0	21	10,8
Dans			9	4,6
Disc. golf			5	2,6
Fodbold	194	15,9	9	4,6
Gymnastik	274	22,4	51	26,3
Fitness	27	2,2		
Friluftsliv			11	5,7
Kroket			6	3,1
Håndbold	104	8,5	12	6,2
Løb	45	3,7		
Motion	56	4,6	9	4,6
Petanque			8	4,1
Senioridræt			11	5,7
Svømning	40	3,3	5	2,6
Tennis	46	3,8	6	3,1
Unicykling			5	2,6
Volleyball			7	3,6
Dart			4	2,1
Arbejder frivillig i en ikke-idrætsslig aktivitet			10	5,2
Andet	409	33,4	13	6,7

5.3. Opgaver som de frivillige beskæftiger sig med

Hvilke opgaver udfører de frivillige så? De frivillige, der har besvaret spørgeskemaet, kunne angive flere svar blandt en række svarmuligheder (se tabel 15). Den aktivitet, som flest af de frivillige i de lokale idrætsforeninger varetager, er 'at hjælpe til med praktiske opgaver', som syv ud af ti udfører. Godt halvdelen arrangerer eller koordinerer bestemte

arrangementer, fire ud af ti planlægger sæsonprogram og har kontakt til instruktørerne, hver fjerde holder materiel ved lige, og hver tiende hjælper til i kiosk eller cafeteria.

De mere ledelsesmæssige og idrætspolitiske opgaver involverer også mange frivillige, men ikke helt så mange, som de praktiske og konkrete opgaver i foreningen. Fire ud af ti svarer, at de varetager strategisk ledelse; en tilsvarende andel har sat kryds ved, at de har kontakt til kommunen; tre ud af ti har 'idrætspolitisk kontakt til myndigheder og organisationer'; og hver femte arbejder med PR og hjemmeside.

De administrative opgaver omfatter en næsten lige så stor del af de frivillige. Fire ud af ti svarer, at de arbejder med 'administration af foreningen eller et udvalg'; hver fjerde beskæftiger sig med foreningens økonomi; og hver femte har sat kryds ved 'sponsorarbejde'.

Undersøgelsen omfatter som beskrevet ovenfor ikke foreningernes instruktører. Derfor er det interessant, at hver tredje af de frivillige bestyrelses- og udvalgsledere, der har besvaret spørgeskemaet, også er instruktør eller træner, og hver femte fungerer også som holdleder. Endvidere svarer hver tredje, at de også deltager i udvikling af nye aktiviteter'.

Svarene bekræfter, at frivilligt arbejde i en idrætsforening typisk omfatter mange forskellige opgaver. Den ene dag sidder den frivillige i et møde med kommunen, den næste dag hjælper hun til i kiosken, og den tredje dag er hun holdleder samtidig med at noget af foreningens materiel tjekkes.

Undersøgelsen viser, at mændene i højere grad varetager forskellige opgaver. Selvom der er lige mange mænd og kvinder blandt de frivillige i idrætsforeningerne, så er der klart flere mænd, som udfører idrætspolitisk arbejde, strategisk ledelse, administration, PR og hjemmeside, sponsorarbejde, holder materiel ved lige, har kontakten til kommunen og fungerer som instruktør og holdleder.

Opdelt på alder skiller de yngste frivillige sig ud ved i meget mindre grad end de midaldrende og ældre frivillige at stå for politiske og administrative opgaver. Til gengæld dominerer de unge blandt de frivillige instruktører. Generelt er det de midaldrende, som er mest aktive. De ældre er klart mindre aktive inden for PR og hjemmeside samt udvikling af nye aktiviteter, hjælp i kiosk ol., vedligeholdelse af materiel samt være instruktør.

Det er frivillige, som har boet i få år i lokalområdet (og som derfor typisk også hører blandt de yngste frivillige), der involverer sig mindst i idrætspolitiske og administrative opgaver. Denne gruppe er derimod i højere grad lønnet instruktør i foreningen, end de frivillige, der har boet længere i lokalområdet.

Det er i højere grad frivillige med en lang skoleuddannelse, der arbejder med at udvikle nye aktiviteter og er instruktør, i sammenligning med frivillige med en kort skoleuddannelse.

Der er en klar tendens til, at jo mere de frivillige arbejder (lønarbejde), jo større er andelen, som er involveret i de forskellige typer af aktiviteter. De, som ikke har et lønarbejde deltager dog også forholdsvis meget, og det hænger givetvis sammen med, at det typisk er pensionister og efterlønnere.

De frivilliges idrætsbaggrund/aktivitet spiller en lille rolle for, hvilke typer af aktiviteter, de arbejder frivilligt med. Der er dog på enkelte frivillige aktiviteter en svag tendens til, at idrætsaktive er lidt mere aktive end ikke-idrætsaktive.

Tabel 15. Hvilke opgaver udfører de frivillige i de lokale idrætsforeninger, opdelt på ulønnede og lønnede.

	Frivillige i lokale foreninger			
	Ulønnet		Lønnet	
	N =	Pct.	N =	Pct.
Idrætspolitisk kontakt til myndigheder og organisationer	374	31,3	3	0,3
Strategisk ledelse	514	43,0	6	0,5
(Landsdels)foreningens/et udvalgs økonomi	336	28,1	13	1,1
Administration af (landsdels)foreningen/et udvalg	505	42,3	10	0,8
Pr og hjemmeside	289	24,2	3	0,3
Sponsorarbejde	265	22,2	4	0,3
Planlægge sæsonprogram og kontakt til undervisere/instruktører	507	42,5	7	0,6
Arrangere/koordinere bestemte arrangementer	633	53,0	9	0,8
Hjælpe til med praktiske opgaver	840	70,4	6	0,5
Holde materiel ved lige	309	25,9	7	0,6
Hjælpe til i kiosk / cafeteria	129	10,8	3	0,3
Kontakt til kommune/ kommunerne	493	41,3	4	0,3
Udvikle nye aktiviteter	362	30,3	7	0,6
Instruktør / underviser	390	32,7	127	10,6
Holdleder	249	20,9	15	1,3
Andet	255	21,4	8	0,7

Det frivillige arbejde i landsdelsforeningerne adskiller sig betydeligt fra arbejdet i de lokale idrætsforeninger (tabel 16). For det første er det betydeligt mere afgrænset til én eller få opgaver. For det andet er der nogle særlige opgaver, som de lokale foreninger ikke har. Det gælder især kontakt til medlemsforeningerne, som hver tredje af de landsdelsfrivillige beskæftiger sig med. For det tredje fylder de idrætspolitiske opgaver betydeligt mindre. Det er kun hver tiende, som svarer, at de beskæftiger sig med 'idrætspolitisk kontakt til myndigheder og organisationer', og en lidt mindre andel har 'kontakt til kommunerne' som en af opgaverne. Tilsvarende er de frivillige i landsdelsforeningerne i meget mindre grad beskæftiget med ledelse og administration. Det kan hænge sammen med, at landsdelsforeningernes administration og økonomi i meget højere grad varetages af ansatte end i de lokale idrætsforeninger. Det, som derimod fylder rigtigt meget, er at 'arrangere/koordinere bestemte arrangementer' (halvdelen); hjælpe til med praktiske opgaver (knap halvdelen); samt at være 'stævneleder eller turneringsleder' (hver tredje). Også blandt de frivillige i landsdelsforeningerne er omkring hver tredje også instruktør eller underviser i landsdelsforeningen, mens en lidt mindre andel end i de lokale foreninger beskæftiger sig med at udvikle nye aktiviteter (hver femte).

De frivillige i landsdelsforeningerne blev også spurgt, om der var aktiviteter, som de gerne ville beskæftige sig (mere) med. Generelt er det små andele af respondenterne, som har angivet dette. De er øjensynligt tilfredse med de opgaver, som de har. Den opgave, som flest angiver, at de gerne vil beskæftige sig med, er udvikling af nye aktiviteter, som 16 pct. angiver. Kun lidt færre end den andel, der allerede beskæftiger sig dermed. Dernæst svarer godt hver tiende, at de gerne vil arbejde med 'kontakt til medlemsforeningerne'. Endelig svarer hver tiende, at de gerne vil beskæftige sig med at arrangere eller koordinere bestemte arrangementer, men det er allerede en aktivitet, som næsten halvdelen af de frivillige beskæftiger sig med. Der er også en forholdsvis stor andel, som kunne tænke sig at beskæftige sig med strategisk ledelse. Det gælder knap hver tiende, hvilket kun er lidt færre end andelen, der beskæftiger sig med det i landsdelsforeningerne. De administrative opgaver er det kun få, som ønsker, og kun hver tyvende kunne tænke sig at beskæftige sig med idrætspolitiske opgaver.

Hvem er det så, der beskæftiger sig med de forskellige opgaver i landsdelsforeningerne. Er der fx opgaver, som mænd eller frivillige med en længere skoleuddannelse i højere grad udfører end kvinder eller frivillige med en kort skoleuddannelse?

- *Idrætspolitiske opgaver* varetages i lidt højere grad af frivillige med en gymnasial uddannelse. Der er en svag tendens til, at frivillige i de mindre idrætsgrene (dvs. hverken gymnastik, håndbold, fodbold eller badminton) i højere grad end de øvrige frivillige interesserer sig for idrætspolitiske opgaver. Det er dog også for denne gruppe en forholdsvis lille del, der har denne interesse
- *Kontakt til medlemsforeningerne* varetages i højere grad af frivillige, som selv er motionsaktive i en idrætsforening, end frivillige, der ikke dyrker motionsidræt i en forening. Gymnastik-frivillige er betydelig mere interesseret i disse opgaver, end de øvrige frivillige er. Mere end dobbelt så stor en andel kunne tænke sig at beskæftige sig med dette. Og meget få frivillige inden for de store boldspil – i forhold til det antal som aktuelt beskæftiger sig dermed – kunne tænke sig en sådan opgave.
- Det er i højere grad kvinder end mænd, der *arrangerer/koordinerer bestemte arrangementer*, og det er i højere grad de unge end de midaldrende og ældre. Der er også en tendens til, at de frivillige fra større byer i højere grad har disse opgaver, end de frivillige fra mindre urbaniserede områder. Det er endvidere i højere grad frivillige, der er motionsaktive i en idrætsforening, og frivillige der dyrker gymnastik på et repræsentationshold eller dyrker idræt på højt niveau, end frivillige der ikke er det. Endelig er det i betydeligt højere grad gymnastik-frivillige end andre frivillige.
- Det er i højere grad kvinder end mænd, som hjælper til med *praktiske opgaver*, og i meget højere grad gymnastik-frivillige end andre frivillige. Frivillige i gymnastik og i de mindre idrætsgrene arbejder i meget højere grad end de frivillige i boldspil med at arrangere eller koordinere bestemte arrangementer. Mens seks ud af ti af de frivillige i gymnastik svarer, at de hjælper til med praktiske opgaver, så gælder det kun for fire ud af ti af de øvrige frivillige.

- *Udvikling af nye aktiviteter* engagerer også i højere grad kvinder end mænd, det er i højere grad de yngre end de ældre, og det er mere de frivillige med en lang skoleuddannelse (gymnasial uddannelse) end frivillige med en kort skoleuddannelse. Endelig er det i meget højere grad frivillige, som dyrker motionsidræt i en forening, end frivillige der aldrig har gjort det, der deltager i udvikling af nye aktiviteter.
- Det er også i højere grad kvinder end mænd, der fungerer som *instruktør eller underviser* i landsdelsforeningen. Der er endvidere især frivillige, der dyrker motionsidræt i en forening, og frivillige der dyrker eller tidligere har dyrket idræt på højt niveau (repræsentationshold eller konkurrenceidræt). Endelig er det i højere grad gymnastikfrivillige end frivillige fra andre idrætsgrene.

Tabel 16. Hvilke opgaver udfører de frivillige i DGIs landsdelsforeninger, og hvad kunne de tænke sig at beskæftige sig med?

	Frivillige i DGIs landsdelsforeninger			
	Arbejder med nu		Vil gerne beskæftige mig (mere) med	
	N =	Pct.	N =	Pct.
Idrætspolitisk kontakt til myndigheder og organisationer	17	9,8	9	5,2
Kontakt til medlemsforeningerne	61	35,3	21	12,1
Strategisk ledelse	24	13,9	15	8,7
(Landsdels)foreningens/et udvalgs økonomi	31	17,9	3	1,7
Administration af (landsdels)foreningen/et udvalg	30	17,3	5	2,9
Støtte til og udvikling af andre frivillige	22	12,7	16	9,2
Pr og hjemmeside	15	8,7	9	5,2
Sponsorarbejde	8	4,6	5	2,9
Planlægge sæsonprogram og kontakt til undervisere/instruktører	48	27,7	9	5,2
Arrangere/koordinere bestemte arrangementer	83	48,0	19	11,0
Hjælpe til med praktiske opgaver	80	46,2	6	3,5
Holde materiel ved lige	15	8,7	3	1,7
Hjælpe til på landsdelsforeningens kontor	2	1,2	2	1,2
Kontakt til kommune/ kommunerne	13	7,5	7	4,0
Udvikle nye aktiviteter	38	22,0	28	16,2
Instruktør / underviser	51	29,5	16	9,2
Holdleder	15	8,7	2	1,2
Stævneleder, turneringsleder og lignende	65	37,6	9	5,2
Skole- og lejrleder	18	10,4	3	1,7
Andet	9	5,2	1	0,6

5.4. Omfang og varighed af frivilligt arbejde

Meget frivilligt arbejde i idræt er sæsonbestemt, men trods dette svarer to ud af tre af de frivillige i landsdelsforeningerne, at det frivillige arbejde i landsdelsforeningen sker jævnt hen over året (tabel 17). Det kan hænge sammen med, at den frivillige involvering typisk omfatter forskellige opgaver og således ikke er afgrænset til én aktivitet. Kvinderne er i højere grad frivillige i landsdelsforeningen hen over året.

Tabel 17. Hvornår udfører du frivilligt arbejde i landsdelsforeningen? Andel af frivillige i landsdelsforeningerne.

	N =	Pct.
Få gange om året	17	9,5
Det er sæson betonet	38	21,2
Jævnt hen over året	121	67,6
Ved ikke	3	1,7
Total	179	100,0

Omkring hver tredje af de frivillige i såvel de lokale idrætsforeninger som landsdelsforeningerne har arbejdet frivilligt i foreningen eller landsdelsforeningen i mere end 10 år. En tilsvarende andel har gjort det i under fem år (tabel 18). Det er en ganske høj varighed hos de, som har svaret. Og meget små forskelle derpå mellem foreningerne og landsdelsforeningerne.

Der er som forventet en klar sammenhæng mellem de frivilliges alder, og hvor længe de har arbejdet frivilligt i landsdelsforeningen. Mere end halvdelen af de frivillige, der er 60 år og ældre, har arbejdet frivilligt i landsdelsforeningen i 10 år eller længere. Halvdelen af de gymnastik-frivillige har været frivillig i landsdelsforeningen i 10 år eller længere mod kun hver tredje blandt de øvrige frivillige.

I de lokale idrætsforeninger har forholdsvis flere mænd end kvinder arbejdet i mange år som frivillig i foreningen. Varigheden af det frivillige arbejde i idrætsforeningen hænger som forventet stærkt sammen med den frivilliges alder. De som dyrker motionsidræt i en forening har også været frivillig i foreningen i flere år end de frivillige, som ikke dyrker idræt i foreningen.

Tabel 18. Hvor længe har du arbejdet frivilligt i idrætsforeningen / landsdelsforeningen?

	Frivillige i lokale foreninger		Frivillige i DGIs landsdelsforeninger	
	N =	Pct.	N =	Pct.
0-2 år	216	18,1	29	16,2
3-4 år	218	18,3	22	12,3
5-6 år	193	16,2	28	15,6
7-8 år	83	7,0	14	7,8
9-10 år	76	6,4	18	10,1
Mere end 10 år	402	33,8	65	36,3
Ved ikke	3	0,3	3	1,7
Total	1191	100,0	179	100,0

De fleste af de frivillige i såvel foreningerne som landsdelsforeningerne svarer, at de typisk bruger under fem timer om ugen på det frivillige arbejde, mens en forholdsvis lille andel bruger mere end ti timer om ugen derpå (tabel 19). Det svarer helt til fordelingen blandt frivillige generelt. De frivillige i landsdelsforeningerne bruger dog gennemsnitligt lidt mindre tid på det frivillige arbejde, end de frivillige lokalt gør. Det skal dog i den sammenhæng tilføjes, at mange af de frivillige i landsdelsforeningerne også er engageret i frivilligt arbejde i en lokal forening.

En forholdsvis større andel af mændene end kvinderne bruger meget tid på det frivillige arbejde i idrætsforeningen, mens der ikke er forskel mellem yngre og ældre på den tid, de bruger på det frivillige arbejde. De, som dyrker konkurrenceidræt, bruger typisk mere tid på frivilligt arbejde i idrætsforeningen, end de frivillige, der ikke dyrker konkurrenceidræt.

Tabel 19. Hvor meget tid bruger du som regel på frivilligt arbejde i din idrætsforening eller landsdelsforening (om ugen)?

	Lokale foreninger		DGIs landsdelsforeninger	
	N =	Pct.	N =	Pct.
0-2 timer	398	33,4	75	43,1
3-4 timer	332	27,9	50	28,7
5-6 timer	187	15,7	17	9,8
7-8 timer	95	8,0	5	2,9
9-10 timer	41	3,4	4	2,3
Mere end 10 timer	109	9,2	10	5,7
Ved ikke	29	2,4	13	7,5
Total	1191	100,0	174	100,0

5.5. Interessen for at arbejde frivilligt i DGI

Til slut skal vi i dette afsnit se på interessen for at arbejde frivilligt i DGIs landsdelsforeninger – dels om de landsdels-frivilliges interesse for at fortsætte, dels om de foreningsaktives interesse for at yde en frivillig indsats i landsdelsforeningen.

To ud af tre af de frivillige i de to landsdelsforeninger svarer, at de gerne vil fortsætte som frivillig, og kun hver tyvende svarer, at de gerne vil stoppe (tabel 20). Der er ingen signifikante forskelle på dette mellem mænd og kvinder, yngre og ældre osv. Dette svarer stort set til tallene fra den seneste befolkningsundersøgelse af frivilligt arbejde fra 2004, hvor tre ud af 74 pct. svarede, at de ikke har overvejelser om at stoppe med frivilligt arbejde, 21 pct. overvejer at stoppe, og kun 6 pct. har besluttet at stoppe. Dette vedrørte dog frivilligt arbejde generelt til forskel fra denne undersøgelse, hvor det handler om frivilligt arbejde i en specifik sammenhæng, og derfor må man også forvente, at andelen, som gerne vil fortsætte, er lidt lavere i denne undersøgelse (Koch-Nielsen, Henriksen, Fridberg og Rosdahl 2005: 110).

Den samme undersøgelse fra 2004 viser, at jo flere timer, der er arbejdet frivilligt i det seneste år, jo større er sandsynligheden for, at man har overvejet at stoppe som frivillig. Og omvendt: jo færre timer, jo mere sandsynligt er det, at man ikke ønsker at stoppe. Den frivillige arbejdsbelastning målt som det antal timer, den frivillige angiver at have arbejdet det seneste år, spiller med andre ord – ifølge denne undersøgelse - en vis rolle for overvejelserne om at stoppe (Koch Nielsen et al. 2005: 113). Denne sammenhæng finder vi dog ikke i denne undersøgelse.

Tabel 20. Andelen af de frivillige i DGIs landsdelsforeninger, som gerne vil fortsætte som frivillig?

	N =	Pct.
Ja, jeg vil gerne fortsætte	107	68,2
Ja, men jeg overvejer at stoppe	33	21,0
Nej, jeg vil gerne stoppe	8	5,1
Ved ikke/har ikke tænkt over det	9	5,7
Total	157	100,0

Blandt de frivillige i de lokale idrætsforeninger svarer hver tredje, at de inden for det seneste år har arbejdet frivilligt i DGI-sammenhænge (tabel 21). Det forekommer at være en meget stor andel, og det kan hænge sammen med, at det måske især er frivillige, der har arbejdet frivilligt i DGI, som har besvaret spørgeskemaet. Der er ingen forskel på dette mellem mænd og kvinder, yngre og ældre, frivillige med kort og frivillige med en lang skoleuddannelse. Den eneste gruppe af frivillige, der skiller sig ud med en højere andel, der har arbejdet frivilligt i DGI, er frivillige, der dyrker eller tidligere har dyrket konkurrenceidræt eller gået på et repræsentationshold.

Tabel 21. Andelen af de frivillige i de lokale idrætsforeninger, der har du udført frivilligt arbejde i DGI

	N =	Pct.
Ja, inden for den seneste måned	120	10,7
Ja, inden for det seneste år	122	10,8
Ja, men ikke det seneste år	180	16,0
Nej, aldrig	703	62,5
Total	1125	100,0

Næsten hver femte af de frivillige i de lokale idrætsforeninger svarer, at de kunne tænke sig at arbejde frivilligt i DGI (tabel 22). Det er i lidt højere grad kvinder end mænd, i højere grad de yngste under 30 år, i højere grad frivillige bosat i landdistrikter og mindre

byer og i højere grad nuværende og tidligere repræsentationsholds-gymnaster. Endelig er det interessant, at forenings-frivillige med stor social kapital, dvs. med forholdsvis mange netværk og stor social tillid, i højere grad kunne tænke sig at arbejde frivilligt i DGI end foreningsfrivillige med mindre social kapital.

Tabel 22. Andelen af de frivillige i de lokale idrætsforeninger, som kunne tænke sig at deltage i frivilligt, ulønnet arbejde i DGI, hvis nogen bad dem om det.

	N =	Pct.
Ja	201	18,0
Nej	453	40,6
Ved ikke	463	41,5
Total	1117	100,0

De frivillige i de lokale idrætsforeninger, som kunne tænke sig at arbejde frivilligt i DGI, kunne især tænke sig at medvirke til gennemførelse af turneringer og stævner, afvikling af store arrangementer og afholdelse af kurser og møder. Hver tredje kunne endvidere tænke sig at deltage i udviklingen af idrætsaktiviteter, mens det kun er omkring hver tiende, der er interesseret i idrætspolitisk arbejde, og ledelse og administration har samme tilslutning (tabel 23).

Tabel 23. Hvilke opgaver kunne de frivillige i de lokale idrætsforeninger, som er interesseret i at arbejde frivilligt i DGI, tænke sig at arbejde med i DGI sammenhæng? (N = 199)

	N =	Pct.
Idrætspolitisk arbejde	22	11,1
Strategisk ledelse og udvikling af landsdelsforeningen	26	13,1
Landsdelsforeningens økonomi	19	9,5
Administration af landsdelsforeningen	31	15,6
Pr og hjemmeside	12	6,0
Sponsorarbejde	8	4,0
Arrangere turneringer, stævner ol.	86	43,2
Deltage i gennemførelsen af store arrangementer (som DGIs landsstævne)	87	43,7
Arrangere kurser og møder	47	23,6
Udvikling af en idrætsaktivitet	62	31,2
Andet, skriv forslag nedenunder	18	9,0

6. Anledninger og motiver til frivilligt arbejde i idræt

I det følgende analyseres de frivilliges svar på spørgsmålene om, hvorfor de kom i gang som frivillig, hvad der motiverer til at udføre frivilligt arbejde, og hvad de synes, de største barrierer er.

6.1. Anledninger til at komme i gang som frivillig

Tidligere undersøgelser har vist, at anledningen for mange frivillige til at påbegynde en indsats ofte er andres opfordringer (Koch-Nielsen, Henriksen, Fridberg og Rosdahl 2005:98). I forhold til forældres engagement er der ligeledes en sammenhæng mellem aktivitetsorienteret frivillighed og det at have især større børn, der går til idræt. At have børn i alderen 0 til 17 år forøger sandsynligheden for at være frivillig. Omvendt er der en klar negativ sammenhæng for politisk og (lokal)samfundsorienteret frivilligt arbejde, hvor respondenter med enten børn i alderen 0-6 eller 7-17 år har en markant og signifikant mindre tilbøjelighed til at arbejde frivilligt. Hvor børn altså på de to øvrige områder kan være en faktor, der trækker forældre ind på de frivillige arenaer, så ser børn ud til at have en negativ indflydelse på forældrenes politiske engagement (Henriksen & Rosdahl 2008).

Det kan derfor tyde på, at det er forholdsvis lettere at få frivillige til at deltage og engagere sig i korterevarende opgaver og noget sværere, som resultaterne viser, at få frivillige til at engagere sig i længerevarende, politiske bestyrelsesopgaver.

Denne undersøgelse bekræfter men nuancerer også de refererede konklusioner fra tidligere undersøgelser. De foreningsfrivilliges svar giver et klart billede af, hvorfor de kom i gang med frivilligt arbejde i foreningen. For det første fordi de på forhånd havde en tilknytning til foreningen, typisk ved selv at dyrke idræt i den (halvdelen), eller fordi børnene gør det (hver tredje). For det andet er de på et tidspunkt blevet opfordret til at påtage sig en frivillig opgave i foreningen (halvdelen), mens kun 17 pct. svarer, at de meldte sig selv. For det tredje fordi det opfattes som meningsfuldt og værdifuldt for de frivillige. Halvdelen svarer således, at foreningen tillægges en stor rolle i lokalsamfundet; to af fem svarer, at 'foreningen betyder meget for mig', og hver tredje angiver, at 'jeg gerne vil gøre noget for, at flere går til idræt i foreningen'. Endelig er det frivillige arbejde også givende for mange af de frivillige. Det er sjovt, det er forbundet med fællesskab, det giver indflydelse og ansvar. To ud af fem svarer, at de godt kan li' fællesskabet mellem de frivillige; hver tredje synes, at det er sjovt at stå for aktiviteter; og hver fjerde kan godt li' at have ansvar for aktiviteter i foreningen. De mere 'pligt' betonedede begrundelser spiller i sammenligning dermed en mindre rolle. Hver fjerde begrundet det med, at 'jeg også måtte tage en tørn', og færre end hver tiende svarer, 'at jeg gerne ville yde noget for foreningen, da jeg stoppede som idrætsaktiv' (tabel 24).

Analyserne afdækker forholdsvis få forskelle mellem mænd og kvinder, yngre og ældre osv. på årsagerne til, at de kom i gang med frivilligt arbejde i idrætsforeningen.

- De yngre begrundet det i højere grad med, at de kan li' at undervise, og fordi de kan li' idrætsgrenen.

- Det er især midaldrende, som angiver, at de kom i gang med frivilligt arbejde i idrætsforeningen, fordi børnene gik til idræt i foreningen. Det er også de midaldrende, som især begrundet det frivillige arbejde med, at idrætsforeningen spiller en stor rolle i lokalsamfundet (det kan hænge sammen med, at de oplever, hvilken betydning foreningen har for børnene), og at de kan li' at have indflydelse på det, som betyder noget for dem.
- De ældre og de yngste svarer i højere grad end de midaldrende, at de kom i gang, fordi foreningen betyder meget for dem. De ældste begrundet i højere grad end de yngre deres frivillige engagement med fællesskabet blandt de frivillige, og at de kan li' at have ansvar for aktiviteterne.
- Kvinder svarer i højere grad end mænd, at de kom i gang med frivilligt arbejde i idrætsforeningen, fordi de blev opfordret til det; fordi de godt kan li' at undervise; fordi de er vild med den pågældende idrætsgren; fordi de kan li' fællesskabet i foreningen; og fordi de synes, det er sjovt at stå for aktiviteter i foreningen.
- Mænd svarer i højere grad end kvinder, at de kom i gang, fordi de selv henvendte sig, og fordi de gerne ville yde noget for foreningen, da de stoppede som idrætsaktiv.
- Frivillige, der bor i landdistrikter, svarer i noget højere grad end frivillige fra mere urbaniserede områder, at de kom i gang med frivilligt arbejde i idrætsforeningen, fordi deres børn går til idræt i foreningen, og fordi de tillægger foreningen stor betydning for lokalsamfundet.

Tabel 24. Hvorfor kom de frivillige i idrætsforeningerne i gang med frivilligt arbejde i foreningen?

	N =	Pct.
Fordi jeg blev opfordret til det af idrætsforeningen	630	53,4
Fordi jeg reagerede på en generel opfordring om at være frivillig i foreningen	166	14,1
Fordi jeg selv henvendte mig om at ville hjælpe	200	16,9
Fordi mine børn går / gik til idræt i foreningen	430	36,4
Fordi jeg selv går til idræt i foreningen	594	50,3
Fordi jeg gerne ville yde noget for foreningen, da jeg stoppede som idrætsaktiv	101	8,6
Fordi foreningen betyder meget for mig	472	40,0
Fordi jeg godt kan li' at undervise i / være træner i idræt	285	24,2
Fordi jeg også måtte tage min tørn i foreningen	271	23,0
Fordi jeg gerne vil gøre noget for, at flere går til idræt i foreningen	372	31,5
Fordi jeg er vild med den idrætsgren, som jer er frivillig i	395	33,5
Fordi jeg gerne vil medvirke til at forbedre det sportslige niveau i foreningen	265	22,5
Fordi jeg synes, at idrætsforeningen spiller en stor rolle i lokalsamfundet	571	48,4
Fordi jeg godt kan li' at have indflydelse på det, som betyder noget for mig	390	33,1
Fordi jeg godt kan li' fællesskabet mellem de frivillige	473	40,1
Fordi jeg synes, at det er sjovt at stå for aktiviteter i foreningen	364	30,8
Fordi jeg godt kan li' at have ansvar for aktiviteter i foreningen	304	25,8
Andet	54	4,6
Ved ikke	2	0,2

De landsdels-frivilliges begrundelser for at engagere sig i landsdelsforeningen ligner mønstret hos de forenings-frivillige. Men i dette regi spiller det en endnu større rolle at blive 'opfordret'. To ud af tre svarer, at de kom i gang med frivilligt arbejde i landsdelsforeningen, fordi en person fra DGI opfordrede dem til det. Denne opfordring har imidlertid som regel en idrætsbaggrund. Enten ved at de er frivillige i en lokal idrætsforening, som hver tredje angav som en baggrund for at komme i gang med frivilligt arbejde i landsdelsforeningen, eller fordi de har deltaget i aktiviteter i DGI. Noget færre er begyndt som frivillig, fordi den lokale forening samarbejdede med DGI om et projekt. Knap hver femte angiver, at de kom i gang, fordi de har fået et godt indtryk af DGI fra kurser, møder ol. (tabel 25).

Analysen viser mindre forskelle mellem mænd og kvinder, yngre og ældre mv. på, hvorfor de kom i gang med frivilligt arbejde i landsdelsforeningen.

- Det er i højere grad kvinder end mænd, som svarer, at de blev opfordret til at være frivillig i landsdelsforeningen af en person i DGI. Det er også i højere grad kvinder, som svarer, at de blev frivillige, fordi de er frivillig i en lokal idrætsforening. Endelig er det

- i meget højere grad kvinder, som svarer, at de kom i gang som frivillig i landsdelsforeningen, fordi de har deltaget i aktiviteter i DGI (fx gymnastikhold eller landsstævne).
- Jo yngre de frivillige i landsdelsforeningen er, jo større er andelen, som svarer, at de kom i gang med det frivillige arbejde i landsdelsforeningen, fordi andre i familien eller blandt venner arbejder frivilligt i DGI.
 - Jo længere skoleuddannelse jo større er andelen, som kom i gang med frivilligt arbejde i landsdelsforeningen, fordi de er frivillig i en lokal idrætsforening.
 - De frivillige i gymnastik svarer i højere grad end de frivillige i andre idrætsgrene, at de kom i gang, fordi andre i familien eller blandt venner arbejder frivilligt i DGI. Og det er i meget højere grad gymnastik-frivillige, som kom i gang som frivillig i landsdelsforeningen, fordi de har deltaget i aktiviteter i DGI (henholdsvis 51 og 17 pct.).

Tabel 25. Hvorfor kom de frivillige i landsdelsforeningerne i gang med frivilligt arbejde i foreningen?

	N =	Pct.
Fordi jeg blev opfordret til det af en person i DGI	112	65,1
Fordi jeg reagerede på en generel opfordring om at være frivillig i DGI	25	14,5
Fordi jeg selv henvendte mig med et ønske om at være frivillig i DGI	19	11,0
Fordi andre i min idrætsforening arbejder frivilligt i DGI	18	10,5
Fordi andre i min familie eller blandt mine venner arbejder frivilligt i DGI	12	7,0
Fordi jeg er frivillig i en lokal idrætsforening	63	36,6
Fordi jeg har deltaget i aktiviteter i DGI (fx gymnastikhold og landsstævner)	46	26,7
Fordi min forening samarbejder / samarbejdede med DGI om et projekt eller en aktivitet	27	15,7
Fordi jeg har fået et godt indtryk af DGI fra kurser, møder ol.	30	17,4
Andre årsager	13	7,6
Ved ikke	1	0,6

6.2. Motiver for at være frivillige

De frivillige i DGIs landsdelsforeninger er også blevet spurgt om, hvad der motiverer dem til at være frivillig i landsdelsforeningen. I forskningen skelner man mellem de konkrete årsager til at man kom i gang med at være frivillig (en konkret opfordring, en særlig anledning ol.), som er belyst ovenfor, og så motiverne for at være frivillig. Det er dog svært at skelne mellem 'årsager' og 'motiver', og forskellen er heller ikke helt tydelig mellem de to spørgsmål. Motivspørgsmålene handler imidlertid mere om det, som får personen til at fortsætte.

Mange undersøgelser har vist, at frivillige ofte selv henviser til såkaldt ideelle motiver som fx ønsket om at støtte en retfærdig sag eller at hjælpe andre i nød (se fx Habermann 2001; Wollebæk et al. 2000). Forskning om motiver til frivilligt arbejde kan sammenfattes i tre motiver. For det første er der tale om et miks af motiver: Den enkelte frivillige har

mange forskellige motiver: Det handler både om engagement, solidaritet og altruisme, om egen nytte og sociale relationer og om aktuelle begivenheder og betingelser i den frivilliges liv. For det andet er der tale om et motiv-hierarki: Alle motiver har ikke lige stor vægt. Alt afhængig af for eksempel alder, køn og status i organisationen tillægges de forskellige motiver forskellig betydning. De normative, idébaserede motiver får imidlertid stor vægt, når de frivillige selv skal rangordne deres motiver. Mennesker er tilbøjelige til at betragte deres frivillige indsats som et udtryk for identitet og livsstrategi. For det tredje er motivkonteksten afgørende: Der er forskel på, hvilken vægt motiver har i forskellige organisationstyper, og motiver er desuden relateret til organisationens formål og til tidsånden. Motiver, der relateres til normative værdier, er som regel mere fremtrædende i sociale, humanitære og religiøse foreninger end i fritidsorienterede foreninger (Habermann 2001: 88). Som det også er blevet nævnt flere gange, så er hjemmeboende børn en indirekte indikator på socialt netværk, idet man kan formode, at forældre med hjemmeboende børn har flere sociale kontakter, fordi børnene trækker forældrene ind i et frivilligt engagement (Wilson and Musick 1997:699). Man kan dog også forestille sig, at børnene, måske især mens de er små, lægger beslag på forældrenes tid og energi til udadrettede aktiviteter, hvorfor det er nødvendigt at se på betydningen af børnenes alder (Henriksen & Rosdahl 2008).

I denne undersøgelse er det væsentligste motiv, som to af tre tilslutter sig, lysten til at arbejde med en bestemt idrætsgren. Dernæst kommer 'Fordi jeg godt kan li' at have indflydelse på det, som betyder noget for mig'. De mere værdimæssige motiver spiller imidlertid også en rolle. 44 pct. svarer, at de er motiveret for at være frivillig i DGI, 'Fordi jeg gerne vil arbejde for at flere dyrker idræt eller motion'; en lidt lavere andel (39 pct.) svarer, 'Fordi jeg gerne vil være med til at fremme vilkårene for de lokale idrætsforeninger'; og næsten samme andel (35 pct.) svarer, 'Fordi jeg gerne vil arbejde for de mål og værdier, som DGI står for'. Lidt lavere andel tilslutter sig motiver, som handler om, hvad den frivillige selv får ud af det. Hver tredje svarer, at 'det giver mig mulighed for at lære noget nyt og få bredere erfaringer'; to ud af fem svarer, 'Fordi jeg godt kan li' fællesskabet i DGI'; og næsten samme andel svarer, 'Fordi jeg synes, at det er sjovt at stå for aktiviteter, der har med idræt at gøre' (tabel 26). Der er kun små forskelle mellem de forskellige grupper af frivillige (køn, alder, uddannelse, idrætsbaggrund) på motiverne.

- Kvinder svarer i højere grad end mænd, at de er frivillige i DGI, fordi de gerne vil arbejde for at flere dyrker idræt eller motion, og fordi de godt kan li' fællesskabet i DGI (dvs. typiske DGI værdier).
- Jo kortere skoleuddannelse de frivillige har, jo større er andelen, som svarer, at de blev motiveret af, at DGI henvendte sig for at høre, om de ville være med i et projekt
- De frivillige i gymnastik svarer i meget højere grad end de frivillige i andre idrætsgrene, at de er motiveret for at være frivillig i DGI, fordi de synes, at det er sjovt at stå for aktiviteter, der har med idræt at gøre.

Tabel 26. Hvad er din motivation for at være frivillig i DGI?

	N =	Pct.
Fordi jeg gerne vil arbejde for de mål og værdier, som DGI står for	59	34,9
Fordi jeg gerne vil være med til at fremme vilkårene for de lokale idrætsforeninger	65	38,5
Fordi jeg kan li' at arbejde med en bestemt idrætsaktivitet	105	62,1
Fordi jeg gerne vil arbejde for, at flere dyrker idræt eller motion	74	43,8
Fordi det giver mig mulighed for at lære noget nyt og få bredere erfaringer	63	37,3
Fordi jeg gerne vil medvirke til at forbedre det sportslige niveau i landsdelen	30	17,8
Fordi jeg godt kan li' at have indflydelse på det, som betyder noget for mig	84	49,7
Fordi jeg godt kan li' den måde, DGI fungerer på	30	17,8
Fordi jeg godt kan li' fællesskabet i DGI	71	42,0
Fordi jeg synes, at det er sjovt at stå for aktiviteter, der har med idræt at gøre	66	39,1
Fordi min forening samarbejder med DGI om et projekt / aktivitet	17	10,1
Fordi DGI henvendte sig for at høre, om vi ville være med i et projekt	9	5,3
Andre årsager til at jeg arbejder frivilligt i DGI	10	5,9
Ved ikke	3	1,8

6.3. Hvad kan få de frivillige til at yde mere

Endelig blev de frivillige i landsdelsforeningerne spurgt om, hvad der kunne få dem til at yde mere frivilligt arbejde i DGI. De fleste svarmuligheder får en relativ lille tilslutning på under en fjerdedel. Den svarmulighed, som flest tilslutter sig, er 'At jeg kan deltage i uddannelser / kurser inden for områder, som interesserer mig', som 44 pct. angiver. Dette svarer dog ikke til den erfaring, landsdelsforeningerne har, når det gælder de frivilliges tilslutning til kurser, der tilbydes. Knap hver tredje svarer, at det ville motivere dem mere, hvis det frivillige arbejde i højere grad gavner egen forening eller lokalområde. Dernæst er det interessant, at godt hver fjerde svarer, at det ville motivere dem til at yde mere, hvis de kunne deltage uden at sidde i udvalg, og en tilsvarende andel svarer, at det ville være motiverende, hvis de kun skulle deltage i møder, der vedrører deres idræt. Hver fjerde svarer også, at det ville motivere dem, hvis de fik en større anerkendelse af det frivillige arbejde, de udfører.

Lidt mindre tilslutning har nogle forhold, som de seneste år har været fremme i debatten om, hvordan man engagerer flere i frivilligt arbejde. Hver femte svarer, at det ville motivere dem til mere frivilligt arbejde, hvis de kan melde til og fra på opgaver, der er i idrætten; en tilsvarende andel så gerne en større aflastning på det administrative arbejde; samme andel svarer, at det ville motivere dem, hvis de fik større indflydelse på opgaverne; en lidt mindre andel ville motiveres af i højere grad at arbejde i netværk; og endelig ville det motivere en tilsvarende andel, hvis der var bedre mulighed for at prøve nye opgaver.

Idrætspolitiske opgaver, muligheden for en højere position i landsdelsforeningen, større økonomisk kompensation og flere materielle goder spiller i sammenligning med ovenstående en meget lille rolle for de frivilliges motivation til at yde mere frivilligt arbejde i DGI (tabel 27).

Der er visse forskelle mellem de forskellige grupperinger af frivillige på, hvad der kan motivere dem til at yde en større frivillig indsats i DGI.

- Kvinderne svarer i højere grad end de mandlige frivillige, at det ville motivere dem mere til at være frivillig i DGI, hvis de modtog flere materielle goder som sportstøj mv. Der er imidlertid ikke forskel mellem kønnene på holdningen til økonomisk kompensation. Ligeledes svarer kvinderne i betydeligt højere grad end mændene, at det ville motivere dem til mere frivilligt arbejde i DGI, hvis det frivillige arbejde i højere grad gavrede pågældendes forening eller lokalområde.
- Jo yngre de frivillige er, jo større er andelen, som svarer, at det ville motivere dem mere til at være frivillig i DGI, hvis de modtog flere materielle goder som sportstøj mv. Den samme tendens ser vi også på holdningen til økonomisk kompensation, selvom forskellen på holdningen mellem yngre og ældre ikke er helt så stor. De yngre svarer også i højere grad end de ældre frivillige, at det ville motivere dem til at yde mere frivilligt arbejde i DGI, hvis de kunne få en højere position / post i landsdelsforeningen. Men også blandt de unge er det en lille andel af de frivillige, der svarer dette.
- Det er i højere grad frivillige med en gymnasial uddannelse, end frivillige med en kortere skoleuddannelse, som svarer, at det ville motivere dem mere, hvis de modtog flere materielle goder som sportstøj mv. Dette kan dog hænge sammen med alderen, idet de unge typisk har en længere skoleuddannelse, end de ældre frivillige har. Der er også en tendens til, men ikke statistisk signifikant, at jo længere skoleuddannelse de frivillige har, jo mere betyder det noget for deres motivation, at de kan arbejde i netværk, og at de kan melde til og fra på opgaver, der er i idrætten.
- Der er en klar sammenhæng mellem omfanget af netværk, som den frivillige deltager i, og at personen ville være mere motiveret til at arbejde frivilligt i DGI, hvis personen fik mulighed for at arbejde med idrætspolitiske opgaver.
- Gymnastik-frivillige svarer i højere grad end frivillige i andre idrætsgrene, at det ville motivere dem til mere frivilligt arbejde, hvis de i højere grad kunne arbejde i netværk; hvis de i højere grad kunne deltage i opgaver uden at sidde i udvalg; og hvis de i højere grad kunne koncentrere sig om rent idrætslige opgaver. Det har også større betydning for gymnastik-frivillige, hvis det frivillige arbejde i DGI gavner den frivilliges forening eller lokalområde.
- De frivillige, som aldrig har dyrket motionsidræt udenfor en forening, tillægger det betydelig mindre betydning, at der gives økonomisk kompensation, end de frivillige, som dyrker idræt uden for en forening gør. Det samme gælder muligheden for at melde til og fra på opgaver og at få aflastning på administrative opgaver. For de, som dyrker motionsidræt i en forening, har det derimod i meget højere grad betydning for deres motivation, at de kan deltage i uddannelser / kurser inden for områder, som interesserer

dem – end det har for de, der aldrig har dyrket motionsidræt i en forening. Ligeledes tilføjer denne gruppe det større betydning, at de kan arbejde i netværk; at de kan melde til og fra på opgaver; og at det frivillige arbejde gavner egen forening og lokalområde. Tilsvarende er det motiverende for de frivillige, som dyrker konkurrenceidræt, at det frivillige arbejde gavner foreningen eller lokalområdet.

Tabel 27. Hvad ville motivere dig til at yde mere frivilligt arbejde i DGI? (N = 157)

	N =	Pct.
At jeg kan deltage i uddannelser / kurser inden for områder, som interesserer mig	69	43,9
At jeg får en større anerkendelse af det frivillige arbejde i landsdelsforeningen	42	26,8
At jeg får mere interessante opgaver	23	14,6
At jeg får større indflydelse på opgaverne	34	21,7
At jeg modtager en større økonomisk kompensation	28	17,8
At jeg modtager flere materielle goder (sportstøj mm.)	26	16,6
At jeg får bedre mulighed for at prøve andre (nye) opgaver	27	17,8
At jeg i højere grad kan arbejde i netværk	28	17,8
At jeg kun skal deltage i møder, der handler om min idræt	42	26,8
At jeg kan melde til og fra på opgaver, der er i idrætten	34	21,7
At jeg kan deltage i opgaver uden at sidde i udvalg	46	29,3
At mit frivillige arbejde i højere grad gavner min forening eller mit lokalområde	48	30,6
At jeg kan få aflastning på det administrative arbejde	33	21,0
At jeg kan få en højere position / post i landsdelsforeningen	4	2,5
At jeg i højere grad får mulighed for at arbejde med idrætspolitiske opgaver	7	4,5
At jeg i højere grad kan koncentrere mig om rent idrætslige opgaver	26	16,6
Andre grunde – uddyb gerne nedenfor	12	7,6
Ved ikke	18	11,5

6.4. Mening, nødvendighed og fællesskab

De interviewede bekræfter, at måden at rekruttere frivillige på er at kontakte folk og fortælle dem, at lige netop deres kompetencer kan bruges i foreningen:

”Men jeg tror nogle gange, man skal prikke til folk og sige, ” jeg tror, det kunne være rart, at du kom med, da du har den og den erfaring”. Vi taler jo meget med dem til træning, så der kan vi høre, hvad de har af erfaring osv. Så der prøver vi da meget at gribe bolden og se, om de ikke kan komme ind”.

En anden frivillig fra landsdelsforeningen i Nordsjælland bekræfter også denne tilgang:

”Den bedste måde at få fat i dem på er at prikke dem på skulderen, du er god til det der, og du kan ofte også se, hvem det er, der er god til det der. Prikke dem på skulderen og sige, hvad siger du til at være med i det her, hvis du ofrer lidt tid på det her, så er spørgsmålet så at følge op på vedkommende og fylde på”.

Opfordringen er den konkrete anledning til at komme i gang. Når mange tager imod opfordringen, så er motiverne – eller begrundelserne – derfor meget forskellige, men de handler som regel om, at det opfattes som ’nødvendigt’, er ’meningsfuldt’ og forbundet med ’lyst’⁵.

’Nødvendigt’: Betydningen for lokalsamfundet

Flere af de interviewede frivillige begrundede deres frivillige arbejde med den betydning, det har for lokalsamfundet. De beskriver det næsten som en pligt i bestræbelsen på at få lokalsamfundet til at fungere.

”Min eneste motivation er at få Ramløse til at fungere som by. Det er det vigtigste for mig. Der er det jo passende at være i en idrætsforening, for det er krumtappen i byen. Det ved jeg ikke om er normalt, men i sådanne små landsbysamfund. Der er det tit idrætsforeningen, der er omdrejningspunktet, og det er der, man laver tingene. Det er på den måde, jeg langsomt er kommet ind i det”.

En anden frivillig fra en lokal forening i Vestsjælland beskriver tilsvarende, at det frivillige arbejde er væsentligt for lokalsamfundet, hvor det udfylder en rolle med at skabe sammenhold og solidaritet og dermed adskille sig fra større byer:

”Hvis sådan en lille flække skal holde sammen, der er mange engageret i det bare for at overleve. Man er godt klar over, at lokalsamfundets overlevelse i de der små byer, det er nødvendigt. Sådan en som Jyderup, der er man vant til at få det meste forærenede. Der er meget stor forskel på, hvilken grundkultur man arbejder med”.

⁵ Disse tre begreber er inspireret af Knoke og Wright-Isaks skelnen mellem tre former for incitamenter, der modsvare den mangfoldighed af motiver, der får folk til at involvere sig i en frivillig organisation: Nytte-incitamenter (’nødvendighed’), normative incitamenter (’mening’) og social rekreative incitamenter (’lyst’) (Knoke og Wright-Isak 1982).

'Meningsfuldt': Demokrati og medansvar

Mange af de frivillige ser imidlertid også særlige værdier og mål ved at arbejde frivilligt. En frivillig fra en lokal forening i Vestsjælland siger, at der er væsentlige argumenter for netop at engagere sig, da frivilligt arbejde i idrætsforeningen er et fundament for vores dannelse til demokratiske mennesker:

"Jeg kan egentlig godt lide, at vi tidligt var med i den der demokratiproces, som det egentlig er at være i en idrætsforening(...). Jeg kom til at sige noget på en generalforsamling. Rakte fingeren i vejret, og så røg jeg sådan set ind i det(...). Så var det, at jeg kom ind som sekretær, for det mente jeg godt, at jeg kunne gøre noget ved (...). Så gik det ikke værre end, at formanden pludselig vil stå af, og så for at bevare idrætsforeningen, så stillede jeg så op som formand".

En frivillig fra en lokal forening i Vestsjælland fortæller, at medejerskab og indsigt er væsentlige årsager til at engagere sig i det frivillige arbejde, men at medejerskabet opstår, jo højere man kommer i hierarkiet:

"Man får indsigt i beslutningsprocesser, man får selv indflydelse, altså når man vokser deropad. Får selv lov til at sætte nogle fingeraftryk, og arrangere noget og lære noget af det. Det gør, at den udfordring og den glæde, man mærker, når man har været med til at lave et eller andet, også for ens kammerater, har været fedt, men også for en selv. Så er det ligesom om, at så vil man gerne, så vil man gerne ofre de timer, og den tid det tager, fordi det er fede oplevelser, der følger bagefter, det ved man jo. Selvom man som frivillig godt ved, at der er massevis af timer og massevis af arbejde og ingen løn. Men det er ligesom om, at det andet opvejer. Oplevelsen i det opvejer langt de andre lidt kedelige processer, der følger med. Det er derfor, jeg er frivillig".

En frivillig fra landsdelsforeningen i Vestsjælland fortæller, at det er muligt at overføre de erfaringer, man opnår i det frivillige arbejde, til det civile arbejde:

"Jeg vil skynde mig at sige, at jeg bruger rigtig meget af min DGI læring i mit job. Ellers havde jeg ikke det job, jeg havde i dag. Fordi alle de ting, man har fået med i kufferten efterhånden, og lederkursus, kend dig selv, og alle de der ting. De er jo guld værd. Og det er det også i ens daglige virke – for mit vedkommende hvert fald. Fordi jeg ikke kunne have det ansvar, jeg har i dag, hvis ikke jeg havde den bagage med".

En frivillig fra en lokal forening i Vestsjælland fortæller, at for hende går det frivillige arbejde ud på at tage et medansvar for noget, som hun tillægger stor værdi.

"Hvis jeg ser noget, som jeg synes er rigtig dårligt, hvis jeg vil kritisere det, så må jeg gå ind og tage et medansvar for at få det til at fungere(...). Jeg synes, det er en kæmpe udfordring, at få nutidens foreningsliv til at fungere til det samfund, vi er en del af.

Det synes jeg er enormt spændende at prøve og tænke anderledes, om det at drive en forening end den der lidt gammeldags og konservative måde at gøre tingene på. Der synes jeg, vi er nødt til at ændre i den måde, vi rekrutterer både medlemmer og bestyrelsesmedlemmer, og hvordan vi i det hele taget angriber hele strukturen. Jeg er meget enig i, at foreningen har en fantastisk opdragende og værdifuld effekt for mange, men det kan ikke nytte noget, at vi holder fast i de gamle dyder, hvis det er nogle nye, der skal til, for at få folk til at interessere sig for det. Så kan jeg også godt lide at se ting vokse, og så synes jeg, det er en fantastisk legeplads”.

'Lyst': Fællesskabet

Mange giver udtryk for, at lysten til at arbejde frivilligt er forbundet med det fællesskab, der er mellem de frivillige. En frivillig fra Nordsjælland fortæller:

”Det, jeg tænker, er, at det der fællesskab i en forening, det er da det, der driver det, det er da det, der gør, at jeg gider være formand, at det er fedt at komme derned og snakke med folk (...). Jeg vil så gerne have den der foreningsånd, at det skal være rart at være i en forening (...), men det er fællesskabet, jeg tror, hvis vi skal blive ved med at få frivillige, så er det også fællesskabet for noget af det, vi kan se i nogle afdelinger, f.eks. fodbold, der går man ikke ud og dyrker 3. halvleg, og så tager man hjem, man dyrker den ikke ude i omklædningen, og så sætter man sig heller ikke ind og snakker om, hvordan det gik (...). Der tror jeg, at man har en stor opgave, hvis vi vil det her, men hvis man ikke lige oplever den der med, at vi fik grinet lidt af det, selv om vi var sure og tabte (...). Det hænger så sammen med cafeteriet, at det skal være i orden”.

6.5. Barrierer for rekrutteringen af frivillige

De frivillige har også gjort sig en række erfaringer og overvejelser vedr. rekrutteringen af frivillige. De er generelt ret pessimistiske, og de synes især, at det er vanskeligt at engagere de unge. Men flere er samtidig klar over, at problemerne i høj grad kan skyldes den måde, foreningen fungerer på.

”Man kan ikke forstå, hvorfor medlemstallet falder, og folk forsvinder. Fordi ”det her, det gør vi bare rigtig godt” i stedet for at se, hvad vi gør enormt dårligt. Altså har vi måske et dårligt ry – hvorfor har vi det? Fordi undervisningen måske er blevet for kedelig, og hvad er det, der skal til, for at det bliver forandret”.

En frivillig fra en lokal forening i Vestsjælland fortæller, at det ofte er svært at finde frivillige til at bestride de forskellige opgaver i foreningen:

”Jeg blev jo formand på den måde, at der var en ekstraordinær generalforsamling, også fordi vores formand gik. Vi manglede både kasserer og formand, og så lavede vi

en ekstraordinær generalforsamling, hvor vi sagde, at alternativet var, at vi lukkede. Til vores generalforsamling kommer der stort set kun bestyrelsen og så nogle gamle folk, som altid kommer.

En frivillig fra en landforening i Nordsjælland sætter ord på det forhold, at der i såvel lokalforeningerne som landsdelsforeningerne er mange ældre i bestyrelserne, som spørgeskemaundersøgelsen også viser.

”Hvis det var muligt at få frivillige nok, så ville vi ikke alle sidde som formænd og arbejde i alle mulige henseender som frivillige, (men) det er tordenskjolds soldater. Det er også derfor, at foreningslivet let bliver betegnet som sure gamle mænd, det er sgu ikke muligt at få yngre kræfter med ind, det skal være heldigt, at der kommer et barn af en, der har siddet tidligere i en bestyrelse eller foreningsarbejde(...). Vi har rimelig held med at uddele arbejdsopgaver, hvis folk kan se, at det her er kortsigtet.”

De krævende unge

En stor udfordring, som også ligger mange af de interviewede på sinde, er at få engageret de unge til frivilligt arbejde. Men der synes at være mange barrierer, og som en frivillig fra en lokal forening i Nordsjælland fortæller, så spiller forældrene en central rolle for at engagere og motivere de unge, især når det handler om at blive lønnet for det ’frivillige arbejde’:

”Jeg har nogle oplevelser med de helt unge, som er holdt op, fordi de ikke kunne få løn, når de var på kursus, og det er lige så meget forældrene, som siger, at de skal have noget for det, for ellers kunne de lige så godt gå i supermarkedet og arbejde. Der mangler det der med, at de brænder for det (...) og forældrene siger, at du skal have penge for det (...) det er meget få, der gør det, fordi de brænder for det”.

Andre af de interviewede synes, at det er svært at engagere de unge, da de ofte gerne vil lønnes for deres arbejde som instruktører, og samtidig er det svært at finde frivillige med mindre det er til kortvarige opgaver:

”Når man taler om frivilligt arbejde, så taler man om to ting, enten lønnet eller ulønnet. Alle de unge mennesker, der kommer ind og skal være instruktører, der bliver det sværere, de fokuserer på, at de skal have noget omkostningsgodtgørelse eller lidt mere, det er to forskellige kategorier (...). Du kan godt finde nogle til de ad hoc opgaver, men det skal være en kort periode og klart defineret (...).”

En frivillig fra bestyrelsen i Vestsjælland fortæller, at ”det kedelige organisationsarbejde” er meget svært at sælge til de unge, og at de unge ikke har viden om, hvad arbejdet består af:

”Bestyrelsesarbejde er jo svært at sælge, fordi du ikke kan forklare, hvad det er, det går ud på ift. en aktivitet, et stævne, et kursus eller sådan noget, det kan folk forholde sig til. Men det politiske arbejde i DGI er lidt sværere at sælge. Det at forklare, hvad det går ud på. De er jo kendt med aktiviteten, men ikke med hvad dem, der er lidt længere oppe, foretager sig. De sidder bare og snakker - og det gør vi jo i princippet (...). De helt unge har jo ikke tålmodighed til det tempo, vi arbejder i. Der går lang tid fra diskussionen bliver lavet, til handlingen bliver ført ud i livet. Og det har ikke ret mange unge mennesker tålmodighed til – der skal ske noget”.

Måske er DGI udsat for og præget af det samme. Analyser indikerer, at de unges vigtigste motivation for at deltage, udover at det skal være i nogle relevante aktiviteter, er, at de kan få lov til at organisere sig på en måde, som er meningsfuld for dem. Engagement i frivilligt arbejde er en del af identitetsdannelsen. I den konstante proces af konstruktion og rekonstruktion af individet foretager man i højere grad kortvarige konkrete handlinger, der kun berører og giver mening for en begrænset del af ens liv. Der er sket en forskydning i befolkningens, og især de unges, forventninger til, hvordan de skal tilknyttes frivilligt arbejde, og denne forskydning udgør et forandringspres på organisationer (Christensen og Isen, 2001: 150ff).

Afgrænsede, overskuelige opgaver

Interviewene giver altså indtryk af, at det er blevet sværere at finde frivillige, mens det er lettere at finde frivillige til kortvarige opgaver, der er defineret og overskuelige. En frivillig fra Nordsjælland synes således, at det er vanskeligt at rekruttere frivillige til det overordnede foreningsarbejde.

”(Vi) skal jo egentlig lave politik for hele idrætsforeningen, og det tror jeg er en anden tilgang for at gå ind i den slags bestyrelsesarbejde, fordi der er det ikke en speciel idrætsgren. Man skal have lyst til at sidde med det der, måske med nogle af de konflikter der er, og man skal have lyst til at være til mange møder. Vi spotter ikke lige nogen forældre, for der er ikke nogle forældre inde over det område, som vi er i (bestyrelsen). F.eks. cafeteria drift det er også rigtig svært, for der er ikke nogen bestemt, det er ikke badminton eller fodbold, der har ansvaret, det er os alle sammen, så det trækker man sig måske nemmere fra, end man føler, man er forpligtet til børnenes fodboldafdeling”.

Undersøgelser af frivilligt arbejde peger på, at der i 1980'erne og 1990'erne skete en ændring til det, man kalder en ”zapper” tilknytning til de humanitære organisationer. Her indgår den enkelte ikke en traditionel ’medlemskontrakt’ af mere permanent karakter, men zapper fra projekt til projekt. Vi ser et konkret eksempel på, hvordan denne organisationsform i stigende grad har vundet indpas i Ungdommens Røde Kors, som blev analyseret af Isen (1999). Ifølge denne analyse foretrækker unge at engagere sig i tidsbegrænsede projekter, hvis ledelse de selv har direkte indflydelse på, frem for at melde sig ind i en

forening. De fleste er ikke engagerede i driften af organisationen, ”det kedelige organisationsarbejde”, men lægger stor vægt på, at de er tilknyttet en mindre enhed, så de kan få indflydelse, hvis de vil. Her ser vi sporene af græsrodsorganiseringen fra 1960’erne med den store forskel, at de unge vægrer sig ved at udøve medindflydelse og i stedet fokuserer på aktiviteten eller projektet i et mere afgrænset ’ansættelsesforhold’.

Andre samfundsforskere finder tilsvarende, at villigheden til at engagere sig frivilligt har ændret sig – fra den klassiske langtidsforpligtelse og organisationsloyalitet til en mere selvcentreret, mere individualistisk, mere kalkulerende og mindre forpligtende form (Hustinx & Lammertyn, 2003; Wollebæk & Selle 2003). Det karakteristiske er imidlertid, at denne transformation udlægges som en ændring i de frivilliges indstilling og attitude (som ovenstående citater om de frivilliges opfattelse af de unges forhold til frivilligt arbejde viser) uden blik for, at det hænger sammen med ændringer i de sociale strukturer, som de frivillige skal have deres hverdagsliv til at fungere inden for. Man kan derfor ikke nøjes med at fokusere på individet og dets erfaringer. Den samfundsmæssige kontekst, som frivilligheden udfolder sig i, må også inddrages og forstås.

Lukkethed contra dynamik

De frivillige synes, at det især er vanskeligt at få besat de centrale ledende poster i bestyrelsen, men flere tænker samtidig over, om det skyldes foreningens lukkethed. En frivillig fra Nordsjælland fortæller:

”(...) Det er en straf at blive formand, det er i hvert fald ikke kampvalg (...). Sidste år der havde vi en, der gerne ville ind i bestyrelsen, og der var nogle, der skulle gå af, og de ville bare ikke have ham ind, og på en eller anden måde, så fandt vi jo nogen, som gerne ville, som var mere vellidt, så blev der ikke kampvalg, så kom han så ikke ind (...) og bagefter der talte vi så om, hvorfor egentligt ikke? Fordi sommetider så er det godt, at der kommer en og provokerer lidt, men så kommer den der igen, at det skal helst ikke blive alt for problematisk at sidde i en bestyrelse, for det er trods alt frivilligt arbejde, og man orker heller ikke det der med, at der er dårlige vibrationer, og det kommer til at fylde vildt meget (...)”.

Samtidig beskriver en anden frivillig, at det er nødvendigt, at der kommer udskiftning, og det er nødvendigt med forskellighed på trods af, at bestyrelsen har en tendens til at rekruttere ”sig selv” og undgå ”besværlige” personer:

”Det er vildt vigtigt, at der er én i bestyrelsen, der kan stille spørgsmål til tingene, én som er kritisk, men kløgtig, det gavner bestyrelsen, klubben. Ikke at have syv af de samme i en bestyrelse”.

En frivillig fra landsdelsforeningen i Vestsjælland fortæller om udfordringerne i at få mere dynamik og udskiftning i bestyrelsen, men også at det er centralt, at bestyrelsen internt stiller krav:

”Vi er nemlig inde i en form for krisesituation. Vi har nogle folk ’siddende’, som sidder der, men når de går hjem, laver de ikke noget. Et sædeligt udvalg helt bogstaveligt! Og der er vi i gang med at vurdere, om vi egentligt er gode nok til at vurdere, hvem det er, vi gerne vil have ind. Og passer de sammen. Tør vi gå ud og stille krav til en forening. Der er mange gange spurgt, om man kan fyre en foreningsleder. Men tør vi stille krav til, at det er én, der kan sådan og sådan, eller står vi bare og siger ja tak”.

6.6. Hvordan man får flere frivillige

De interviewede gjorde sig også en række overvejelser om, hvordan man får flere til at engagere sig frivilligt i foreningen.

Afgrænsede opgaver der skal ’sælges’

For det første peger flere på, at det er nødvendigt at være mere præcis omkring, hvad der er af krav og kompetencer i at arbejde som frivillig:

”Vi skal lave en stillingsbeskrivelse næste gang, når vi mangler en til gymnastikudvalget. Og sådanne ting er vi i gang med at rode med lige nu. Det tror jeg, er noget af det, som der skal til, også for at få de unge mennesker med ind. At vi giver en helt konkret beskrivelse. Førhen solgte vi den ikke på sådan måde, og det duer bare ikke. Vi bliver nødt til at være konkrete”.

Flere af de frivillige peger på, at det er nødvendigt at ’sælge’ det frivillige arbejde for at skabe interesse og klarhed over, hvad arbejdet indebærer:

”Der må man bare sige, at det frivillige arbejde skal sælges på lige fod med alt muligt andet, tror jeg i dag. Fordi vi har nogle forkælede generationer”.

En frivillig fra en lokal forening i Vestsjælland fortæller, at det er nødvendigt at gøre det frivillige arbejde ’spiseligt’, og det sker i gennem mindre opgaver, men også at der er en forskel mellem at blive spurgt og sige ja til opgaverne:

”Ja, man siger ja til at blive spurgt, man siger ikke ja til at hjælpe. Og så skal man virkelig dele sine opgaver ned i små bidder, synes jeg. Det er i hvert fald vores erfaring, at folk godt kan overskue 2-3 timers hjælp, men forpligtende over flere uger eller flere dage, det er svært. Det går rigtig meget op i logistik, og det går op i enormt meget styring, at få tingene til at passe sammen”.

En frivillig fra en lokal forening i Nordsjælland fortæller ligeledes, at det er nødvendigt at være meget præcis og konkret for at frivillige siger ja til opgaver, og samtidig skal kemien være på plads i bestyrelsen:

”Arbejdsopgaverne skal være meget klart formuleret. Når folk skal sige ja til en opgave, skal de lige nøjagtig vide, hvad det går ud på, hvad er det at være sekretær i denne her opgave. Og så skal kemien være der, og det er her, at jeg tror, at kæden hopper af rigtig mange gange, kemien skal være der imellem bestyrelsen. Hvis den ikke er der, så falder tingene bare fra hinanden (...), så ender det uden medlemmer”.

Langvarig proces at rekruttere frivillige

For det andet er det en langvarig proces, som en frivillig fra landsdelsforeningen i Nordsjælland peger på, med en vedvarende kontakt til potentielle frivillige og ikke nødvendigvis den traditionelle måde at rekruttere:

”Hvis man skal have nogen ind, så skal man snakke med dem rigtig meget, det bliver tit, når man søger frivillige, så tager vi en generalforsamling, er der nogle der vil hjælpe, der er nogle der rækker hånden op, jeg tror, hvis man skal gøre noget, så er man nødt til at bearbejde folk løbende, forklare dem alle de her goder, der er i det, snakke med dem hele tiden, det tror jeg da ikke, at vi er særligt gode til”.

Finde ud af hvad folk har lyst til at arbejde frivilligt med

For det tredje skal foreningerne være mere bevidste om, hvad det er, folk har lyst til at bruge tid på. En frivillig fra gymnastikken fortæller:

”Vi er jo meget tilbøjelige til, at når man siger ja til gymnastikken, så er det jo for at få lov til selv at arrangere og afvikle og alle de der ting. Men sådan er tiderne bare ikke i dag. Det er ressourcerne ikke til, at hvis jeg skal sørge for at arrangere og afvikle stævnerne, så slider jeg mig selv halvt ihjel. Og der er vi hvert fald i gang med lige nu at sige, ”hvad er det for nogle opgaver, de skal løse i underudvalget, hvad er kontaktpersonens opgave osv.”. For den kontaktperson skal nemlig passe på med ikke at gå ud og være afvikleren også. Og det er vi i gang med nu, fordi vi er ligesom nødt til lige at kigge ind i os selv”.

Gøre foreningen mere spændende

For det fjerde skal foreningen og bestyrelsen også se på sig selv og spørge, hvordan foreningen kunne være mere spændende at være medlem af og frivillig i. En frivillig fra en lokal forening beskriver, at bestyrelsen også må se på sig selv i et andet perspektiv. God og positiv organisation skaber flere medlemmer, der har lyst til at engagere sig i opgaver:

”Vi har haft en bestyrelse, der har været lidt slatten, de har gået udenom opgaverne frem for at løse dem (...), og i sådan en periode fungerer tingene også dårligt helt ud til medlemmerne, og det er også sådan, at medlemmerne oplever det. Når man så forsøger at rekruttere nogle bestyrelsesmedlemmer i sådan en situation, så er det stort set umuligt, fordi så ser det meget besværligt ud at sidde i bestyrelsen. Hvorimod hvis vi er inde i en periode som nu med en utrolig velfungerede bestyrelsen, der står folk

nærmest og hiver i os for at få lov til at lave nogle opgaver (...), du behøver bare at sige festudvalg, så er der festudvalg (...), vi mangler et bestyrelsesmedlem, og så står der tre (...), det er, hvis man kan oparbejde den der meget positive arbejdsånd, hvor tingene er mærkbart funktionsdygtigt helt ud til medlemmerne, så er det ikke svært at skaffe frivilligt arbejdskraft”.

Synliggørelse

For de femte, fortæller en frivillig, må bestyrelsen synliggøre, hvad frivilligt arbejde handler om, hvilket medvirker til, at der er mange misforståede forestillinger om, hvad frivilligt arbejde i en bestyrelse handler om, og at mange fejlagtigt tror, at når man træder ind i bestyrelsen, så er det for livet:

”Vi har ikke været dygtige nok til at synliggøre, hvad det er, vi har brug for. Hvad vil det sige at sidde i en bestyrelse, hvad er det egentlig for et forpligtigende samarbejde, man går ind i til denne bestyrelse. Der kan jeg tage mig selv i at sige, det ved man jo godt. Men det skræmmebillede der står, det er, hvis man kommer til at række hånden op, så sidder man der for evigt, og man kan ikke finde en afløser, og det hele går af h... til. (...) Vi har så mange forældre, og så mange som gerne vil dyrke idræt, men der er ingen, der har lyst til at gå ind og yde og være med. Så har vi et problem(...). Vi har ikke været dygtige nok til at sige, at behovet var der (...), fordi jeg mener virkelig, at vi undervurderer opgaven i at sælge bestyrelsesarbejdet”.

Udbytte af anstrengelserne

For det sjette skal de frivillige opleve, at der kommer noget ud af anstrengelserne. En frivillig fortæller:

”Det er det sindssygt vigtigt, når man går i gang med det, at man også føler, at der er et udbytte ved at være med i det, så man også får lyst til at give”.

Kurser og uddannelse

For det syvende peges der på kurser og uddannelse som et redskab til mere frivilligt arbejde, selvom mange kurser må aflyses, fordi de frivillige ikke melder sig til kurserne:

”Vi har planlagt kurser rigtig mange gange, og nogle klubber har også efterspurgt det, men kun få har tilmeldt sig, og så har vi måtte aflyse det(...). Gymnastikken er en anden kultur, end det I andre sidder med(...). Jeg har selv skulle være på et kursus, og vi har forsøgt at oprette det tre gange, og alle gangene er det blevet aflyst(...). Når vi spørger klubberne, så siger de, at de gerne vil have nogle kurser, så spørger vi, om de huskede at tilmelde sig sidste gang, nej det gjorde de ikke, så der er den der mærkelige kommunikationsbrist, og vi prøver at forstå, hvad der sker. De vil gerne have nogle kurser, men når vi udbyder dem, så kan I ikke, så hvor vigtigt er det egentligt for Jer at få de kurser, det er virkelig noget, vi slås meget med(...)”.

7. Kendskab til og deltagelsen i DGI

I dette afsnit skal vi se på, hvor meget de frivillige i landsdelsforeningerne og de lokale idrætsforeninger deltager i landsdelsforeningernes aktivitet og følger med i, hvad DGI beskæftiger sig med.

Vi skal først se på, hvor mange af de frivillige i idrætsforeningerne, der deltog i DGIs landsstævne i Holbæk (tabel 28). Som forventet deltog langt flere fra Vestsjælland end fra Nordsjælland som tilskuer, som frivillig og som medhjælper på forskellig vis. Men selvom stævnet blev afholdt på Vestsjælland, så var det kun tre af ti af de frivillige fra de lokale foreninger i området, som deltog på en eller anden måde i landsstævnet.

- Det er i højere grad kvinder end mænd og i højere grad unge under 30 år end ældre, som deltog i landsstævnet.
- Det er især de frivillige fra landsdistrikter, som deltog som hjælper, og generelt er der en klar sammenhæng mellem urbaniseringsgrad og deltagelse i landsstævnet. Mens 30 pct. af de frivillige fra landdistrikter og mindre byer deltog i landsstævnet, gjaldt det kun 15 pct. af de frivillige fra større byer.
- Endvidere er der en meget klar sammenhæng mellem den form for idræt, de frivillige dyrker, og deltagelse i landsstævnet. De, som dyrker motionsidræt i en forening, deltog i meget højere grad end andre idrætsaktive i landsstævnet. Endvidere deltog tidligere og nuværende repræsentationsholdsgymnaster (blandt de frivillige) i højere grad end andre frivillige.
- Endelig er der en svag tendens til, at frivillige med mange sociale netværk og med høj grad af 'social tillid' i lidt højere grad deltog i landsstævnet end frivillige med færre sociale netværk og mindre grad af 'social tillid'.

Tabel 28. Andelen af de frivillige i de lokale idrætsforeninger, som deltog i DGIs landsstævne i Holbæk i 2009 – opdelt på DGI Vestsjælland og DGI Nordsjælland (N = 1116)

	Vestsjælland		Nordsjælland	
	N =	Pct.	N =	Pct.
Deltog som tilskuer på landsstævnet	74	11,8	19	3,9
Deltog som aktiv i landsstævnet	68	10,9	30	6,2
Deltog som frivillig medhjælper på landsstævnet	72	11,5	6	1,2
Deltog som medhjælper på aktiviteter, som foreningen stod for	37	5,9	3	0,6
Deltog i forberedelsen af landsstævnet (udvalg mv.)	27	4,3	4	0,8
Deltog på anden måde	26	4,2	10	2,1
Deltog ikke i Landsstævnet	446	71,2	428	88,8

Som forventet deltager de frivillige i landsdelsforeningerne mere i DGIs aktiviteter, end de frivillige i de lokale idrætsforeninger gør. Fire ud af fem af landsdels-frivillige læser ofte eller som regel DGIs magasin 'Udspil', hver tredje følger ofte med på DGIs hjemmeside, og knap halvdelen svarer, at de generelt ofte følger med i hvad DGI gør. Andelen af

de foreningsaktive, som ofte følger med i 'Udspil', læser hjemmesiden og generelt følger med er halvt så stor eller kun en tredjedel i forhold til de landsdelsfrivillige (tabel 29).

Hvad angår stævner, kurser ol. svarer halvdelen af de frivillige i landsdelsforeningerne, at de ofte deltager deri mod hver femte i de lokale foreninger. Hver fjerde landsdelsfrivillige deltager ofte i kurser ol. mod kun knap hver tiende af de foreningsfrivillige.

Den største forskel mellem de to grupper af frivillige finder vi dog på andelen, som deltager i diverse møder, som DGI afholder, men generelt er deltagelsen forholdsvis lav – også blandt de frivillige i landsdelsforeningen. Mindre end halvdelen svarer, at de ofte deltager i landsdelsforeningens årsmøde, mod kun hver tyvende af de frivillige i lokalforeningerne. To ud af tre af landsdelsfrivillige deltager ofte i aktivitetsmøder i landsdelen, mod kun godt hver tyvende blandt de foreningsfrivillige. Endelig deltager hver tyvende af landsdelsfrivillige ofte i debatmøder, foredrag ol., som DGI afholder, mens det samme kun gælder under hver tyvende af de foreningsfrivillige.

Mange foreningsfrivillige følger altså med i, hvad DGI beskæftiger sig med ved at læse Udspil, følge med på hjemmesiden og på anden måde holde sig orienteret. En del følger også idrætslige aktiviteter som stævner, arrangementer og kurser. Men meget få deltager i møder om DGIs virksomhed.

Opdelt på køn, alder, skoleuddannelse, idrætsbaggrund mv. finder vi visse forskelle i, hvor meget de frivillige i landsdelsforeningerne deltager i DGIs aktiviteter.

- De kvindelige frivillige deltager eller overværer oftere stævner, turneringer eller opvisninger, end de mandlige frivillige gør, hvilket givetvis hænger sammen med, at der er forholdsvis mange kvinder, der er frivillige i gymnastik. Kvinderne deltager også oftere i kurser, som DGI afholder, og deltager oftere i landsdelsforeningens årsmøde, i udvalgmøder, i andre møder i landsdelen og i DGIs årsmøde.
- De ældre frivillige deltager oftere i landsdelsforeningens årsmøde, end de yngre frivillige gør.
- De frivillige, som dyrker motionsidræt i en forening, er generelt mere aktive i DGI, end frivillige, der ikke mere dyrker idræt i en forening.

Når det gælder de foreningsfrivillige, finder vi nogle af de samme forskelle.

Kvinderne deltager meget mere i kurser, end mændene gør.

- Jo ældre de frivillige i idrætsforeningerne er, jo mere følger de med i DGI, og det gælder de fleste aktiviteter. Nært sammenhængende dermed er det især frivillige, der har boet i mange år i et lokalområde, der følger med i DGI. Og jo kortere skoleuddannelse, jo mere følger de frivillige i idrætsforeningerne med i DGI. Det omvendte gør sig dog gældende hvad angår deltagelse i og overværelse af stævner og turneringer, som især de yngre frivillige deltager i. Og det er også de yngste – og derefter de ældste – som deltager mest i kurser.
- Der er også en klar tendens til, at jo lavere urbaniseringsgrad, jo større er andelen af de frivillige i idrætsforeningerne, der deltager i og følger med i DGIs aktiviteter.

- Frivillige, som dyrker motionsidræt i en forening, følger meget mere med i DGIs aktiviteter, end andre frivillige i idrætsforeningen gør. Tidligere repræsentationsholdsgymnaster følger ligeledes meget mere med, end andre frivillige i idrætsforeningerne gør. Derved adskiller de to grupper sig fra de frivillige, som dyrker konkurrenceidræt og idræt på højt niveau. Det har ikke noget at gøre med, om de er idrætsaktive eller ej, men om hvilken form for idræt de dyrker.

Tabel 29. Hvor aktive er de frivillige i DGI - opdelt på frivillige i de lokale foreninger (F) og de frivillige i landsdelsforeningerne (L)?

		N = 100 %	Ofte, som regel	Un- der- tiden	Sjæl- dent	Aldrig
Jeg læser "Udspil"	F	1149	40,7	18,1	14,1	27,1
	L	157	78,3	11,5	5,1	5,1
Jeg følger med på DGIs hjemmeside	F	1147	13,9	33,8	30,6	21,6
	L	157	35,7	42,7	20,4	1,3
Jeg følger med i, hvad DGI gør	F	1143	14,4	35,7	30,5	19,3
	L	157	45,2	42,0	10,2	2,5
Jeg deltager i debatmøder, foredrag ol., som DGI afholder	F	1140	3,6	14,6	30,3	51,5
	L	157	17,8	35,7	38,9	7,6
Jeg deltager i eller overværer stævner, turneringer og opvisninger	F	1150	21,2	30,1	21,6	27,1
	L	157	52,9	33,1	11,5	2,5
Jeg deltager i kurser ol., som DGI afholder	F	1144	8,7	23,0	30,2	38,2
	L	157	25,5	40,8	28,0	5,7
Jeg deltager i årsmødet / generalforsamlingen i landsdelsforeningen	F	1141	4,1	4,7	14,9	76,2
	L	157	42,7	19,1	19,1	19,1
Jeg deltager i DGIs aktivitetsmøder i landsdelen	F	1142	7,3	8,5	17,5	66,7
Jeg deltager i udvalgsmøder (i landsdelen)	L	157	67,5	14,0	12,7	5,7
Jeg deltager i tværgående møder i landsdelsforeningen	L	157	19,1	27,4	31,8	21,7
Jeg deltager i møder efter behov	L	157	53,5	29,9	11,5	5,1
Jeg deltager i møder på landsplan i min idræt	L	157	31,2	17,2	21,7	29,9
Jeg deltager i DGI's årsmøde	L	157	29,3	12,7	23,6	34,4
Jeg deltager i andre aktiviteter i DGI	F	1138	5,4	10,1	23,2	61,3
	L	157	9,6	25,5	26,8	38,2

8. Vurderinger af og holdninger til det frivillige arbejde

De frivillige i landsdelsforeningerne fik også mulighed for at forholde sig til en række påstande om arbejdet i landsdelsforeningerne. Det er altså ikke de frivillige egne udsagn, men påstande som forskerne har udformet (tabel 30).

Hvad angår spørgsmålet om graden af professionalisering i DGI er holdningerne delte. To ud af fem af de frivillige er helt eller delvist enige i, at 'Arbejdet i landsdelsforeningen bør i højere grad udføres af frivillige', mens lidt mere end hver femte er helt eller delvist uenige i standpunktet. Det hælder altså til, at arbejdet i højere grad burde udføres af frivillige ifølge de frivillige selv. Tre ud af ti af de frivillige tilslutter sig imidlertid det modsatte synspunkt, at 'Landsdelsforeningen bør i større omfang ansætte folk til de forskellige opgaver', som en anden tredjedel imidlertid erklærer sig uenig i.

De frivillige synes generelt, at deres indsats værdsættes i DGI. Halvdelen er således uenig i standpunktet, at 'Det frivillige arbejde værdsættes ikke højt nok i DGI', men det er dog mere end hver fjerde, som er enig i standpunktet. Næsten samme fordeling – blot med omvendt fortegn – finder vi på holdningen til standpunktet, at 'De frivillige i DGI får stor anerkendelse for deres frivillige indsats. Det synes mere end halvdelen, men der er en forholdsvis stor gruppe på omkring tyve procent, som ikke synes dette.

Det er den helt dominerende holdning blandt de frivillige, at man som frivillig kan få lov til at beskæftige sig med de emner, som interesserer én. Det mener næsten fire ud af fem. Og meget få – ca. hver tiende - tilslutter sig standpunktet, at 'Det er svært i DGI at få lov til at beskæftige sig med de opgaver, som interesserer én'. Halvdelen af de frivillige erklærer sig da også uenig i standpunktet, at 'Landsdelsforeningen beskæftiger sig i for høj grad med emner / områder, som ikke interesserer mig'. Kun omkring 15 pct. er enig i dette. Endelig synes to ud af fem, at 'Der er gode muligheder for advancement inden for DGI, når man arbejder frivilligt i foreningen'. Kun godt hver tiende er uenig i dette.

Generelt er de frivillige meget tilfredse med den service, de får på landsdelsforeningens kontor. To ud af tre af de frivillige er således uenig i standpunktet, at 'Landsdelsforeningens kontor yder ikke tilstrækkelig service til de frivillige'. Og hele tre ud af fire er enige i påstanden, at 'De frivillige får stor hjælp fra landsdelsforeningens kontor'. Under hver tiende er uenige i dette.

En majoritet af de frivillige synes, at 'Landsdelsforeningen skal i højere grad selv bestemme, hvad den vil beskæftige sig med'. Det tilslutter to ud af fem sig, mens kun omkring 15 pct. er uenige i påstanden. Endnu stærkere kommer dette til udtryk i holdningen til påstanden, at 'DGI på landsplan skal i højere grad udstikke retningslinjerne for, hvad landsdelsforeningen skal beskæftige sig med'. Det er det kun hver tiende frivillige, som helt eller delvist tilslutter sig, mens mere end halvdelen erklærer helt eller delvist uenige.

De frivillige synes overvejende, at 'Udvalgene skal i højere grad selv bestemme, hvad de vil beskæftige sig med', hvilket seks ud af ti tilslutter sig. Omvendt er det dog forholdsvis få, hver fjerde, som synes, at 'Aktiviteterne i landsdelsforeningen styres i for høj grad af de ansatte'.

Et klart mindretal af de frivillige interesserer sig for det idrætspolitiske arbejde i organisationen. Hver femte er enig i standpunktet, at 'Det er først og fremmest det idrætspolitiske arbejde i DGI, som interesserer mig'. Dobbelt så stor en andel er uenig i standpunktet. Men de frivillige er mere usikre på, om det idrætspolitiske arbejde fylder for meget i landsdelsforeningen. Det giver hver fjerde udtryk for, men en næsten lige så stor andel er uenig i synspunktet. De fleste svarer imidlertid enten 'hverken / eller' eller 'ved ikke' på udsagnet.

De frivillige er meget mere interesseret i idrætsaktiviteterne. Mere end fire ud af fem er således enige i, at 'Det er først og fremmest arbejdet med idrætsaktiviteterne, som interesserer mig'. Meget får – ca. fem pct. – er uenige i standpunktet.

Dette svarmønster går igen på tværs af køn, alder, skoleuddannelse, idrætsbaggrund mv. Analysen viser dog enkelte forskelle.

- Jo ældre de frivillige er, jo større er andelen, som erklærer sig enig i, at 'arbejdet i landsdelsforeningen i højere grad bør udføres af frivillige', og som modsætter sig, at 'landsdelsforeningen i større omfang bør ansætte folk til de forskellige opgaver'. Det er også i lidt højere grad de ældre frivillige, som tilslutter sig synspunktet, at landsdelsforeningen i højere grad selv skal bestemme, hvad den vil beskæftige sig med.
- Frivillige med en kort skoleuddannelse, som typisk er de ældste frivillige, erklærer sig i højere grad enige i, at 'arbejdet i landsdelsforeningen i højere grad bør udføres af frivillige', end frivillige med en længere skoleuddannelse gør. Det er også i lidt højere grad de frivillige med en kort skoleuddannelse, som tilslutter sig synspunktet, at landsdelsforeningen i højere grad selv skal bestemme, hvad den vil beskæftige sig med.
- De frivillige i DGI, som også udfører frivilligt arbejde i andre sammenhænge, tilslutter sig i højere grad end andre frivillige i DGI det synspunkt, at 'Det frivillige arbejde ikke værdsættes højt nok i DGI'. Det er også denne gruppe, som især svarer, at 'Det er først og fremmest det idrætspolitiske arbejde i DGI, som interesserer mig'.
- Det er i højere grad frivillige med mange netværk end frivillige med færre netværk, som tilslutter sig synspunktet, at 'Det er først og fremmest det idrætspolitiske arbejde i DGI, som interesserer mig'.
- De frivillige i gymnastik modsætter sig i højere grad synspunktet, at 'Det frivillige arbejde værdsættes ikke højt nok i DGI', og de tilslutter sig også i højere grad synspunktet, at 'De frivillige i DGI får stor anerkendelse for deres frivillige indsats'.
- Frivillige i DGI, som tidligere eller aldrig har dyrket motionsidræt i en forening, er mere tilbøjelige til at tilslutte sig synspunktet, at 'Det frivillige arbejde værdsættes ikke højt nok i DGI'.

Tabel 30. Landsdels-frivilliges holdning til udsagn og påstande om frivilligt arbejde i DGI (N = 160–162).

	Helt enig	Delvis enig	Hverken eller	Delvis uenig	Helt uenig	Ved ikke
Arbejdet i landsdelsforeningen bør i højere grad udføres af frivillige	14,9	27,3	28,0	16,1	6,8	6,8
Landsdelsforeningens kontor yder ikke tilstrækkelig service til de frivillige	5,0	14,9	11,2	16,8	47,8	4,3
Der er gode muligheder for advancement indenfor DGI, når man arbejder frivilligt i foreningen	13,8	25,0	26,3	7,5	5,6	21,9
Landsdelsforeningen skal i højere grad selv bestemme, hvad den vil beskæftige sig med	12,4	28,6	28,0	11,2	5,6	14,3
Landsdelsforeningen bør i større omfang ansætte folk til de forskellige opgaver	3,7	27,3	23,6	18,0	13,7	13,7
Hvis man er interesseret, kan man få lov til at beskæftige sig med opgaver i DGI, som interesserer en	39,4	36,3	8,8	3,1	3,1	9,4
Det frivillige arbejde værdsættes ikke højt nok i DGI	9,9	18,0	14,3	17,4	33,5	6,8
Det er først og fremmest det idrætspolitiske arbejde i DGI, som interesserer mig	7,5	16,3	26,3	13,1	28,8	8,1
Udvalgene skal i højere grad selv bestemme, hvad de vil beskæftige sig med	24,8	38,5	19,3	6,8	4,3	6,2
De frivillige får stor hjælp fra landsdelsforeningens kontor	41,0	34,8	9,3	6,8	3,1	5,0
Aktiviteterne i landsdelsforeningen styres i for høj grad af de ansatte	12,4	12,4	24,2	18,0	21,1	11,8
Det er først og fremmest arbejdet med idrætsaktiviteterne, som interesserer mig	52,5	30,2	8,0	2,5	2,5	4,3
Det idrætspolitiske arbejde fylder for meget i landsdelsforeningen	9,4	16,9	34,4	13,1	8,1	18,1
Der er for svært i DGI at få lov til at beskæftige sig med de opgaver, som interesserer en	3,8	8,1	16,1	20,6	44,4	6,9
DGI på landsplan skal i højere grad udstikke retningslinjerne for, hvad landsdelsforeningen skal beskæftige sig med	1,9	9,3	18,6	25,5	32,9	11,8
Landsdelsforeningen beskæftiger sig i for høj grad med emner/områder, som ikke interesserer mig	4,4	11,9	27,5	20,0	25,0	11,3
De frivillige i DGI får stor anerkendelse for deres frivillige indsats	15,6	39,4	17,5	15,0	5,6	6,9

9. Frivilligt arbejde i andre sammenhænge

Mange frivillige involverer sig i forskellige sammenhænge og organisationer. Det viser adskillige undersøgelser. Vi skal i dette afsnit se på, i hvilket omfang det også gør sig gældende for de frivillige i DGIs landsdelsforeninger og i de lokale idrætsforeninger.

Tabel 31 bekræfter forventningen. 41 pct. af de frivillige i lokale idrætsforeninger, og 81 pct. af de frivillige i landsdelsforeningerne har også frivillige hverv i andre sammenhænge. Den primære årsag til forskellen mellem de to grupper af frivillige er, at mange af de frivillige i landsdelsforeningerne også arbejder frivilligt i en lokal idrætsforening. Det gælder for tre ud af fem af de frivillige i landsdelsforeningerne. Endvidere er hver tredje frivillig i en anden fritids- og kulturforening, hver tredje i en kommunal institution, og hver tiende udfører også frivilligt socialt arbejde (tabel 32). Der er ingen signifikante sammenhænge med baggrundsvariablene.

Tabel 31. Udfører du eller har du tidligere udført frivilligt arbejde andre steder end i idrætsforeningen

	Frivillige i lokale foreninger		Frivillige i DGIs landsdelsforeninger	
	N	Pct.	N	Pct.
Ja	476	40,7	127	80,9
Har tidligere gjort det	341	29,1	24	15,3
Nej, aldrig / ved ikke	353	30,2	6	3,8
Total	1170	100,0	157	100,0

Spørgsmålet er udformet forskelligt i skemaerne til de to grupper. De frivillige i de lokale foreninger har forholdt sig til spørgsmålet, som det er formuleret i overskriften. De frivillige i DGIs landsdelsforeninger har haft mulighed for at angive, om de udfører frivilligt arbejde i forskellige sammenhænge: Lokal idrætsforening, anden fritids- eller kulturforening, frivilligt socialt arbejde, politisk forening, grundejerforening, fagforening ol., bestyrelse i udvalg i en skole, ol. eller andet frivilligt arbejde.

Tabel 32. Andel af frivillige i DGIs landsdelsforeninger, der udfører frivilligt arbejde i andre sammenhænge end i DGI

	Ja	Ja, har tidligere gjort det	Nej	Ved ikke	N =
Lokal idrætsforening	60,5	26,1	13,4		157
Anden fritids- eller kulturforening	33,1	24,2	41,0	,6	157
Frivilligt socialt arbejde (ældreforening, social hjælpeforening, patientforening ol.)	12,7	12,1	74,5	,6	157
Politisk forening	5,7	8,9	84,1	1,3	157
Grundejerforening, lejerforening ol.	17,2	21,7	60,5	,6	157
Fagforening, professionsforening, brancheorganisation ol.	10,2	16,6	72,6	,6	157
Bestyrelse og udvalg i en skole, en daginstitution, et plejehjem ol.	16,6	32,5	49,7	1,3	157
Andet frivilligt arbejde	33,1	19,1	41,4	6,4	157

Som et eksempel på involveringen i forskellige former for frivilligt arbejde fortæller en frivillig fra en lokal forening i Vestsjælland om sin historie som frivillig.

”Jeg har været i byrådet. Jeg er født og opvokset i byen. Startede herude og er så flyttet(...) og flyttet tilbage igen. Har været spejder i mine unge dage. Har stort set altid haft noget med frivilligt arbejde at gøre. Det er derfor, jeg er frivillig leder”.

En frivillig i landsdelsforeningen i Vestsjælland mener, at det er en arvelig ’belastning’ at engagere sig i frivilligt arbejde, der giver lyst til medindflydelse i voksenlivet.

”Jeg tror også, jeg er arveligt belastet. Fordi håndbold er jeg født og opvokset med. Det var, hvad mine forældre havde med at gøre og min nærmeste familie var aktiv i håndbold – og derefter kom så selve familien. Det var i den rækkefølge. Jamen det har altid været naturligt for mig, og vejen er jo gået via, at jeg selv har spillet og været med i lokalforeninger. Men jeg har så været ude i nogle år, men så blev der tid til det, og jeg blev spurgt, om jeg ville være med i håndboldudvalget. Og det ville jeg gerne, for jeg kan jo godt lide at være med til at påvirke, men også godt kan lide at være med på den ledelsesmæssige side. Det synes jeg, der er en udfordring i. Ikke kun frivilligt men også arbejdsmæssigt, der er der nogle ting, som spiller meget godt sammen. Jeg bruger et sted mellem 2-3 timer om ugen og har så et halvtidsjob. Og så dømmer jeg håndbold også i weekenderne. Men igen, det er frivilligt, og det er interessen, der bærer det”.

En tredje frivillig fra en lokal forening i Nordsjælland kan ligeledes fortælle om sit frivillige arbejde i mange sammenhænge.

”Hvis frivilligt arbejde det er at starte som instruktør, så startede jeg, da jeg var 9-10 år gammel. Den gang svømmede jeg meget, den gang Hvidovre Svømmehal var i deres velmagts dage. Der begyndte jeg at være med. Så gik der en årrække, hvor jeg ikke var så involveret i den del, for så begyndte jeg at ro kaproning og spille fodbold og sådan nogle ting. Så røg jeg i foreningsarbejde i den her roklub i Tisvilde, hvor jeg var med. Siden da har jeg været i foreninger og lavet frivilligt arbejde hele vejen i den sportslige verden, enten som instruktør eller som bestyrelsesmedlem. Jeg har også været inden for skolebestyrelser osv. I dag sidder jeg som formand i to foreninger”.

Af de frivillige i landsdelsforeningen, der også er frivillig i en lokal idrætsforening, er tre ud af fem medlem af idrætsforeningens bestyrelse, hver tredje er medlem af et udvalg, halvdelen er instruktør i foreningen, og hver fjerde fungerer som holdleder (tabel 33).

- De kvindelige frivillige i DGI er i højere grad end de mandlige også engageret som instruktør i en lokal idrætsforening, men i mindre grad engageret som holdleder. Det er igen gymnastikken, der gør forskellen.
- Det er i højere grad de yngre frivillige i DGI, som samtidig er instruktør i en lokal idrætsforening, end de ældre frivillige er.
- Det er i højere grad frivillige med en længere skoleuddannelse, som er holdleder i en lokal idrætsforening, end frivillige med en kort skoleuddannelse.
- Frivillige, som dyrker motionsidræt i en idrætsforening, er i meget højere grad også instruktør i en idrætsforening, end andre frivillige, der ikke dyrker motionsidræt i en forening. Frivillige, som dyrker konkurrenceidræt, er i højere grad holdleder. Frivillige, der tidligere har dyrket konkurrenceidræt på højt niveau, er noget mere aktiv i en idrætsforening, som instruktør og / eller holdleder, end andre frivillige er.

Tabel 33. Hvilke opgaver har de frivillige i DGIs landsdelsforeninger, der også er frivillig i en lokal idrætsforening (N = 94), i den forening, de er frivillig i?

	N =	Pct.
Medlem af bestyrelsen	58	61,7
Medlem af et udvalg	32	34,0
Underviser eller instruktør	51	54,3
Holdleder	27	28,7
Udfører andet frivilligt arbejde i foreningen	37	39,4

Langt de fleste af de frivillige i landsdelsforeningerne, der også arbejder frivilligt i en idrætsforening, har været medlem af foreningen i mere end ti år. Det gælder for fire ud af fem af disse frivillige, der arbejder frivilligt på begge niveauer (tabel 34).

Tabel 34. Hvor længe har de frivillige i DGIs landsdelsforeninger, der også er frivillig i en lokal idrætsforening, været medlem af den pågældende idrætsforening?

	N =	Pct.
Under 1 år	1	1,1
1-2 år	3	3,2
3-4 år	2	2,1
5-10 år	13	13,8
10-15 år	18	19,1
Mere end 15 år	57	60,6
Total	94	100,0

De har ligeledes arbejdet frivilligt i idrætsforeningen i mange år. Tre ud af fire har gjort det i mere end 10 år (tabel 35).

Tabel 35. Hvor længe har de frivillige i DGIs landsdelsforeninger, der også er frivillig i en lokal idrætsforening, arbejdet frivilligt i idrætsforeningen

	N =	Pct.
0-2 år	3	3,2
3-4 år	4	4,3
5-6 år	7	7,4
7-8 år	8	8,5
9-10 år	5	5,3
Mere end 10 år	67	71,3
Total	94	100,0

De frivillige, der både arbejder frivilligt i landsdelsforeningen og i en lokal idrætsforening, er først og fremmest frivillig i gymnastik. Det gælder hver tredje (tabel 36).

Tabel 36. I hvilken idrætsgren er de frivillige i DGIs landsdelsforeninger frivillig i en lokal idrætsforening (N = 94)

	N =	Pct.
Arbejder frivilligt men ikke i en bestemt i bestemt idrætsgren	12	12,8
Badminton	13	13,8
Fodbold	8	8,5
Gymnastik	31	33,0
Fitness	4	4,3
Håndbold	6	6,4
Løb	5	5,3
Motion	14	14,9
Svømning	6	6,4
Tennis	6	6,4
Arbejder frivilligt i en ikke-idrætslig aktivitet	8	8,5
Andet	27	28,7

10. Det frivillige arbejde i landsdelsforeningerne – en sammenfatning

Undersøgelsen blev iværksat med sigte på at opnå større viden om rekrutteringen af frivillige til arbejdet i DGIs landsdelsforeninger, hvad det frivillige arbejde går ud på, og hvilke forhold der er henholdsvis fremmende og hæmmende for involveringen af frivillige i DGIs landsdelsforeninger. Hvad har undersøgelsen så vist om dette?

Dette kapitel er en sammenfatning af de mange resultater fra spørgeskemaundersøgelserne og de kvalitative interviews. *Resultaterne og argumenterne er endvidere underbygget, nuanceret eller modsagt af de nøglepersoner i de to landsdelsforeninger, som blev interviewet om deres oplevelser af det frivillige arbejde i landsdelsforeningen.*

Kapitlet er opdelt i tre afsnit. Først belyses rekrutteringen af frivillige til landsdelsforeningerne. Dernæst sættes fokus på, hvad der karakteriserer det frivillige arbejde i landsdelsforeningerne samt de frivilliges forhold til DGI. Til slut analyseres konsekvenserne af de organisatoriske ændringer i DGI for det frivillige arbejde.

10.1. Rekrutteringen af frivillige i landsdelsforeningerne

Baggrunden for denne undersøgelse var som beskrevet i indledningen, at der i DGI er en oplevelse af, at involveringen i og rekrutteringen til frivilligt arbejde i landsdelsforeningerne har ændret karakter de seneste år. Hvad fortæller undersøgelsen os om, hvem der arbejder frivilligt i DGI, og hvor mange der gerne vil fortsætte dermed? Og hvad siger undersøgelsen om rekrutteringspotentialer blandt de frivillige i foreningerne og mulighederne for at engagere unge i frivilligt arbejde i landsdelsforeningerne.

Ældre fra landdistrikter udgør en forholdsvis stor del af de frivillige i landsdelsforeningerne

”DGI har nok ikke i lang tid været gode til at få fat i de unge (...), når vi er til årsmøde, er det de grå hår og parykkernes store show”. Så ligefrem udtrykker en af de interviewede nøglepersoner det forhold, at en stor del af de frivillige i de to landsdelsforeninger hører til i de ældre aldersgrupper, mens der er meget få unge.

To ud af tre af er 50 år eller ældre, mens det kun er omkring 15 pct., der er yngre end 40 år. Til sammenligning er fire ud af ti af de frivillige i de lokale idrætsforeninger (og det er primært ’ledende’ frivillige, der har svaret) 50 år eller ældre, og hver femte er yngre end 40 år. *Landsdelsforeningerne formår altså ikke at rekruttere ret mange unge til frivillige opgaver.*

De frivillige i de to landsdelsforeninger kommer fortrinsvis fra landdistrikter eller mindre byer. Det gælder for halvdelen af de frivillige. De frivillige fra de lokale foreninger, der har deltaget i denne undersøgelse, bor i højere grad i større byer, end de frivillige i landsdelsforeningerne gør. *Landsdelsforeningerne synes altså at have svært ved at rekruttere frivillige fra foreninger i større byer.*

Såvel landsdelsforeningerne som de lokale foreninger har meget få frivillige, der har en anden etnisk eller kulturel baggrund end dansk.

Endelig karakteriserer det en stor del af de frivillige i landsdelsforeningerne, i sammenligning med de frivillige i de lokale foreninger, at de ikke har et lønnet arbejde eller arbejder forholdsvis få timer om ugen. Dette hænger dog sammen med, at en forholdsvis stor gruppe af frivillige i landsdelsforeningerne er 60 år eller ældre.

En nøgleperson fra Nordsjælland betragter det også som et problem for landsdelsforeningen, når så stor en del af de frivillige ikke har tilknytning til arbejdsmarkedet, og fortæller hvordan de inden for friluftsliv forsøger at rekruttere folk med en professionel baggrund.

”De folk (...), som vi prikkes til, det er nogle, som har en professionel baggrund, og som ser det her som en platform til at udvikle dem selv men også bidrage professionelt. For friluftsverden er det så uddannede friluftvejledere, som kan bidrage til udvikling. Det her er jo et trækplaster for de professionelle friluftvejledere, som er uddannede, og det er jo fordi, vi har et idrætsinstitut i København, som spytter mange friluftuddannede ud. De ser det som en platform til at dygtiggøre sig selv, men også til at bidrage til sikkerheden”.

De fleste frivillige vil gerne fortsætte

Langt de fleste frivillige i landsdelsforeningerne vil gerne fortsætte. To ud af tre svarer entydigt JA på spørgsmålet derom, mens hver femte svarer, at de overvejer at stoppe. Kun hver tyvende svarer entydigt, at de gerne vil stoppe, mens en tilsvarende andel ikke ved det eller ikke har tænkt over det. Samtidig viser svarene på en række holdningsspørgsmål, at de frivillige generelt bakker op om frivilligheds-idealet. Der er således klart flere, som støtter synspunktet, at arbejdet i landsdelsforeningerne i højere grad bør udføres af frivillige, end som ikke er enig i synspunktet. De frivillige er dog her ikke helt konsistente i deres holdning, idet en forholdsvis stor gruppe, tre ud af ti, støtter synspunktet, at landsdelsforeningen i højere grad bør ansætte folk til de forskellige opgaver. Andelen der er uenig i dette synspunkt er dog lige så stor. De fleste frivillige synes også, at den frivillige indsats værdsættes - selvom mere end hver fjerde ikke synes, at indsatsen værdsættes nok - og de er også tilfredse med den hjælp, de får fra landsdelsforeningens ansatte.

Stort rekrutteringspotentiale

Næsten hver femte af de frivillige i de lokale idrætsforeninger svarer, at de kunne tænke sig at arbejde frivilligt i DGI. Det er dog især ’ledende’ frivillige (formænd, kasserere og andre bestyrelsesmedlemmer), der har besvaret spørgeskemaet, så vi ved ikke, om interessen er lige så stor blandt øvrige frivillige i de lokale foreninger.

Det er imidlertid interessant, at forholdsvis flere unge end midaldrende og ældre svarer, at det kunne de godt tænke sig. Det er i overensstemmelse med befolkningsundersøgelser af frivilligt arbejde, som viser, at de unge er mere positivt stemt for at

arbejde frivilligt, end de ældre er (Fridberg 2008). Den skæve aldersfordeling blandt de frivillige i landsdelsforeningerne kan derfor ikke 'undskyldes' med, at de unge ikke gider at arbejde frivilligt, som mange af de interviewede gav udtryk for (mere derom senere).

Nuværende eller tidligere gymnaster på et repræsentationshold, der nu arbejder frivilligt i en lokal idrætsforening, er også mere villige til at arbejde frivilligt i landsdelsforeningen, end andre lokale frivillige er. Det bekræfter, hvad vi senere kommer ind på, at den tilknytning til DGI, som deltagelsen på et gymnastikhold eller en anden aktivitet skaber, har stor betydning for rekrutteringen af frivillige.

En ret stor andel af de frivillige i de lokale foreninger svarer, at de har udført et frivilligt arbejde i DGI. Hver femte svarer, at de har gjort det inden for det seneste år. Det er en overraskende stor andel, men det kan hænge sammen med, at en del arrangementer i DGI involverer lokale frivillige. Det kan også hænge sammen med, at frivillige i landsdelsforeningen, som også arbejder frivilligt i en lokal idrætsforening, har været mere tilbøjelige til at besvare skemaet til forenings-frivillige, end andre frivillige i foreningerne har.

Der synes altså at være et betydeligt rekrutteringspotentiale til landsdelsforeningernes frivillige arbejde blandt de frivillige i de lokale foreninger. Men de interesserede ønsker først og fremmest at deltage i aktivitets-relaterede opgaver som at 'arrangere turneringer, stævner ol.' og 'deltage i gennemførelsen af store arrangementer', mens det kun er hver tiende, der er interesseret i 'idrætspolitisk arbejde', og hver tiende der kunne tænke sig at deltage i 'strategisk ledelse og udvikling af landsdelsforeningen' (mere derom senere).

Vanskeligt at rekruttere unge

Som nævnt er det kun få unge, der arbejder frivilligt i de to landsdelsforeninger, og selvom der er flere unge i de lokale foreninger, så synes man også lokalt, at det er vanskeligt at få unge til at engagere sig i idrætsforeningen. Flere af de – typisk ældre – frivillige ser kritisk på de unges forhold til frivilligt arbejde. Nogle har den erfaring, at de unge kun vil gøre noget, hvis de får løn for det. Andre tror, at det skyldes, at organisationsarbejde opfattes som kedeligt blandt de unge og derfor er svært at 'sælge' til dem. Det opfattes ikke som meningsfuldt for dem. Endelig er der nogen, som forklarer de unges påståede mindre deltagelse i frivilligt arbejde med, at unge har så travlt.

De seneste undersøgelser af frivilligt arbejde i Danmark fra 2004 og 2008 viser, at andelen af de unge mellem 16 og 30 år, som udfører frivilligt arbejde, er vokset støt siden begyndelsen af 1990'erne og nu er på samme niveau, som hos den voksne befolkning i gennemsnit (Koch-Nielsen, Henriksen, Fridberg og Rosdahl 2005. Fridberg 2008. ⁶). En af undersøgelserne viser også, at villigheden til at yde en frivillig indsats er større blandt de unge end i blandt de midaldrende og ældre (Fridberg 2008).

6 Resultaterne fra 2008 stammer fra Værdiundersøgelsen, der undersøger befolkningens holdninger og værdier på en række samfundsområder. Resultaterne af undersøgelsen er endnu ikke offentliggjort, og derfor bygger oplysningerne om deltagelsen i frivilligt arbejde på information fra forskerne bag undersøgelsen.

I landsdelsforeningerne er der da også røster blandt de frivillige, der ikke betvivler de unges vilje til at udføre frivilligt arbejde, og i højere grad forklarer landsdelsforeningens problemer med at få unge til at engagere sig i frivilligt arbejde i DGI med den måde, som især bestyrelsesarbejdet foregår på, og det bestyrelsen beskæftiger sig med. En frivillig fra DGI Nordsjælland udtrykker det på denne måde.

”Jeg var i en diskussion om ungdommen i DGI, hvor der var nogle, der sagde. ”Måske er det i virkeligheden svært at lave en ungdomssatsning, fordi vi har en gammel tradition. Det er svært at være omstillingsparate. Vi er firkantede, og det handler om tradition”.

Blandt de interviewede og nøglepersonerne er der flere, som mener, at de unge ikke interesserer sig for det idrætspolitiske, som især bestyrelsen beskæftiger sig med:

”Vi skal ikke være blind for, at jo mere vi ændrer vores arbejdsopgaver her til at være politiske, jo mindre bliver vores rekrutteringsgrundlag ude i foreningerne. Fordi så rekrutterer vi kun de idrætsfolk, som også er politisk interesseret, frem for at kunne rekruttere fra hele idrætsgruppen. Så vores rekrutteringsgruppe vil blive mindre. Og samtidig har vi også den konkurrence, at de, som er interesseret politisk ude i idrætsforeningerne, også er interesseret i rigtig politik. Så rekrutteringsgrundlaget er væsentligt mindre, og derfor skal vi også gøre arbejdet langt mere interessant”.

Blandt de interviewede i landsdelsforeningerne er det også en udbredt opfattelse, at de unge ikke har tålmodigheden til at arbejde med det politiske arbejde:

”De helt unge har jo ikke tålmodighed til det tempo, vi arbejder i. Der går lang tid fra diskussionen finder sted, til handlingen bliver ført ud i livet. Og det har ikke ret mange unge mennesker tålmodighed til – der skal ske noget (...). Vi har jo nogle yngre mennesker i bestyrelsen, som sidder nede for bordenden (...), men jeg tror, det er en udfordring at få dem med, og det er vi godt klar over”.

En anden tror, at det er nødvendigt at nytænke det politiske arbejde ved at kombinere lysten til projektarbejde med politisk arbejde, så de dermed ikke mister interessen:

”Det er en mulighed at dele bestyrelsesarbejdet op i nogle områder, hvor man kan sige, at det bliver en form for projektarbejde. Og vi er lidt i gang med det, og der tror jeg, at det bliver lettere at trække folk ind og være med i de ting. Når det er noget, de kender noget til. Og så kommer de lige pludselig til at deltage i de her ting, og så spreder det sig” (mere derom senere).

I gymnastikken går det lettere

I DGI fylder gymnastikken meget⁷, og mange af de frivillige har en gymnastikbaggrund. Hver fjerde af de frivillige i de to landsdelsforeninger arbejder frivilligt inden for gymnastik. Samtidig viser undersøgelsen, at gymnastikken bedre formår at rekruttere unge. Hver femte er yngre end 30, og hver tredje er yngre end 40. De frivillige i gymnastikken fortsætter også længere end frivillige fra andre idrætsgrene. Mens halvdelen af de frivillige inden for gymnastik har været frivillig i 10 år eller længere, gælder det samme kun for hver tredje af de frivillige i andre idrætsgrene.

Gymnastik-frivillige matcher i højere grad end de øvrige frivillige nogle af kærneværdierne i DGI. De har i højere grad baggrund i motionsidræt i en forening og dyrker i meget mindre grad konkurrenceidræt, end de øvrige frivillige i landsdelsforeningerne gør. Endelig spiller repræsentationsholdene i gymnastik øjensynlig en vigtig rolle for rekrutteringen af frivillige. Halvdelen af de gymnastik-frivillige dyrker eller har dyrket gymnastik på et repræsentationshold. Disse hold har givet mange et kendskab og et forhold til DGI og især det, som man bl.a. arbejder med i gymnastikken i landsdelsforeningen. Denne rekruttering fra en DGI-aktivitet, som de øvrige idrætsgrene slet ikke har mulighed for, kan imidlertid være forklaringen på, at de frivillige primært interesserer sig for gymnastik, og i endnu mindre grad end øvrige frivillige interesserer sig for fx idrætspolitik. Til gengæld er de betydeligt mere interesseret end de øvrige frivillige i at arbejde med 'kontakt til medlemsforeningerne'.

Gymnastikken synes at være privilegeret i forhold til andre idrætsgrene angående rekruttering af frivillige. Derudover påpeges det, at det er de unge, der bedst ved, hvad de unge vil have, og derfor er det ikke gymnastikudvalget men de unge, der bruges til at rekruttere flere unge:

"Fordi vi har vores egne DGI hold med unge gymnaster på. Og der har vi jo nogle instruktører, som er gode til at finde nogle personer, som vi måske lige skulle prøve at prikke på skulderen. Og det er faktisk vores næste store projekt at skabe sådan et ungeudvalg. For at høre hvad det er for nogle ting, vi skal tilbyde den aldersgruppe. For det kan vi jo sagtens sidde at snakke om i gymnastikudvalget og tro, at vi ved, hvad de unge vil have. Gu ved vi da ej. Det er nogle af de unge, der skal hjælpe os med at fortælle det, så vi ligesom kan få pejlet vores tilbud ind. Det handler jo om, at vi skal lave en masse tilbud til vores lokalforeninger, som de så forhåbentligt vil bakke op omkring. Og der er det da rigtig vigtigt at få de unges ideer. Og der tror jeg da, at vi er lidt privilegerede".

Det er dog ikke kun nuværende og tidligere gymnaster på landsdelsholdene, som rekrutteres til frivilligt arbejde, som en nøgleperson fortæller.

⁷ Det gælder andelen af DGIs medlemmer, som dyrker gymnastik og lignende aktivitet, og andelen af de aktiviteter, som foregår i DGIs regi. Men det kommer også til udtryk ved DGIs landsstævner, hvor gymnastikken har den helt dominerende rolle.

”Vi får flere med – bl.a. forældrene til gymnasterne. Når de alligevel sidder på bænkene, kan vi fortælle dem, hvad det egentligt er, vi går og laver. Og det gør vi så imellem opvisningerne. Vi får det dermed ud til en bredere skare af mennesker. Det har vi prøvet, og det har vi haft held med i et par år. Men vi skal også passe på, fordi lige pludselig gider folk ikke det mere, så skal der noget nyt til. Men det er en måde at sætte det ind i en aktivitet. Så laver vi selve mødet så kort, som det overhovedet kan lade sig gøre”.

Endelig er det også et godt grundlag for rekrutteringen af frivillige til gymnastik, at de lokale foreninger inddrages i afholdelsen af opvisninger, som en nøgleperson fra Nordsjælland fortæller:

”Vi laver næsten hver gang vores opvisninger i samarbejde med en lokalforening. Så vi har kontakt til lokalforeningerne, og vi ved, hvem der sidder der. De folk, der så er der, kan vi også bruge de fleste andre gange til nogle enkelte opgaver (...). Vi bruger meget vores lokalforeninger. Vi ringer til dem for at høre, om de vil hjælpe os med et forårsstævne eller nogle specifikke opgaver. Så er de flinke til at sige ja tak”.

10.2. Det frivillige arbejde i landsdelsforeningerne

For at forstå rekrutteringen til og involveringen i frivilligt arbejde i DGIs landsdelsforeninger, må vi vide, hvad det frivillige arbejde går ud på, hvad de frivillige gerne vil beskæftige sig med, og hvordan det frivillige arbejde typisk foregår.

Det frivillige arbejde på landsdelsplan adskiller sig fra det frivillige arbejde lokalt

De frivillige rekrutteres først og fremmest fra de lokale foreninger. Men det frivillige arbejde i landsdelsforeningerne adskiller sig betydeligt fra arbejdet i de lokale idrætsforeninger. For det første er arbejdet betydeligt mere afgrænset til én eller få opgaver og dermed også mere opdelt og specialiseret. For det andet er der nogle særlige opgaver, som de lokale foreninger ikke har. Det gælder især kontakt til medlemsforeningerne, som hver tredje af de landsdelsfrivillige beskæftiger sig med. For det tredje fylder de idrætspolitiske opgaver betydeligt mindre. Det er kun hver tiende, som svarer, at de beskæftiger sig med 'idrætspolitisk kontakt til myndigheder og organisationer', og en lidt mindre andel har 'kontakt til kommunerne' som en af opgaverne. Tilsvarende er de frivillige i landsdelsforeningerne i meget mindre grad beskæftiget med ledelse og administration. Det kan hænge sammen med, at landsdelsforeningernes administration og økonomi i meget højere grad varetages af ansatte end i de lokale idrætsforeninger. Det, som derimod fylder rigtigt meget, er at 'arrangere / koordinere bestemte arrangementer' (halvdelen); hjælpe til med praktiske opgaver (knap halvdelen); samt at være 'stævneleder eller turneringsleder' (hver tredje). Blandt de frivillige i landsdelsforeningerne er omkring hver tredje også instruktør

eller underviser i landsdelsforeningen, mens en lidt mindre andel end i de lokale foreninger beskæftiger sig med at udvikle nye aktiviteter (hver femte).

Denne forskel på, hvad de frivillige beskæftiger sig med mellem landsdelsforeningerne og de lokale idrætsforeninger, kan til dels forklares med, at opgaverne ganske enkelt er forskellige. Men det hænger givetvis også sammen med den måde, landsdelsforeningerne fungerer. En række opgaver, som i de lokale foreninger varetages af frivillige, løses i landsdelsforeningerne af ansatte, og foreningerne er så store, at arbejdet er mere opdelt og specialiseret, end det er i de fleste lokale idrætsforeninger. Det har imidlertid den konsekvens, at man i højere grad rekrutterer frivillige med særlige interesser, typisk i en bestemt idrætsgren, og det kan være på bekostning af rekrutteringen af foreningsfrivillige med en bredere erfaring med og interesse for idræt og foreningsarbejde.

De fleste frivillige interesserer sig ikke for idrætspolitisk arbejde

De frivillige i landsdelsforeningerne vil især gerne arbejde med aktiviteter, turneringer, arrangementer, kurser ol., som er tæt på den idrætsaktivitet, de er optaget af. Og så vil de gerne have kontakt til medlemsforeningerne. Halvdelen arrangerer og koordinerer arrangementer, en tilsvarende andel hjælper til med praktiske opgaver, hver tredje fungerer som stævne- eller turneringsleder, hver fjerde planlægger sæsonprogram mv., og hver fjerde er også instruktør.

I DGI er der i højere grad forventninger om, at de frivillige arbejder 'politisk', 'strategisk' og med 'udvikling'. Det er imidlertid en meget lille del af de frivillige i landsdelsforeningerne, der arbejder med disse områder, og meget få interesserer sig for det. Kun hver tiende arbejder med 'idrætspolitisk kontakt til myndigheder og organisationer', og endnu færre svarer, at de kunne tænke sig at beskæftige sig dermed. Man bør dog være opmærksom på, at de frivilliges svar givetvis bygger på en ret snæver forståelse af idrætspolitik, som noget der handler om overordnede mål og strategier for idrætten i landsdelen og arbejdet på at realisere dette. Nedenfor fremgår det, at når det gælder arbejdet for at fremme vilkårene for den lokale idrætsforening, som også er en form for idrætspolitik, så beskæftiger en stor del af de forenings-frivillige sig med idrætspolitik.

Lidt flere, godt hver tiende, arbejder med 'strategisk ledelse', og andelen, der kunne tænke sig dette, er også større. Derimod svarer hver femte, at de arbejder med udvikling af nye aktiviteter, og en næsten lige så stor andel kunne tænke sig at arbejde med udvikling. De frivillige vil altså gerne arbejde med udvikling, men det skal have med idrætsaktiviteterne at gøre. Det mere abstrakte idrætspolitiske arbejde interesserer kun en lille del.

Det interessante er nemlig, at det udgør en væsentlig del af det frivillige arbejde på lokalt plan. Det kan imidlertid skyldes, at det idrætspolitiske på lokalt plan i meget højere grad er knyttet til det idrætslige, til foreningens aktiviteter – fx arbejdet for at få en ny fodboldbane eller mere tid i idrætshallen. Det idrætspolitiske på landsdelsniveau har en helt anden karakter, og mange af de frivillige oplever, at rammerne derfor i vid udstrækning er udstykket af de ansatte i landsdelsforeningen og fra DGI på centralt hold. '*... i dag er det næsten dem [de ansatte], der fortæller os, hvordan vi skal arbejde politisk*', siger et bestyrelsesmedlem i en af landsdelsforeningerne, og en af de interviewede nøglepersoner siger.

”Jeg tror også, at kulturen har ændret sig meget (...). Vi får stillet nogle flere krav i dag, end vi gjorde tidligere i det idrætspolitiske. Der er nu noget, der hedder 2010 og 2012, og vi bliver hele tiden påmindet om, hvad vi skal gøre ude i udvalgene. Og det er ikke alle, der gider det – rent ud sagt. Folk vil gerne have det sjovt (...). Det er hvert fald tydeligt at se, hvordan visioner og strategier går hen over hovedet”.

Nøglepersonerne fra DGI Vestsjælland bekræfter, at der er store udfordringer i at få frivillige ind i det politiske arbejde – de foretrækker de små opgaver:

”Det er absolut nemmere i små opgaver. Det at folk ved, at det er en tidsbegrænset periode, og at de ved, at når det her er slut, så er du færdig. Det får du meget sjældnere nej ved, end hvis du spørger, om de vil med i udvalgene. Og jeg tror også, at der er forskel på, om du rekrutterer til et aktivitetsudvalg i forhold til at sidde i en bestyrelse. Aktiviteten er du interesseret i, og udviklingen af den og sådan noget. Der er bestyrelsen mere et politisk organ, hvor du kigger på det overordnede. Og det er i manges øjne uinteressant”.

En anden nøgleperson mener ligeledes, at der er problemer med at sælge bestyrelsesarbejdet, og der er ikke en klar kommunikation om, hvad arbejdet består af:

”Bestyrelsesarbejde er jo svært at sælge, fordi du ikke kan forklare, hvad det går ud på. Ift. at du har en aktivitet, et stævne, kursus eller sådan noget, det kan folk forholde sig til. Men det politiske arbejde i DGI er lidt sværere at sælge (...). De er jo kendt med aktiviteten, men ikke med hvad dem, der lidt længere oppe, foretager sig. De sidder bare og snakker - og det gør vi jo i princippet”.

En nøgleperson fra DGI Vestsjælland tror imidlertid, at lysten til at arbejde mere idrætspolitiske kommer, når man oplever det spændende deri, men det kræver, at man lærer at arbejde på en ny måde:

”Groft sagt så skal folk jo helt ind og være med, før de finder ud af, at det er en fed oplevelse. Og det, tror jeg, er noget af det samme med de her ting, fordi så længe man ikke ved, hvad det er, som der foregår (...). Før blev der sagt, at det er svært med bestyrelsesarbejde, ja det er da svært, men der begynder altså også at komme nogle punkter, som kan diskuteres på nettet. Vi skal bare have en eller anden platform, hvor man så kan gå ind og diskutere, når man har tid til det. Når så vi mødes face to face, så er det kun de ting, som virkelig er nødvendige, vi sidder med. Vi skal vænne os til at gøre tingene anderledes, og der er jo virkelig nogle midler i dag til at få gjort tingene anderledes, og det skal vi vænne os til. Men det koster en proces at få kørt det over”.

'Bestyrelses- og udvalgs-frivillige' contra 'projekt- og aktivitetsfrivillige'

Gennem en del år har man talt om en ny form for frivillighed, som er mere konkret, afgrænset og midlertidig – typisk benævnt som et projekt - i sammenligning med den traditionelle frivillighed, hvor man vælges til en bestemt position i en bestyrelse eller et udvalg. Mange er frivillig på begge måder, og derfor er det svært at finde den store forskel på, hvem der engagerer sig frivilligt på den ene eller den anden måde. Undersøgelsen viser dog, at der er forholdsvis lidt flere mænd end kvinder i ad hoc udvalgene og de konkrete projekter end i de almindelige udvalg og bestyrelser, og projekt-frivillige lønarbejder forholdsvis meget i sammenligning med udvalgs-frivillige. Der er endvidere en tendens til, at de frivillige, der (bl.a.) arbejder frivilligt i ad hoc udvalg, deltager mere i selvorganiseret motion, end øvrige frivillige i landsdelsforeningen. Denne gruppe er også i betydeligt mindre grad frivillig i en lokal idrætsforening.

En af nøglepersonerne mener, at den store forskel mellem bestyrelsesarbejde i landsdelsforeningen på den ene side og frivilligt arbejde i lokale foreninger, udvalg og projekter på den anden side er, at det er en langvarig proces at blive integreret i bestyrelsen i landsdelsforeningen.

"Det tager længere tid at blive en del af bestyrelsen. Vi har så skarp en dagsorden, at vi er nødt til at holde os til den. Og det gør man bestemt ikke i en foreningsbestyrelse og nok heller ikke i mange af udvalgene, fordi det er noget mindre områder, man arbejder med. Så det er én af de ting, man skal vænne sig til".

Selvbestemmelse tillægges stor betydning

Det er velkendt fra adskillige undersøgelser, at frivilligt arbejde forudsætter, at de frivillige i høj grad selv bestemmer, hvad de engagerer sig i, og hvordan de gør det. De frivilliges svar på en række spørgsmål om det frivillige arbejde i DGI bekræfter det. De frivillige vil selv bestemme - i såvel landsdelsforeningen som i udvalgene.

Det er den helt dominerende holdning blandt de frivillige, at man som frivillig kan få lov til at beskæftige sig med de emner, som interesserer én. Det mener næsten fire ud af fem, og det kommer til udtryk i såvel holdningen til forholdet mellem bestyrelsen og udvalgene i landsdelsforeningerne som forholdet mellem DGI på landsplan og landsdelsforeningen. Knap to ud af tre erklærer sig således enig i, at 'Udvalgene skal i højere grad selv bestemme, hvad de vil beskæftige sig med'. Tilsvarende mener en majoritet af de frivillige, at 'Landsdelsforeningen skal i højere grad selv bestemme, hvad den vil beskæftige sig med'. Det tilslutter to ud af fem sig, mens kun omkring 15 pct. er uenige i påstanden. Endnu stærkere kommer dette til udtryk i holdningen til påstanden, at 'DGI på landsplan skal i højere grad udstikke retningslinjerne for, hvad landsdelsforeningen skal beskæftige sig med'. Det er det kun hver tiende frivillige, som helt eller delvist tilslutter sig, mens mere end halvdelen erklærer sig helt eller delvist uenige.

En nøgleperson fra Nordsjælland synes dog, at følelsen af en fælles platform også er vigtig for udviklingen i det politiske arbejde:

”Jeg tror en fælles beslutning om, hvor vi er på vej hen. Hvad er det vi gerne vil? Hvor sender DGI mig hen? Hvad vil landsdelsbestyrelsen? Hvad vil de gerne opnå i DGI Nordsjælland?(...) en fælles platform at stå på. Hvor er vi på vej hen, og hvordan er det, vi kommunikerer sammen(...).

Stort kendskab til DGI men lille deltagelse i møder

Hvor meget følger de frivillige med i, hvad DGI beskæftiger sig med, og hvor meget deltager de i forskellige DGI aktiviteter? Generelt følger de frivillige i landsdelsforeningerne godt med i DGIs gøren og laden. Halvdelen svarer, at de generelt ofte følger med i, hvad DGI gør, og fire ud af fem svarer, at de ofte eller som regel læser Udspil.

Der er også en forholdsvis stor deltagelse i diverse idrætslige aktiviteter. Halvdelen deltager ofte i stævner, turneringer eller aktiviteter, og hver tredje gør det undertiden. Tre ud af fire deltager også i kurser.

Deltagelsen er noget mindre, når det gælder møder af forskellig slags. Den største deltagelse finder vi til udvalgmøder, som to ud af tre af de frivillige i landsdelsforeningerne ofte deltager i. En forholdsvis stor del, knap halvdelen, af de frivillige i landsdelsforeningerne svarer, at de sjældent eller aldrig deltager i debatmøder, foredrag ol.; fire ud af ti deltager sjældent eller aldrig i landsdelsforeningens årsmøde (og det er i højere grad de ældre end de unge, der gør det); og mere end halvdelen deltager sjældent i tværgående møder i landsdelsforeningen.

Blandt de frivillige i lokalforeningerne svarer omkring halvdelen, at de ofte eller undertiden følger med i, hvad DGI gør; mere end halvdelen læser Udspil; og en tilsvarende andel følger med på hjemmesiden. En forholdsvis stor andel deltager også i idrætslige aktiviteter såsom stævner, opvisninger og kurser. Derimod er deltagelsen meget lav i de fora, hvor landsdelsforeningens aktiviteter diskuteres og beslutes, og hvor idrætspolitik og foreningsidrættens vilkår diskuteres. Under hver tiende deltager ofte eller undertiden i årsmødet, mens lidt flere deltager i aktivitetsmøder, debatarrangementer og foredrag.

En nøgleperson fra Nordsjælland bekræfter, at der ikke er mange fra lokalforeningerne, der deltager i et fora som årsmødet, og det kan have noget at gøre med, hvad der tales om på møderne:

”Vi har lige haft årsmøde. Jeg tror ikke, der var 20 procent af vores 338 lokalforeninger repræsenteret. Bare for 10 år siden, da jeg kom herover, var der dobbelt så mange, som deltog i årsmødet. Og der var virkelig gang i debatten. Og det ebber langsomt ud. Og det er måske fordi, vi i stedet for at tale om aktiviteten taler om tipsmidler og andet kedeligt stof. Og så tror jeg også, at vi kan regne med, at mange lokalforeninger har lige så svært ved det som DGI, så man orker ikke at deltage i det. Og det spejler sig så også i vores aktivitet”.

En nøgleperson fra DGI Vestsjælland tror, at man skal gøre mere reklame for arbejdet i bestyrelsen og DGI:

”Det har også noget at gøre med, at vi i DGI ikke har været gode nok til at gøre reklame for os selv i foreningerne. Og det er jo ellers en af de ting, der ligger i vores strategi, at vi skal ud og gøre mere opmærksom på os selv. Vi er meget enige om, at vi har et skide godt produkt, og derfor er det lidt ærgerligt, at de foreninger, som skal bruge det produkt, ikke kender os godt nok. Og det er vi meget bevidste omkring. Det er direkte med i vores mål frem mod 2012”.

10.3. Konsekvenserne af de organisatoriske ændringer i DGI for det frivillige arbejde

Siden 2000 har DGI undergået væsentlige organisatoriske ændringer, som kan tænkes at have indflydelse på omfanget og karakteren af det frivillige arbejde i landsdelsforeningerne. Landsdelsforeningerne fungerer i højere grad end tidligere som en ’professionel’, ’politisk’ ’idræts-entreprenør’. Det er, som beskrevet i indledningen, tænkeligt, at disse ændringer har haft indflydelse på hvor mange og hvem, der er interesseret i at arbejde frivilligt i en landsdelsforening. På den ene side kan disse opgaver have gjort det mere spændende for nogle personer at påtage sig de centrale poster i en landsdelsforening. På den anden side er det også muligt, at de nye opgaver stiller en række krav, fx. en omfattende mødevirksomhed, som af mange ikke opleves som vedkommende og meningsfuldt.

Den først og mest iøjnefaldende organisatoriske ændring er, at de fleste af landsdelsforeningerne er blevet større, hvilket har betydet, at den fysiske – men måske også mentale – afstand mellem landsdelsforeningen og mange af lokaleforeningerne er blevet større. I de to landsdelsforeninger, som er omfattet af denne undersøgelse, gør dette sig dog kun gældende for DGI Vestsjælland. En nøgleperson fra denne landsdelsforening fortæller, at afstanden fra lokalforening til bestyrelsen er stor, hvilket påvirker synligheden af det politiske arbejde:

”Jeg tror da også, at afstanden fra foreningerne til det, der foregår i landsdelsbestyrelsen, er meget større end afstanden fra udvalgene og så det, der foregår i bestyrelsen. Derfor tror jeg, at der er mange ude i foreningerne, som slet ikke tænker i bestyrelsesarbejde i DGI. Dem, der er i idrætsudvalgene, de har set landsdelsbestyrelsen og noget af det arbejde, der foregår (...). Det er fordi, at idrætsforeningerne ikke interesserer sig for DGI som sådan. Det er jo den organisation, de er medlem af, og som tilbyder kurser, men det rent ledelsesmæssige tror jeg ikke, at der er ret mange, der tænker i”.

En anden af de interviewede nøglepersoner mener ligeledes, at de strukturelle ændringer har ændret på nærheden i DGI:

”Ja, arbejdstingene har ændret sig, men nærheden forsvinder lidt. Det gælder både for vores udvalg og ud til vores foreninger. Jo større vi bliver, jo flere foreninger/forhold skal vi kende, og så kan det godt være svært at følge med hele vejen rundt. Nærheden og kendskabet til hinanden er ikke så tæt, som det var før. Jo mindre man er, jo mere

kender man hinanden. Også hvordan vi får lært hinanden bedre at kende, og hvordan vi skal bruge hinanden. Før der kendte man mere hinanden end nu”.

Nøglepersonerne, der blev interviewet, så dog flere nuancerer i spørgsmålet, om de strukturelle ændringer har resulteret i en større afstand til foreningerne og mindre nærhed i landsdelsforeningen. En af nøglepersonerne mener således, at foreningerne på den ene side er kommet tættere på, men på den anden side har fået en større afstand til bestyrelsen.

”Jeg tror, vi skal kigge på det fra begge sider af. Fordi jeg egentlig tror, at foreningerne er kommet tættere på DGI, men bestyrelsen i DGI er nok kommet længere fra foreningerne. Fordi foreningerne har en væsentlig bedre kontakt til kontoret herude, fordi der er nogle medarbejdere, der er dedikeret til de forskellige idrætsgrene. Så foreningerne har en bedre kontakt til DGI som sådan, men vi har en følelse af, at vi er meget længere væk fra foreningerne. Fordi vi ikke har den kontakt. Ingen af os ringer til en forening og snakker med en formand, på samme måde som man gjorde førhen. Så derfor tror jeg, at man kan dele det op. Så man skal til at tænke på, om vi egentlig har behovet for at være tættere på foreningerne. Så vi skal rent mentalt få drejet os, ligesom foreningerne har gjort det. Og få sagt at nu gør vi noget andet, end vi gjorde tidligere, og så ikke blive frustreret over, at vi ikke har den samme kontakt som tidligere. Fordi jeg tror faktisk, at foreningerne har en bedre kontakt til DGI, end de tidligere har haft”.

Den anden væsentlige ændring i landsdelsforeningerne er, at der er sket en betydelig professionalisering af landsdelsforeningerne i form af flere ansatte. De frivillige i landsdelsforeningen er delte i synet på denne professionalisering. En majoritet af de frivillige synes, at arbejdet i landsdelsforeningen i højere grad skal udføres af frivillige, men en forholdsvis stor del er ikke enig i dette. Samtidig synes de frivilliges holdning dertil at være noget tvetydig. Andelen som støtter synspunktet, at landsdelsforeningen i højere grad bør ansætte folk til de forskellige opgaver, er således højere end andelen, der går imod dette. Og det store flertal af de frivillige værdsætter den hjælp, de får fra de ansatte på landsdelsforeningens kontor.

I interviewene med nøglepersonerne i de to landsdelsforeninger var forholdet mellem de ansatte og de frivillige også et tema for diskussionen. Flere af de interviewede oplever, at ændringerne har øget kravene til bestyrelsen.

”En særlig organisation kræver også en særlig bestyrelse. Så det kræver noget mere af os. Det kræver, at vi er forberedt(...). Det kræver, at vi bliver bedre til at sige, når det ikke er den vej vi vil (...). Det kræver også, at vi i bestyrelsen er i stand til at udvikle os”.

Et andet bestyrelsesmedlem uddyber dette.

”Den største forskel, der er sket, er, at vi har fået en meget stor sparringspartner i vores administration. Og det er med til at gøre, at vi kan være visionære sagsbehandlere. Vi har fået en idrætsschef og en administration, der ligesom tager sig af de praktiske ting. Og personligt mener jeg, at vores helt store udfordring bliver, at vi virkelig bliver gode sparringspartnere. De ting, VI skal tænke på, er politiske, og DE skal tænke på driften. Og det er helt klart blevet meget større. Før var det bare folk, der sørgede for, at aktiviteten kørte, men i dag er det jo næsten dem, der fortæller os, hvordan vi skal arbejde politisk. Og der mener jeg, at vi har en udfordring i at sige, at det er os, der skal tage os af det politiske. Men det er ikke negativt ment, det er meget positivt. Fordi det er en fornuftig arbejdsfordeling at gøre de her ting. Det er for mig at se den helt store forandring”.

Den tredje større ændring på DGI's landsdelsniveau er, at landsdelsforeningerne i dag har en række opgaver, som det regionale organisationsniveau ikke havde tidligere. Bl.a. gennemfører mange landsdelsforeninger projekter, der er finansieret af statslige puljer eller fonde, og udfører opgaver for kommuner. Dertil kommer at det politisk-strategiske arbejde har fået en større vægt, end det tidligere havde. Endelig er flere af de interviewede i undersøgelsen også inde på, at der er sket en centralisering i forholdet mellem landsdelsforeningerne og DGI på landsplan. Opgaverne, som landsdelsforeningen skal beskæftige sig med, bliver i højere grad udstukket fra landsplan, end de tidligere gjorde.

Undersøgelsen viser, som beskrevet ovenfor, at det er forholdsvis få i landsdelsforeningerne, der beskæftiger sig med idrætspolitik og endnu færre svarer, at de kunne tænke sig at arbejde dermed. Det skyldes imidlertid ikke, at de frivillige i lokalforeningerne ikke er vant til at arbejde med idrætspolitiske spørgsmål. Andelen der gør det på lokalt plan er meget højere, end den er på landsdelsniveau. Men det er givetvis en helt anden form for idrætspolitisk arbejde lokalt: Mere konkret med sigte på at få faciliteter og skabe bedre betingelser for idrætsforeningen. På landsdels niveau er det idrætspolitiske mere strategisk, det handler om mere og andet end den foreningsorganiserede idræt, og så er emnerne, som især bestyrelsen i landsdelsforeningerne skal forholde sig til, ofte udstukket fra landsorganisationen.

11. Hvordan kan det frivillige arbejde i DGIs landsdelsforeninger styrkes?

Udover at analysere det frivillige arbejde i landsdelsforeningerne og finde frem til de forhold, der er fremmende og hæmmende for frivilligheden, skal undersøgelsen også bidrage til en diskussion i DGI af, hvad man kan gøre for at styrke det frivillige arbejde. Dette sidste kapitel tager sigte på dette formål.

Kapitlet er en diskussion af forskellige mulige strategier for, hvordan det frivillige arbejde i landsdelsforeningerne kan styrkes. Vi forholder os ikke til, om det i sig selv er et væsentligt mål, men tager udgangspunkt i, at DGI ønsker at styrke den frivillige side af idrætten, og at de frivillige i DGIs landsdelsforeninger også tillægger det stor betydning. Strategierne er diskuteret med undersøgelsens følgegruppe bestående af foreningskonsulent Steen Ulrik Hansen fra DGI Vestsjælland, foreningskonsulent Carsten Friis Overby fra DGI Nordsjælland, medlem af DGIs Uddannelsesforum Anne Refsgaard og landskonsulent Jette Velling Lindholm. Gruppens medlemmer kan dog ikke tages til indtægt for kapitlets indhold, som rapportens forfattere har det fulde ansvar for.

Diskussionen vil først og fremmest bygge på undersøgelsens resultater og andre undersøgelser af frivilligt arbejde. Men grundlaget for diskussionen er også det teoretiske, at deltagelsen i frivilligt arbejde hænger sammen med, hvordan de organisatoriske og samfundsmæssige rammer for at engagere sig i frivilligt arbejde er i overensstemmelse med (matcher) de motiver og anledninger, der får folk til arbejde frivilligt. Motiverne og anledningerne til at engagere sig i frivilligt arbejde kan opdeles i tre principielt forskellige typer.

For det første involverer man sig i frivilligt arbejde, fordi det giver "mening" for den enkelte, dvs. at det bygger på værdier og holdninger. Ikke nødvendigvis i form af ideologier - religiøse eller politiske - men snarere mere jordnært: At flere kommer til at dyrke idræt, at foreningsidrætten udvikles, at børn har noget fornuftigt at gå til, at lokalsamfundet styrkes osv. Hvad er 'meningen' med at engagere sig frivilligt i DGI til forskel fra andre foreninger og organisationer?

Men det er ikke tilstrækkeligt, at det frivillige arbejde er meningsfyldt for den enkelte. Det skal også være forbundet med "lyst" (spændende og interessant) - den frivillige skal selv have noget ud af det: Det kan være den "lyst" det er at stå for en aktivitet, at have ansvaret for noget, at være en del af et socialt fællesskab eller at afprøve sig selv. Det forudsætter, at landsdelsforeningen tør overlade ansvar, respektere den frivilliges måde at gøre tingene på og værdsætte de kvaliteter, den enkelte bidrager med.

Frivilligt arbejde er imidlertid ikke altid så frivilligt, som ordet antyder. Ofte påtager man sig det, fordi det er "nødvendigt". Den side af motivationen for at engagere sig frivilligt spiller en stor rolle i lokale foreninger. Hvis ikke jeg hjælper til, kan mine børn ikke fortsætte med at gå til svømning, eller så bliver den planlagte tur ikke til noget. Men det spiller givetvis en lille rolle for at engagere folk i frivilligt arbejde i en større organisation. Selvom mange givetvis synes, at landsdelsforeningens arbejde har stor betydning for

foreningen, så opfatter de fleste det ikke som 'nødvendigt', at de involverer sig i landsforeningen. I store foreninger og organisationer er det lettere at gemme sig, at være 'free rider', og satse på at andre påtager sig det nødvendige arbejde. De lokale foreningers engagement i DGIs landsdelsforeninger afhænger således af, om DGIs aktiviteter opfattes som 'nødvendige' og uundværlige for foreningerne ⁸.

Det helt centrale ved denne forståelse er, at alle personer under de rigtige omstændigheder kan engageres i frivilligt arbejde – når formålet, sammenhængen, situationen, aktiviteten og organiseringen gør det 'meningsfuldt', 'spændende' og 'nødvendigt'. Vi er hverken mere eller mindre motiverede for at arbejde frivilligt – det bliver vi under specifikke omstændigheder. Derfor må foreninger og organisationer skabe sådanne omstændigheder. Hvad kan DGIs landsdelsforeninger gøre? I det følgende diskuteres forskellige strategier på baggrund af denne undersøgelse og anden forskning i frivilligt arbejde.

1. 'Det frivillige arbejde skal sælges bedre'?

Blandt de interviewede er der en stærk tro på, at man kan engagere flere ved en bedre 'markedsføring' af landsdelsforeningens aktiviteter og det frivillige arbejde deri. Det handler om at 'sælge' det frivillige arbejde bedre, især i forhold til de unge. Fx. mener en nøgleperson fra Vestsjælland, at det er nødvendigt at gøre det mere klart, hvad bestyrelsen laver:

"En af vores opgaver i bestyrelsen er da at visualisere det, vi gør. Fortælle folk hvad det er, vi gør. Så du som ny i udvalget kan sige. "Det der lyder godt nok spændende, det kunne jeg godt tænke mig at arbejde med". Vi er jo ikke de sidste, der har lyst til det her. Der skal nok gå nogle derude, som har lyst til det, de ved bare ikke, hvad det er, vi arbejder med. Derfor er det svært at sige, "jeg har bare lyst til at komme ind i bestyrelsen". I det øjeblik at vi forstår at fortælle dem, hvad vi går og laver, tror jeg også, at der er nogle, der vil begynde at interessere sig for, hvad det er, vi går og laver. Og måske oven i købet kommer med feedback og kritik af det, vi går og laver".

⁸ "Nødvendigheden" som forudsætning for frivilligt arbejde har sit teoretiske grundlag i de teorier, der antager, at vores valg og handlinger er motiveret af princippet om nyttemaksimering (rational choice).

"Mening" som forudsætning for frivilligt arbejde bygger på den sociologiske teori om normativ konformitet, der antager, at handlinger sker inden for en struktur af normativ regulering, som delvis bestemmer de mål, som tilstræbes, og de midler der tages i anvendelse for at nå målet.

"Lysten" som forudsætning for frivilligt arbejde bygger på teorien om emotionel tilknytning, der antager, at grundlaget for alle handlinger skal findes i følelser, der opstår i relationerne mellem mennesker.

En anden mener, at hvis man havde en klarere strategi for rekrutteringen, så kunne man bedre markedsføre landsdelsforeningens arbejde.

"Jeg tror, at hvis vi bliver bedre til at markedsføre de ændringer, som er sket blandt andet i landsdelsbestyrelsen, så tror jeg, man i højere grad vil kunne se, hvordan unge mennesker interesserer sig for det (...).

Det moderne samfund er præget af en stærk tro på markedsføring, reklame og branding. Virksomheder slås om kundernes gunst ved hjælp af sofistikerede reklamer. Kommuner tror, at 'branding' får flere gode skatteborgere og virksomheder til at flytte til kommunen. Og de politiske partier tror, at når de ikke opnår den forventede tilslutning, så skyldes det manglende evne til at forklare og markedsføre politikken. Det kan jo ikke skyldes indholdet! Den samme opfattelse er udbredt blandt de interviewede i DGI. 'Vi har jo et godt produkt', som en udtrykker det.

Selvfølger spiller markedsføring og synlighed en rolle. Denne undersøgelse viser, at de frivillige, som følger mest med i DGI, fx. ved at læse Udspil og følge med på hjemmesiden, også er de mest interesserede i at arbejde frivilligt i landsdelsforeningen. Mens 26 pct. af de, der ofte læser Udspil, og 41 pct. af de, der ofte følger med i, hvad DGI gør, svarer, at de godt kan tænke sig at arbejde frivilligt i landsdelsforeningen, gælder det samme kun for 10 pct. af de, der aldrig læser Udspil, og 7 pct. af de, der aldrig følger med i, hvad DGI gør.

Der er dog også en række forhold, som taler imod, at det har så central en betydning for rekrutteringen af frivillige i landsdelsforeningerne. Helt i overensstemmelse med en række andre undersøgelser af frivilligt arbejde viser denne undersøgelse, at folk først og fremmest er kommet i gang med det frivillige arbejde, fordi de helt konkret blev opfordret til det, og fordi der var en konkret anledning dertil. Meget få reagerer på en generel opfordring, og få kommer i gang uopfordret. En undersøgelse af frivilligt arbejde fra 2004 viste ligeledes, at annoncer og reklamer for frivilligt arbejde har meget lille betydning (Fridberg, Koch-Nielsen og Henriksen 2006: 61). Synliggørelse kan således skabe en stemning eller interesse, men det resulterer ikke automatisk i, at der kommer flere frivillige. Det forudsætter en personlig relation, fx i form af en personlig opfordring og / eller kendskab til en person, der allerede arbejder frivilligt samme sted, samt en meget mere konkret anledning, opgave eller aktivitet, som personen kan set det interessante og meningsfulde i at arbejde med.

2. Stærkere markering af DGIs værdier?

Det er som nævnt en udbredt opfattelse blandt de interviewede, at hvis opgaverne beskrives og gøres konkrete, så vil flere få lyst til at arbejde frivilligt. Det har givetvis betydning i den konkrete rekruttering – når folk opfordres til at påtage sig en frivillig opgave. De skal vide, hvad opgaven går ud på, for at tage stilling til, om det er noget, de kunne tænke sig at bruge tid på.

I den sammenhæng er det imidlertid tankevækkende, at de frivillige stort set ikke nævner DGIs værdier som et 'middel' til at engagere flere frivillige. Det er snarere udtryk som,

'vi har et godt produkt', der bruges. Det kan skyldes, at de frivillige generelt ikke tror på, at holdninger og værdier skaber større frivillighed. Men det er nok snarere udtryk for, at mange frivillige i idræt ikke forbinder aktiviteterne og deres frivillige virke med særlige holdninger og værdier. En større analyse af foreningslivet i Danmark viser, at idrætsforeningerne først og fremmest er 'aktivitetsforeninger', hvor ideologi og samfundsmæssige mål spiller en lille rolle, mens en mindre del af foreningerne har et mere lokalt perspektiv og meget få er idébaserede i klassisk forstand med tilknytning til de store politiske og sociale bevægelser i Danmark (Ibsen 2006). Samme undersøgelse viser også, at landsorganisationer (generelt) i højere grad har samfundsorienterede og ideologiske mål end deres medlemsforeninger, og dette gælder også i idræts- og fritidsorganisationer. Det er bl.a. bemærkelsesværdigt, at kun omkring hver tiende af idrætsforeningerne mener, at foreningen bygger på værdierne i begrebet 'folkelig oplysning', selvom det bl.a. er dette begreb, som såvel DGI som folkeoplysningsloven refererer til, selvom det ikke tillægges samme værdi, som det gjorde tidligere. Dette synes at bestyrke, at en stærkere holdningsmæssig profil er en tvivlsom strategi til at styrke involveringen i DGIs arbejde på landsdelsplan.

Der er dog også forhold, som taler for, at holdninger og værdier har væsentlig betydning for rekrutteringen af frivillige. For det første har en række humanitære organisationer de seneste år oplevet en voksende interesse blandt især unge for at engagere sig frivilligt i humanitært arbejde – måske fordi de har formået at vise klare holdninger og værdier. For det andet viser undersøgelser, at værdier spiller en stor rolle for de frivilliges engagement, og især hvad de ønsker at engagere sig i (Habermann 2001: 187 - 202) ⁹. Derfor antages det, at organisationer, der har klare værdier, vil have lettere ved at rekruttere frivillige end organisationer, hvor det er uklart, hvad organisationen står for. Det har dog ikke samme betydning blandt frivillige i idræt, som det har for frivillige på det sociale område, i humanitære organisationer ol. For det tredje er der faktisk en del af de frivillige i de lokale foreninger, der blev interviewet til undersøgelsen, som begrundede deres frivillige engagement med den betydning foreningen har for lokalsamfundet og de demokratiske sider ved foreningslivet. Det er ikke abstrakte ideologiske mål, men ret konkrete værdier, som betyder noget for de pågældende i de sammenhænge, som de lever og engagerer sig i.

Det ligger udenfor denne undersøgelse at analysere, om DGI har en anden holdningsmæssig (ideologisk) profil end tidligere, og derfor er det ikke muligt at belyse, om dette i givet fald har haft indflydelse på rekrutteringen af frivillige. Det er imidlertid værd at diskutere, om en bredere orientering mod 'idræt for alle' til forskel fra det traditionelle fokus på 'foreningsidræt' alene har givet DGI en mindre klar profil ¹⁰, der måske har betydet, at der for mange er for stor forskel mellem det, som landsdelsforeningen beskæftiger sig med, og det de frivillige i de lokale idrætsforeninger er optaget af. DGIs nye formål med fokus på begreberne fællesskab, sundhed og udfordring har sandsynligvis givet DGI en

⁹ Man skal dog ikke underkende, at svarene i undersøgelser af folks motiver for at udføre frivilligt arbejde kan afspejle den dominerende samfundsmæssige forståelse (diskurs) af frivilligt arbejde som noget uegennyttigt (altuistisk, idébaseret) (Koch-Nielsen, Henriksen, Fridberg og Rosdahl 2005: 95)

¹⁰ Dette viser sig bl.a. i en interesse for nye og bedre idrætsfaciliteter, der ikke kun kommer foreningsidrætten til gode; deltagelse i partnerskaber mellem idrætsforeninger og kommunale institutioner; samt samarbejdet med nye breddeidrætskommuner om en række aktiviteter, der i beskedent omfang involverer de lokale idrætsforeninger.

tiltrængt holdningsmæssig fornyelse, der er mere forståelig for mange idrætsforeninger og frivillige, end det gamle formål var. Men samtidig kan denne betoning af værdier og mål, som der er generel konsensus om i Danmark, og som ikke har forbindelse til særlige sociale eller kulturelle bevægelser, som det gamle folkelighedsideal havde, have skabt et mere diffust billede af, hvad DGI står for. Hvad er det man som frivillig i DGI så at sige skal 'kæmpe' for?

3. Uddannelse?

Uddannelse og kurser er en tredje mulig strategi til udvikling af det frivillige arbejde. Det er en strategi, der er en tradition for i DGI, og som der generelt er stor politisk tiltro til – på dette såvel som andre områder.

I denne undersøgelse svarer hele 44 pct. af de frivillige i landsdelsforeningerne, at et af de forhold, som kunne få dem til at yde mere frivilligt arbejde i DGI er, 'At jeg kan deltage i uddannelser / kurser inden for områder, som interesserer mig'. Dette svarer dog ikke entydigt til de erfaringer, landsdelsforeningerne har, når det gælder de frivilliges tilslutning til kurser, der tilbydes. Så måske svarer de frivillige, at uddannelser og kurser har betydning for deres lyst til at arbejde frivilligt, fordi uddannelse nærmest pr. refleks opfattes som et gode. Tilslutningen til kurser i idrætsorganisationerne har de seneste ti år været faldende, og folks 'kursus-behov' synes i det hele taget at være mættet af et stort udbud af kurser i mange andre sammenhænge.

Det er usikkert, om muligheden for at deltage på kurser og uddannelse kan motivere folk til at engagere sig i frivilligt arbejde. 'Læring' spiller ganske vist en betydelig rolle for de frivilliges engagement, som flere undersøgelser viser, og det spiller en forholdsvis stor rolle for de frivillige i idræt (Habermann 2001: 188). Men det handler ikke om formel læring, der finder sted på uddannelser og kurser. Det handler i meget højere grad om den læring, der sker i samarbejdet med andre og ved at arbejde med bestemte opgaver. Befolkningsundersøgelsen af frivilligt arbejde fra 2004 viste, at støtte til det frivillige arbejde i form af kurser, vejledning, økonomisk kompensation mv. især findes inden for politisk og fagligt arbejde. En betydelig større andel af de frivillige på disse områder har modtaget denne form for hjælp eller støtte. Men det er samtidig det område, hvor forholdsvis flest ønsker at stoppe som frivillig. Det konkluderes dog, at motivationen til at fortsætte måske havde været endnu dårligere uden støttemuligheder (Koch-Nielsen, Henriksen, Fridberg og Rosdahl 2005: 116). På tværs af de forskellige samfundsområder med frivilligt arbejde kan man dog ikke se en sammenhæng mellem villigheden til at fortsætte som frivillig og muligheden for at deltage i kurser og få økonomisk kompensation og rådgivning.

Dette bekræfter, hvad andre undersøgelser også har vist, at afledte fordele og gevinster ved at arbejde frivilligt, fx. i form af fritidstøj, øget status og økonomisk kompensation, ikke tillægges ret stor betydning af frivillige.

Vi kan heller ikke ud fra denne undersøgelse sige, om kurser og uddannelse kan medvirke til, at de frivillige i højere grad engagerer sig i ledelsesmæssige, strategiske og idrætspolitiske opgaver, som DGI satser på. Men det er et meget væsentligt og principielt spørgsmål, om uddannelse og kurser skal være en forudsætning for at engagere sig i frivilligt arbejde.

For foreninger og organisationer, der primært fungerer ved frivilligt arbejde, er evnen til at rekruttere frivillige med vidt forskellige erfaringer og kompetencer af langt større betydning for foreningernes udvikling og overlevelse, end kurser og uddannelse af de frivillige er. Det betyder imidlertid også, at foreningerne må indrette sig efter, hvilke kvalifikationer de frivillige besidder på det givne tidspunkt. Foreningerne kan ikke altid regne med, at de frivillige har lige netop de ønskede kvalifikationer, og 'kunsten' går derfor i høj grad ud på at udnytte netop de kvalifikationer, som medlemmerne besidder. Det er i højere grad de frivilliges personlige engagement, kvalifikationer og kompetence, som er bestemmende for, hvordan foreningen fungerer og udvikler sig, end abstrakte målsætninger og strategier.

Hvis kravene til de frivillige i foreninger og landsdelsforeninger skrues op, så det nærmest bliver en nødvendighed at tage på kurser for at bestride hvervenerne, så får foreningerne og landsdelsforeningerne for alvor problemer med at rekruttere nye frivillige, og så fjerner foreningerne sig fra det værdigrundlag, som er fundamentet for deres eksistens: At folk selv kan varetage deres interesser, mål og ideer ud fra de erfaringer og kvalifikationer, de har opnået gennem almene uddannelser, erhvervsuddannelser, arbejde, sociale netværk, mv.

4. Bedre hjælp eller service til de frivillige?

En fjerde ofte nævnt strategi er at gøre det lettere at være frivillig. Bl.a. ved at lade lønede medarbejdere tage sig af de kedelige og besværlige opgaver, og ved at professionelle støtter og servicere de frivillige.

Undersøgelsen viser som nævnt, at de frivillige værdsætter den service og hjælp, de får fra landsdelskontoret, og mange af de opgaver, som landsdelsforeningerne i dag varetager, ville givetvis ikke kunne løses af frivillige alene. En ændring af balancen mellem de frivillige og de ansatte har imidlertid en række mulige bagsider.

For det først reducerer det let de frivillige til 'hjælpere' – som en af de interviewede også giver udtryk for: ” ... i dag er det jo næsten dem, der fortæller os, hvordan vi skal arbejde politisk”. Dvs. at det er de ansatte, som sætter dagsordenen. De ansatte gør måske nok arbejdet lettere, men det bliver også mindre interessant, og vil derfor ikke tiltrække dem, som gerne vil engagere sig for 'at gøre en forskel', som det populært udtrykkes.

For det andet synes den øgede professionalisering at øge kravene til de frivillige, hvis de skal følge med og matche de ansatte. Flere af de interviewede gav udtryk for denne oplevelse.

For det tredje kan større professionalisering og øget vægtning af service og 'professionalisme' let betyde, at såvel foreningerne som de frivillige i højere grad forventer 'service', som en af de interviewede var opmærksom på.

”Fordi foreningerne har en væsentlig bedre kontakt til kontoret herude, fordi der er nogle medarbejdere, der er dedikeret til de forskellige idrætsgrene (...), men vi har en følelse af, at vi er meget længere væk fra foreningerne. Fordi vi ikke har den kontakt. Ingen af os ringer til en forening og snakker med en formand, på samme måde som man gjorde førhen”.

5. Organisere det frivillige arbejde på en ny måde?

Som beskrevet ovenfor tror flere af de interviewede i undersøgelsen, at det især vil være lettere at engagere unge i frivilligt arbejde, hvis det organiseres på en anden måde end den traditionelle udvalgs-organisering. For det første skal arbejdet være konkret og afgrænset uden binding over en længere periode. For det andet skal det være mindre formelt og i højere grad foregå i netværk og uformelle grupper, hvor deltagerne bidrager med det, de har tid og lyst til.

Nyere analyser af frivillige organisationer har peget på, at svigtende medlemstilslutning og engagement – især fra unge – er et resultat af manglende rummelighed og fleksibilitet i organisationsstrukturen. Løsningen derpå skulle derfor være nye organisations- og deltagelsesformer. I en analyse af Ungdommens Røde Kors viser Tine Isen, at den traditionelle foreningsorganisering er blevet afløst af zapperorganisering, hvor den enkelte ikke indgår en traditionel medlemskontrakt af mere permanent karakter, men zapper fra projekt til projekt.

“... unge foretrækker at engagere sig i tidsbegrænsede projekter, hvis ledelse de selv har direkte indflydelse på, frem for at melde sig ind i en forening (...) de fleste er ikke engagerede i driften af organisationen – “det kedelige organisationsarbejde” – men lægger stor vægt på, at de er tilknyttet en mindre enhed, så de kan få indflydelse, hvis de vil. Her ser vi sporene af græsrodsorganiseringen fra 1960’erne med den store forskel, at de unge værger sig ved at udøve medindflydelse og i stedet fokuserer på aktiviteten mere som en form for afgrænset ansættelsesforhold” (Christensen og Isen 2001: side 147 – 157).

Denne undersøgelse kan desværre ikke sige ret meget om, hvilken betydning den uformelle organiseringsform har. Dels fordi de fleste frivillige på landsdelsplan deltager i såvel de traditionelle formelle strukturer (bestyrelse og udvalg) som mere uformelle projekter og netværk, hvorfor det er svært at se, hvem der typisk engagerer sig i den ene eller den anden form, og hvad det betyder for deres engagement. Dels fordi en grundigere analyse af forskellene mellem de to organiseringsformer ville kræve andre metoder end anvendt i denne undersøgelse ¹¹. Undersøgelsen tyder dog på, at de frivillige i de mere uformelle sammenhænge i lidt højere grad end de frivillige i udvalg og bestyrelse har erfaring med idræt fra andre sammenhænge end foreningsidrætten.

Erfaringerne fra flere forsøgsprojekter bekræfter dele af Isens analyse (Ibsen 2002). På den ene side er det svært at engagere de unge i spørgsmål om medindflydelse og demokrati på et formelt organisatorisk plan, som denne undersøgelse også synes at vise. På den anden side vil de gerne have indflydelse på – eller selv bestemme over – de konkrete opgaver og aktiviteter, de selv deltager i. Det taler for en større rummelighed og en bre-

¹¹ Det ville kræve, at man over en periode fulgte rekrutteringen til og arbejdet i de to organiseringsformer med observationer og interviews af deltagerne.

dere demokrati-forståelse i foreningerne og organisationerne. Erfaringer fra disse forsøgsprojekter viser imidlertid også, at sådanne deltagelsesformer er vanskelige, hvis ikke der findes mere strukturerede og formaliserede organisationer som ramme derfor. Zapperorganisation og direkte demokrati forudsætter så at sige en mere traditionel organisation (fx en forening) til at kunne zappe og udøve direkte indflydelse i.

6. Styrke den frivillige kontakt til foreningerne?

En af foreningslederne, der er citeret ovenfor, mener, at landsdelsforeningen skal tilpasse sig ændringerne i forholdet til foreningerne – at det ikke er lige tæt som tidligere. Andre mener dog, at problemerne med at få folk til at involvere sig i landsdelsforeningen netop skyldes denne større distance til foreningerne.

Det er fortsat de frivillige i medlemsforeningerne, som er den helt centrale rekrutteringsbasis til det frivillige arbejde i DGIs landsdelsforeninger. De fleste frivillige er selv aktive i en lokal idrætsforening - som idrætsaktiv og som frivillig. Seks ud af ti af de frivillige i landsdelsforeningerne arbejder også frivilligt i en lokal idrætsforening, og yderligere en fjerdedel har tidligere gjort det. Hver tredje begrundede endvidere deres frivillige engagement i landsdelsforeningen med, at de gerne vil arbejde for at fremme vilkårene for de lokale idrætsforeninger. Endelig er 'Kontakt til medlemsforeningerne' den frivillige aktivitet, som næst flest gerne vil beskæftige sig med (ud over dét de aktuelt beskæftiger sig med). Denne interesse for at arbejde med og for de lokale idrætsforeninger hænger selvfølgelig sammen med, at de fleste er rekrutteret derfra og stadig aktive deri.

Det er sandsynligt, at større kontakt til, samarbejde med og støtte til de lokale idrætsforeninger vil give flere foreningsfrivillige et kendskab til og en interesse for at arbejde i landsdelsforeningen. Knap hver femte af de frivillige i landsdelsforeningerne svarer, at foreningens samarbejde med DGI om et projekt eller en aktivitet var en af grundene til, at de kom i gang med frivilligt arbejde i landsdelsforeningen. Og hver tredje svarer, at det ville motivere dem til mere frivilligt arbejde i DGI, hvis '... mit frivillige arbejde i højere grad gavner min forening eller mit lokalområde'. Frivillige i gymnastik fortæller endvidere, at de har gode erfaringer med at arbejde sammen med lokale idrætsforeninger om afholdelse af gymnastikstævner, og hvordan det har givet de to parter et bedre kendskab til hinanden som et væsentligt grundlag for at engagere nye i DGIs arbejde.

Det handler altså om mere end 'kommunikation' med foreningerne. Det skal være konkret samarbejde eller hjælp. Fx. om afviklingen af et gymnastikstævne eller en turnering, gennemførelsen af et integrationsprojekt, støtte til udviklingen af foreningen, hjælp til udarbejdelsen af et forslag til en ny idrætsfacilitet ol. Det er i denne form for kontakt til foreningerne, at grundlaget for flere frivillige i landsdelsforeningen bl.a. skabes.

7. Mere idrætsaktivitet i landsdelsforeningen?

Uanset om vi spørger på den ene eller den anden måde, så viser svarene fra de frivillige, at de først og fremmest engagerer sig i og har lyst til at arbejde med opgaver, der er en del af den pågældende idrætsgren, de er optaget af. De opgaver, som flest deltager i, er afvikling af arrangementer, udarbejdelse af programmer for sæsonen, udvikling af nye aktiviteter

samt undervisning og instruktion. Den væsentligste begrundelse for at arbejde frivilligt i landsdelsforeningen er, at de 'kan li' at arbejde med en bestemt idrætsgren', som næsten to ud af tre tilslutter sig. Og de aktiviteter, som de frivillige i lokalforeningerne især har lyst til at arbejde med i DGI, er 'deltagelse i store arrangementer', 'afvikling af turneringer og stævner' samt at 'arrangere kurser og møder'.

Det er glæden ved gymnastik, fodbold, friluftsliv, petanque osv., lysten til at arbejde sammen med andre med samme interesse, og oplevelsen af det meningsfulde deri og den betydning det har for andre, som engagerer folk i frivilligt arbejde.

Dette engagement vil for nogle skabe en interesse for det mere overordnede ledelsesmæssige, strategiske og politiske, men udgangspunktet for langt de fleste er og vil være engagementet i en idrætsaktivitet. Det viser erfaringerne fra gymnastikken.

Til forskel fra de andre idrætsaktiviteter i DGI, står gymnastikken i landsdelsforeningerne for flere aktiviteter, som knytter mange gymnaster til organisationen. Først og fremmest de forskellige landsdelshold (repræsentationshold), som halvdelen af de frivillige i gymnastik har deltaget på. Men også stævnerne og kurserne, hvor instruktører og ledere mødes. Her skabes venskaber, her får mange en erfaring med frivilligt arbejde (når gymnasterne på landsdelsholdene fx skal hjælpe til ved stævner og opvisninger), og her lærer de DGI at kende. Det er i disse konkrete aktivitetssammenhænge, at deltagere oplever, at det frivillige arbejde er 'meningsfuldt', 'spændende' og 'nødvendigt'.

Denne tilknytning til DGI gennem en aktivitet har imidlertid den ulempe, at det ofte er en selektiv tilknytning til DGI uden større interesse for hele landsdelsforeningen og idrætspolitiske spørgsmål.

Litteratur

Boje, Thomas P.; Torben Fridberg og Bjarne Ibsen (2006): *Den frivillige sektor i Danmark – omfang og betydning*. Socialforskningsinstituttet.

Christensen, Søren og Tine Isen (2001): Organisationsform og identitetsdannelse – Frivillig ledelse ved årtusindskiftet. I: Henriksen, Lars Skov og Bjarne Ibsen (red.): *Frivillighedens udfordringer – nordisk forskning om frivilligt arbejde og frivillige organisationer*. Odense Universitetsforlag.

Enjolras, Bernard og Ørnulf Seippel (2001): *Norske idrettslag 2000. struktur, økonomi og frivillig innsats*. Institutt for samfunnsforskning. Oslo.

Fridberg, Torben; Inger Koch-Nielsen og Lars Skov Henriksen (2006). Frivilligt arbejde. I Boje, Torben.; Torben Fridberg og Bjarne Ibsen (2006): *Den frivillige sektor i Danmark – omfang og betydning*. Socialforskningsinstituttet. 06:19. Side 41 – 70.

Fridberg, Torben (2008): Frivilligt arbejde og de unge. I Boje, Torben.; Torben Fridberg og Bjarne Ibsen (2006): *Den frivillige sektor i Danmark – omfang og betydning*. Socialforskningsinstituttet. 06:19. Side 65 – 76.

Habermann, Ulla (2001): En nordisk frivillighed? Om motiver til frivillighed i fem nordiske lande. I: Henriksen, Lars Skov og Bjarne Ibsen (red.): *Frivillighedens udfordringer – nordisk forskning om frivilligt arbejde og frivillige organisationer*. Gylling: Odense Universitetsforlag.

Habermann, Ulla; Laila Ottesen; Gertrud Pfister og Berit Skirstad (2010): *Equal Opportunities in Leadership in Scandinavian Sport*. I Sport in Society. Særnummer om skandinavisk idræt. Publiceres i 2010.

Henriksen, Lars Skov og David Rosdahl (2008): Hvad forklarer forskellige typer af frivilligt engagement? I: Bjarne Ibsen, Thomas P. Boje og Torben Fridberg (red.): *Det frivillige Danmark*. Gylling: Odense Universitetsforlag

Heinemann, Klaus og Manfred Schubert (1992). *Ehrenamtlichkeit und Hauptamtlichkeit in Sportvereinen*. Verlag Karl Hofmann Schorndorf.

Hustinx, L. og F. Lammertyn (2000): Towards a reflexive style of volunteering: Rethinking volunteerism from a new theoretical perspective. Catholic university of Leuven, Belgium. Paper præsenteret på ARNOVAs årlige konference, november.

Ibsen, Bjarne (1992). *Frivilligt arbejde i idrætsforeninger*. 348 sider. DHL/systeme.

Ibsen, Bjarne (1993): De frivillige lederes sociale profil og uddannelsesbehov. Focus Idræt, august 1993.

Ibsen, Bjarne (2002): Evaluering af Det Idrætspolitiske Idéprogram. Institut for Idræt, Københavns Universitet, og Institut for Forskning i Idræt og Folkelig Oplysning. 250 sider.

Ibsen, Bjarne (2006): De frivillige organisationer: Foreninger, selvejende institutioner og almennyttige fonde. I Boje, T. og Ibsen, B. (2006): *Frivillighed og nonprofit i Danmark – omfang, organisation, økonomi og beskæftigelse*. Socialforskningsinstituttet. 06:18. Side 25 – 155.

Ibsen, Bjarne (2006): Foreningerne og de frivillige organisationer. I Boje, Torben.; Torben Fridberg og Bjarne Ibsen: *Den frivillige sektor i Danmark – omfang og betydning*. Socialforskningsinstituttet. 06:19. Side 71 – 117.

Ibsen, Bjarne og Ulla Habermann (2008): Definition af den frivillige sektor i Danmark. I Boje, Torben.; Torben Fridberg og Bjarne Ibsen: *Den frivillige sektor i Danmark – omfang og betydning*. Socialforskningsinstituttet. 06:19. Side 19 - 40.

Isen, Tine (1999): *Ungdommens røde kors – opblomstringen af en frivillig organisation*. København: Institut for organisation og arbejdssociologi.

Koch-Nielsen, Inger, Lars Skov Henriksen, Torben Fridberg og Davis Rosdahl (2005): *Frivilligt arbejde. Den frivillige indsats i Danmark*. København: Socialforskningsinstituttet, Rapport 05:20.

Knoke, David og Christine Wright-Isak (1982): *Individual Motives and Organizational Incentive Systems*. In: *Research in the Sociology of Organizations*, 1, S. 209-54.

Kruse, Emil (1990): *Kvantitative forskningsmetoder I psykologi og tilgrænsende fag*. Dansk psykologisk forlag.

Pilgaard, Maja (2009): *Sport og motion i danskernes hverdag*. Idrættens Analyseinstitut. 374 sider.

Smith, D.H. (1994): Determinants of Voluntary Association Participation and Volunteering: A Literature Review. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. Vol. 23:243-263, 1994.

Wilson, J. & M.A. Musick (1997): *Work and Volunteering: The Long Arm of the Job. Social Forces*. Vol. 76, No. 1:251-271.

Wilson, J. (2000): *Volunteering*. Annual Review of Sociology. 26: 214-40.

Wollebæk, Dag et al. (2000): *Frivillig innsats. Sosial integrasjon, demokrati og økonomi*. Bergen: Fagbokforlaget.

Wollebæk, Dag og Per Selle (2003): Generations and Organizational Change. In: Dekker, Paul and Loek Halman (Eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. NY: Kluwer Academic.

Serien MOVEMENTS

Se de tidligere udgivelser i rapportserien på CISC's hjemmeside: www.sdu.dk/cisc

- 2010:2 Bjarne Ibsen, Carsten Hvid Larsen: Aktivitet eller idrætspolitisk arbejde? Frivilligt arbejde i DGI Vestsjælland og DGI Nordsjælland.
- 2010:1 Bjarne Ibsen, Jan Toftegaard Støckel og Charlotte Klinker: Børn og fysisk aktivitet på Vesterbro.
- 2009:7 Lise Specht Petersen og Bjarne Ibsen: København – en by i bevægelse: evaluering af Københavns Kommunes motionsstrategi.
- 2009:6 Ole Lund: Evaluering af projekt 'Sund Cirkel'.
- 2009:5 Carsten Hvid Larsen og Bjarne Ibsen: Frivilligt arbejde i Gigtforeningen.
- 2009:4 Ole Lund: Sund indskoling – evaluering af sundhedsfremmende indsatser i SFO og indskoling i Frederikshavn Kommune.
- 2009:3 Kirsten Kaya Roessler: Gruppesamtaler som psykologisk behandling af kroniske smerter: erfaringer fra projektet "Tilbage til arbejdet".
- 2009:2 Lars Breum Christiansen og Jens Troelsen: Bevægelsesmuligheder i Kolding By 2008.
- 2009:1 Ole Lund: Rend og Hop – Vi si'r stop: et sundhedsprojekts bestræbelser på at skabe bedre betingelser for det sunde liv i Varde Kommune.
- 2008:10 Lars Breum Christiansen og Jens Troelsen: Bevægelsesmuligheder i Roskilde By
- 2008:9 Per Jørgensen: Idrætspolitik i Gentofte Kommune gennem 100 år.
- 2008:8 Jens Høyer-Kruse, Malene Thøgersen, Jan Toftegaard Støckel, Bjarne Ibsen: Offentlige-frivillige partnerskaber omkring børn og fysisk aktivitet.
- 2008:7 Pernille Vibe Rasmussen: Foreninger og integration: Undersøgelse af foreningers vilkår for integrationsarbejde i Københavns Kommune.
- 2008:6 Thomas Gjelstrup Bredahl: Ekstern evaluering af Motion på Recept i Frederiksberg Kommune: September 2007.
- 2008:5 Thomas Gjelstrup Bredahl: Evaluering af Motion på Recept i Nordjylland 2007.
- 2008:4 Jens Troelsen, Kirsten Kaya Roessler, Gert Nielsen og Mette Toftager: De bolignære områders betydning for sundhed: hvordan indvirker bolignære områder på sundheden? – og hvordan kan udformningen gøres bedre?
- 2008:3 Ole Lund og Pernille Andreassen: Gå i gang: evalueringsrapport.
- 2008:2 Jan Toftegaard Støckel (red.): Parallel leg eller integreret leg? – partnerskaber om børn, leg og bevægelse.
- 2008:1 Pernille Vibe Rasmussen og Kirsten Kaya Roessler: Stofmisbrug og fysisk aktivitet: Evalueret af "Krop og læring – Mere styr på eget liv".
- 2007:1 Bjarne Ibsen: Børns idrætsdeltagelse i Københavns Kommune 2007.